KARYS

1971
KOVAS
Nr. 3

KARYS

1971
Nr. 3 (1470)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

J. Jurgis — Tėvynės meilė nemari (aliejus) ..... (viršelis)
R. Medelis — Lietuvos kario mitas 73
K. Škirpa — 5 p. DLK Kęstučio pulko kovos 74
A. Norimas — Krito šakelės 81
A. Budreckis — Lietuvos didieji etmonai 83
K. U. — Nuotaikos Lietuvoje 88
B. B. — Civilizacija ir karo eiga 89
Tremties Trimitas 90
Šaulė Tremtyje 94
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 96
Karinės Žinios 97
Kronika 100

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus

CHICAGO, ILL. — M. Ambraziejus, "Gifts International", "Parama"

DETROIT, MICH. — V. Perminas

GRAND RAPIDS, MICH.—J. Belinis

LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas

WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"

WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas

TORONTO, ONT — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew Surry

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — $8.00, pusmečiui — $4.00, atskiro nr. kaina — 80¢.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $8.00 per year. Single copy 80 cents • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523838 7

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1470) KOVAS - MARCH 1971

LIETUVOS KARIO MITAS DAR GYVAS

R. MEDELIS

"... nuo arklo vėl prie kalavijo
jis kietą dešinę išties..."
Putinas

Mūsų istorijos lapai krauju rašyti. Amžinai sunki kova mūsų Tautos kelią lydėjo. Margio tragedija yra mums sunkus pasiaukojimo atvejas, kuris amžiams yra mūsų karžygiams pavyzdys, kad geriau mirti, bet nevergauti. Sunkios aukos yra sudėtos už mūsų laisvę ir teises. Tai ilga grandinė karžygių, kurių vardais nusagstytas mūsų kelias. Jų auka yra laidas, kad jų ainiai laisvi būtų...

Dar prisimenam nesenai supiltus savanorių-kūrėjų kapus, kurių auka mums leido laisve pasidžiaugti, kol naujos audros užpūtė mūsų laimės ir laisvės žiburį. Sunkios okupacijos pareikalavo naujų sunkių aukų.

Sunku, be širdį draskančio skausmo, prisiminti gausius ir žiauriai išniekintus mūsų partizanų kapus. Tai vienas iš tragiškiausių ir kruviniausių mūsų istorijos puslapių. Tai ne senovės karžygių mitas, o dar gyvos mūsų brolių ir sesių tragiškas aukos kelias. Dešimtys tūkstančių žuvusių, žiauriai nukankintų naujųjų karžygių. Jų paliktas mums testamentas, jų išniekinti kapai ir jų karžygiška kova už laisvę, yra mums įsakymas. Jų vardai gyvi mūsų pavergtoj Tautoj.

Mes gyvenam vienu iš tragiškiausių mūsų istorijos amžių. Mūsų laisvė dar nei karto nebuvo pareikalavusi tiek aukų. Čia ne vienas kovoja ir žūsta. Čia kovoja visa Tauta. O kur ištremtųjų aukos ir kančios? Tai ištisas amžius, kai kryžiuojama Tauta šaukiasi sunkiausios aukos. Pavergėjas nesiskaito nei su priemonėmis, nei teise, nei žmoniškumu.

Tačiau, kenčianti Tauta yra dar gyva, nors okupanto padarytos žaizdos yra sunkios. Tautos gyvybingumo palaikymui visada yra reikalingas pasiaukojimas. Dar nenulenkė galvos pavergtas lietuvis. Dar negarbina okupanto peršamų naujų dievų. Laisvės troškimas dar gyvas, nors skaudžiausiomis bausmėmis slopinamas. Paskutiniai įvykiai tai rodo, kad ne vieni Brazinskai, Kudirka, Simokaičiai trokšta laisvės ir dėl jos savo gyvybe rizikuoja, jų yra ne vienas... Kuo didesnis smurtas, tuo aštresnė kova. Kovoje bailiai negimsta — o tik didvyriai. Išniekinti kapai, tautos šventovės, ujamas lietuvis — tai yra didžioji karžygių mokykla. Kai sava žemė kraujuoja ir skundžiasi, labai sunku išauklėti išdavikus. Mūsų pagrindinės teisės sutryptos, mūsų įsitikinimai išjuokiami, o brukama per prievartą kruvina nauja evangelija, tikiu, naujų "apaštalų" labai mažai teranda. Ant degančios savos gimtos pastogės retas gali liaupsinti okupantą.

5 PĖSTININKŲ DLK KĘSTUČIO PULKO KOVOS TIES SEINAIS 1920 METAIS

KAZYS ŠKIRPA
Gen. štabo pulkininkas

VIETON ĮVADO

Likimas anuomet buvo užkrovęs plk. Konstantinui Žukui nelengvas Lietuvos Krašto Apsaugos ministerio pareigas. Tai buvo tokiu metu, kai tebevyko žūtbūtinis karas tarp mūsų kaimynų — Sovietų Rusijos ir Lenkijos.

Vos atsispyrusi prieš rusus, prie pat Varšuvos vartų, lenkų kariuomenė, Juozapo Pilsudskio vadovaujama, perėjo priešpuolin, persekiodama rusų raudonąją armiją, kuri traukėsi į augštutinio Nemuno liniją. Siekdami supti rusų dešinįjį sparną, kuris buvo atsirėmęs į Gardiną, ir ta pačia proga, užgrobti galimai didesnius Lietuvos teritorijos plotus, lenkai jau buvo įsiveržę į Augustavo, Suvalkų ir Seinų sritis, kur iš lietuvių pusės pradžioje tebuvo tik labai skystos sienos apsaugos užtvaros. Lenkų invazija į Suvalkiją vertė Lietuvos vyriausybę griebtis energingesnio pasipriešinimo priemonių, nes Pilsudskis su jokiais jos popieriniais protestais nesiskaitė.

Kaip kiekvienoje kitoje ginkluotoje kovoje, taip ir minėtame lietuvių pasipriešinime lenkiškiems užpuolikams Suvalkijoje, įvyko sėkmingų ir nesėkmingų kovos žygių. Pasisekimai fronte sukeldavo nuoširdaus džiaugsmo lietuvių visuomenėje, o nepasisekimai — nublokšdavo ją į nepasitenkinimus, bei iššaukdavo karo vadovybės pakaltinimų Steigiamajame Seime, kuris jau buvo 1920 metų pavasarį išrinktas ir posėdžiavo. Buvo natūralu ir suprantama, jog tautos rinkti Seimo atstovai negalėjo būti patenkinti, kad frontuose ne visados būdavo taip, kaip minėti tautos patikėtiniai troško matyti, pamiršdami, jog padėtis fronto kovos baruose parėjo ne nuo vienos kariaujančiųjų pusės, bet nuo abiejų.

Ypač daug diskusijų St. Seime buvo kilę dėl Seinų, kurie kelis kartus pereidinėjo iš rankų į rankas. Kai rugsėjo 9 d. lenkams buvo pavykę prasiveržti į tą lietuvybės centrą antrą kartą, Kr. Apsaugos ministeris plk. Žukas, kuris tada buvo ir Vyriausias Lietuvos kariuomenės vadas, pasijuto sunervintas jam Seime padarytų aštresnių priekaištų. Kad priekaištautojus apraminus, jis nutarė, kaip savo atsiminimų knygoje "Žvilgsnis į praeitį" sako, "paimti su savim kelis St. Seimo narius ir pavažiuoti į frontą, pažiūrėti kas ten darosi".

Šios savo ekskursijos rezultatus plk. Žukas aprašė viename savo knygos skirsnelyje, kuriam davė sensacingą feljetoninio stiliaus užvardymą: "Panika vadų tarpe" (341-345 pp.). Jis ten žiauriai išniekina visus, ką tik buvo užsigeidęs išniekinti, kad kaltę už blogą ano meto kariuomenės vadovavimą ir už nepasisekimus Seinų bare suvertus ant vietinių kovos padalinių vadų. Iškraipydamas praeities faktus ir net supainiodamas datas, bei pačius ano laikotarpio kovos įvykius, plk. Žukas patiekia minėtame skirsnelyje tikrai pasakiškų dalykų, būtent kad 5 pėst. pulkas pasitraukęs nuo Seinų, neva, lenkams net nepuolant ir kad II divizijos vadas plk. Grigaliūnas-Glovackis, neva, jau davinėjęs įsakymus tos divizijos pulkams trauktis į Šeštokų - Simno - Alytaus liniją. Jis skelbia, kad jo seiminiai palydovai, neva, palaikę Seinų baro vadus "pamišėlių gauja" ir reikalavę atiduoti juos karo lauko teismui ir kad tik jis, plk. Žukas, savo tuos bendrakelevius nuo "tokio pasikarščiavimo" ir "skandalo" sulaikęs, kad nesugriautų visų vadų autoriteto. Savo tą sensacijų tiradą plk. Žukas apvainikavo tvirtinimu: "aš tuojau visus tris — pulk. GG, maj. Š. ir kpt. P — pašalinau" (suprast, Grigaliūną-Glovackį, Škirpą ir Petrovą — *KŠ*).

Visa tai, kas skirsnelyje "Panika vadų tarpe" pasakyta apie 5 p.p. ir mano anuo metu to pulko vado, laikyseną, gal kada nors plk. Žukui ir buvo prisisapnavę dėl nemiegotų naktų nuo susirūpinimo ir aštresnių priekaištų St. Seime, tačiau, tai yra, iš tikrųjų, gryniausia netiesa. Apie tai, kad neva buvau plk. Žuko nušalintas nuo 5 p.p. vadovavimo aš patyriau tik po 40 metų, būtent iš minėtos plk. Žuko "atsiminimų" knygos! Visiems žinoma, jog po plk. Žuko atsilankymo su St. Seimo nariais į Seinų barą, kurį 5 p.p. gynė, aš netik nebuvau nuo to pulko vado pareigų atleistas, arba, anot Žuko, "pašalintas", bet priešingai, toliau jam vadovavau, rugsėjo 13 d. pravedžiau priešpuolį ir užėmiau Seinus iš naujo, o rugsėjo 22 d. sėkmingai vadovavau 5 p.p. atkaklioms gynimosi kautynėms Beržniko - Olšankos - Pulkotų

rajone prieš 1-mosios lenkų legionų divizijos 1-ją brigadą, kuri buvo laikoma pilsudskinio imperializmo pažiba.

Savo toli siekiančias išvadas bei prasimanymus plk. Žukas grindžia ne kokia objektyvia analize aplinkybių, kurios buvo iššaukusios II divizijos rugsėjo 10 d. nurodymą 5 p.p. pasitraukti nuo Beržnyko - Pockūnų linijos daugiau į rytus, bet viską bazuoja jo paties sugalvota to pasitraukimo versija. Jis ją sau sudarė ant pagrindo telefoninio pasikalbėjimo iš už 20 kilometrų (iš II div. štabo) su 6 p.p. I bataliono vadu kpt. Petrovu, bataliono, kuriam kautynėse su lenkais dėl Seinų nebuvo tekę dalyvauti ir kuris tebuvo pritrauktas į Galadusio ežero liniją pridengti 5 p.p. dešinįjį sparną, jei lenkai būtų mėginę jį supti.

Kadangi savo prasimanytais tvirtinimais plk. Žukas galėjo daug ką suklaidinti, tai laikau reikalinga šiame rašinyje plačiau nušviesti anuos 5 p.p. kovos veiksmus, pasiremdamas, ne taip sau atmintimi, bet autentiškais mūsų pačių ir lenkų pokariniais šaltiniais, kad skaitytojai galėtų patys spręsti ko vertos plk. Žuko pasakos. . .

Šia proga, pirmiausia pastebėsiu, jog plk. Žukas buvo su Seimo palydovais atsilankęs į Seinų barą pas mane ne spalio mėn. pabaigoje, kaip jis sako savo knygos 341 psl., bet rugsėjo 11 d., reiškia 11 dienų prieš rugsėjo 22 dienos mūsų II div. katastrofą ties Seinais ir Kapčiamiesčiu. Matyti ji tikrai labai kankino plk. Žuką, net tiek, jog savo atsiminimuose supainiojo ano meto kovos įvykių datas, nežiūrint, kad jie buvo Lietuvai nepaprastai skaudūs.

Kad šio rašinio perdaug neišplėsčiau, įvykių aprašymą pradedu nuo momento, kai po mūsų kariuomenės nepasisekimo atsiimti Augustavą ir Suvalkus, rugsėjo 5 dieną, vakarop, 5 p.p. pasiekė armijos vado plk. K. Ladygos direktyva:

— SUSILAIKYTI NUO ŽYGIAVIMO IR PEREITI Į GYNIMĄSI — linijoje Rigalaukai - Lipskas - Bagočiai - Rudauka - Juodoji Ančia - Vygrių ir Pertos ežerai - Kolietninkas - Nauji Graužiai - Liepinė - Fornetka - Vižainio ež. ir Vištyčio ež.[1]

1. BENDROJI PADĖTIS

Ties nurodyta linija iš lenkų pusės veikė, taip vadinamoji, *Operacinė plk. Nieniewskio kavalerijos grupė* (Grupa Operacyjna Jazdy plk. dypl. Nieniewskiego), sudaryta iš 8-9 raitelių pulkų ir 41 Suvalkų pėst. pulko, su artilerija,[2] sudariusio raitelių grupės stuburkaulį. Ji buvo gavusi dvigubą uždavinį:[3]

a) atplėšti Suvalkiją nuo Lietuvos, bei užgrobti Augustavą, Suvalkus ir Seinus, ir

b) pridengti didesnių lenkų karinių jėgų sutelkimą, miškuose abipus Augustavo kanalo ir į šiaurę, tikslu supti rusų dešinįjį sparną per Lietuvos teritoriją.

Grupei vadovavo plk. Nieniewski, 4-tos raitelių brigados vadas, kuris minėtus skaitlingus kovos padalinius sugrupavo į dvi laikinas, taktinio pobūdžio, brigadas:[4]

a) *Majoro Bystramo* — vadovaujamą 3 ulonų pulko vado, sudėtą iš:

— 3-čio ulonų pulko — vadas mjr. Sloninski,
— 16-to ulonų pulko — vadas mjr. Skrzynski,
— sudėtinio ulonų pulko (kombinovany pulk) — vadas mjr. Reliszko; šis pastarasis pulkas buvo sudarytas iš 2, 5, 8 ir 9 ulonų žygio pulkų eskadronų.
— 7-to rait. artilerijos diviziono 3-čios baterijos.

b) *Majoro Piaseckio* — vadovaujamą 7 ulonų pulko vado, sudarytą iš:

— 7 ulonų pulko — vadas mjr. Lewandowski,
— majoro Jaworskio savanorių raitelių rinktinės, susidėjusios iš 1-jo raitųjų šalių pulko IV divizijono, Volinijos ir Liublino rait. šaulių pulkų,
— 2-jo raitosios artilerijos diviziono.

Piaseckio brigados pulkai, bei jų padaliniai, veikė plačiame sektoriuje į šiaurės-vakarus, šiaurę ir šiaurės-rytus nuo Suvalkų, kur 41 pėst. pulkas laikė centrinę poziciją, su priskirtom jam 9 artilerijos pulko dviem baterijom, teikdamas, sulig reikalo, pėstininkų paramą tam ar kitam brigados raitelių padaliniui sektoriaus periferijoje.

Bystramo brigados pulkai buvo sutelkti miškuose už Juodosios Ančios ir į kairę nuo Augustavo - Seinų plento. Ta brigada naudojosi tik vieno, būtent 41-mo pėst. pulko III bataliono parama.[5] Tačiau, rugsėjo 4 d., reaguojant į lietuvių artėjimą Augustavo link, lenkų 6 pėst. legiono pulko vienas batalionas su 211-ju ulonų pulku, iš rajono Dambrava - Lipskas, buvo skubiai nukreipti į šiaurę, į talką Nienievskio raiteliams atsilaikyti prieš lietuvių spaudimą.[6]

Iš lietuvių pusės, prieš tą skaitlingą lenkų kavaleriją veikė 11 pėst. batalionų, būtent: du batalionai 10 p.p. trys — 5 p.p., trys — 8 p.p., du 2 p.p. ir vienas batalionas 6 p.p. Jie buvo išbarstyti šimtakilometriniame fronte nuo Vištyčio ež. prie Rytprūsių sienos iki Lipsko, už Augustavo miškų, be jokios kavalerijos, jei neskaityti vieno raitelių eskadrono, priskirto 10 p.p. Išnaudojant raitelių paslankumą, plk. Nieniewskio rinktinės brigadų vadams nebuvo sunku operuoti, ypač kai galėjo kuone laisvai šeimininkauti didžiuliuose Augustavo srities miškuose. Tai įgalino minėtų lenkų raitelių brigadų vadus nepastebimai ir greitai sutelkti po didesnį eskadronų skaičių tam ar kitam sumanytam puolimui pravesti, arba reali-

MARIAMPOLĖ
KALVARIJA
VIŽAINIS
Ciubavas
Šeštokai
SIMNAS
ALYTUS
Krosna
MIROSLAVAS
Šangrūda
PUNSKAS
LAZDIJAI
SEIRIJAI
Jeleniavas
Kolleminkas
Smalėnai
Klevai
Žagarnai
KRASNAPOLIS
SUVALKAI
SEINAI
Beržnykas
LEPALINGIS
Pokrovskas
Gibai
DRUSKININKAI
KAPČIAMIESTIS
Pranckai
Pervalkas
Šeebra
AUGUSTAVAS
SAPAČKINĖ
Silvanaučiai
Ože
Krosna
Bajorai
LIPSKAS
Rigalaukai
GARDINAS
ŠTABINAS
Kilmonai
DAMBRAVA
NAUJADVARIS

zuoti rimtesnį pasipriešinimą, o po to, jie galėdavo vėl greitai atsitraukti, kad išvengtų mūsų pėstininkų naikinančios ugnies. Atsitraukę į miškų prieglobstį, jie galėjo skubiai, bei nekliudomai persiorganizuoti, kad vėl pultų lietuvių batalionus, supdami juos iš sparnų, arba paskirus jų, net visai apsupdami...

2. PADĖTIS SEINŲ BARE

Puolimų ir priešpuolių, iš vienos ir kitos pusės, akstinais buvo: iš priešo pusės — lenkų karinės vadovybės nurodymas plk. Nieniewskio operacinei grupei būtinai užimti Seinus, o iš lietuvių pusės — užsispyrimas tą lietuvybės centrą nuo lenkų užgrobimo būtinai apginti.

Lenkų įžulumas Seinus užgrobti paaiškinamas ne vien pilsudskiniu imperializmu Lietuvos atžvilgiu, bet ir lenkų strateginiais motyvais kovoje su rusų raudonąja armija. Mat, ties Seinais, lyg kokiame dideliame centre, susiėjo keli karinės svarbos plentai, nutiesti dar rusų Lietuvoje viešpatavimo laikais. Šiais plentais lenkų karo vadovybė, nesiskaitydama su Lietuva ir tarptautine teise, buvo numačiusi pasinaudoti supdama rusų raudonosios armijos dešinįjį sparną, prisidengdama Augustavo miškais, kad staigiai prasiveržtų į Druskininkų tiltą per Nemuną.

Rugpjūčio 31 d. vienas Nieniewskio kavalerijos pulkas, būtent 16 ulonų, jau buvo prasiveržęs į Seinus. Tačiau, rugsėjo 2 d. 5 p.p. II bn. (kpt. Bagdanavičiaus) buvo iš ten išmuštas, kai tik 5 p.p. buvo skubiai permestas iš Kauno Panemunės į Seinų frontą ir rugsėjo 1 d. pasiekė Seirijų rajoną.

Kiek 16-to ulono pulko išvaikymas iš Seinų buvo tada suerzinęs lenkų karinę vadovybę yra matyti iš to, kad Nieniewskio grupei buvo duotas griežtas įsakymas Seinus — po trumpo termino ultimatumo lietuviams — tuojau pat jėga vėl užimti.[7] Lenkų šaltinis pripažįsta, jog šio įsakymo išpildymas buvo pasidaręs nebeįvykdomas, nes lietuviai jau buvo suspėję išvystyti puolimus prieš Nieniewskio operacinę grupę visame fronte, priversdami tos grupės jėgas iš pradžios laikytis gynimosi taktikos ir pereiti į priešpuolį tik tada, kai lietuvių veržimasis miškais Augustavo link bus sukliudytas.

Nesiimdamas čia aiškinti aplinkybes, kurios paveikė plk. Ladigą, tada tebevadovavusį visoms mūsų jėgoms Augustavo miškų plote, duoti rugsėjo 5 d. įsakymą: "susilaikyti nuo žygiavimo ir pereiti į gynimąsi", tepastebėsiu, jog tai buvo padaryta ne vien kariniais, bet ir politiniais motyvais. Šis mūsų karo vadovybės patvarkymas išėjo didžiai į naudą Nieniewskio operacinei grupei, nes tuo puolamoji iniciatyva buvo perleista lenkams, tuo tarpu kai lietuvių pulkai tapo supasyvinti, išdriekiant jų batalionus ilguose gynimosi sektoriuose, dažnai su neginamais tarp jų tarpais; lenkų kavalerija galėjo lengvai prasiveržti pro tuos tarpeklius ir pulti mūsų pėstininkų batalionus bei kuopas supdama juos iš sparnų ir kartais puldama net iš užpakalio.

Vykdydamas plk. Ladigos rugsėjo 5 dienos direktyvą, II div. vadas plk. Grigaliūnas-Glovackis įsakė 5 p.p. ginti barą:

— Kolietninkas (imtinai), Pertos ir Vygrių ežerai, Juodoji Ančia, ir ta upe iki Pranckų (imtinai), viso virš 20 kilometrų.

Kaimynai:

iš dešinės — 10 p.p., kurio kairysis sparnas turėjo siekti Kolietninką (išimtinai);

iš kairės — 8 p.p., kuris savo dešiniuoju sparnu turėjo ginti Juodosios Ančios barą žemiau Pranckų (išimtinai).

Pulkui tebeliko priskirtoji 7 artilerijos baterija ir du šarvuočiai (Šarūnas ir Aras).

Pulkas faktinai tada tedisponavo tik dviem batalionais, nes vienas, būtent II (kpt. Bagdanavičiaus), dar nebuvo grįžęs nuo Augustavo.

Divizijos vado įsakymas pasiekė 5 p.p. štabą rugsėjo 5 d. vėlai vakare (apie 21 val.) ir užtiko jo jėgas išskirstytas kovos baruose abipus plento iš Krasnapolio į Suvalkus, kaip jos buvo po tos dienos puolamųjų veiksmų Suvalkų kryptimi.

Kiekvienam fronto kariui gerai žinoma, jog jėgų pergrupavimas iš puolamųjų veiksmų į gynimosi, priešo akivaizdoje, nėra paprastas dalykas. Kad apsidraudus nuo bet kokių netikėtumų iš lenkų pusės, buvo nusistatyta jėgų pergrupavimą ir naujos gynimosi linijos užėmimą įvykdyti naktį iš 5 į 6 d. rugsėjo, nebojant kad naktiniai judėsiai vargino kuopas. Rugsėjo 6 d., ankstį rytą, pulko batalionai ir kuopos jau buvo naujose pozicijose, būtent:[8]

I batalionas (kpt. Gabrėno): trys kuopos — ties Jaglinčiais; II/5 kuopa — į šiaurę nuo Ilgojo ežero; 1 kuopa — tarp ež. Ilgasis ir ež. Gremzlis, su atskira užtvara ties Ruda-Ruska.

III batalionas (kpt. P. Plechavičiaus): 9 kuopa — Aukštatiltis - Gremzdų ež.; 7 kuopa — Sudzenų miškas - Tartakiškis; 8 kuopa — Pranckai.

Šarvuočiai, priskirti batalionams: Aras — veikti plentu Krasnapolis - Tartokas; Šarūnas — veikti plentu Gibai - Pranckai.

Artilerija: 7 baterija — vienas būrys Radziliškių rajone, į pietų vakarus nuo Seinų, kitas — Danilevičių rajone.

Pulko rezerve: I bataliono 2 kuopa, Seinuose.

← Suvalkijos sritis (1:400,000)

Rugsėjo 6 d. prieš piet, pulko štabą pasiekė džiugi žinia, jog II bn., kurio vadu buvo kpt. Bagdanavičius, pavyko iš lenkų kavalerijos apsupimo, giliai Augustavo miškuose, išsinerti ir kad rugsėjo 6 d., apie 8 val. ryto, tas batalionas jau buvo suspėjęs pasitraukti į Gibų rajoną. Deja, batalionas buvo patyręs skaudžių nuostolių kovose su lenkais, tiek žygiuojant miškais į Augustavą, tiek traukiantis atgal ir buvo netekęs kuone visos bataliono gurguolės. Jo vyrai buvo labai išvargę nuo ilgų žygių ir nemiegotų naktų. Todėl batalioną teko, visų pirma, atitraukti į pulko rezervą Seinuose, kad gautų pailsėti ir turėtų laiko susitvarkyti naujiems žygiams.

Kaip jau minėjau, lenkų karo vadovybė Seinų pakartotiną užėmimą buvo pastačiusi Nieniewskio operacinei grupei kaip pirmaeilį uždavinį. Iš mūsų pačių kovos veiksmų, dar prieš rugsėjo 5 dienos Ladigos įsakymą pereiti iš puolimo į gynimasi, buvo konkrečiai paryškėję ir iš pokarinių lenkų šaltinių pasitvirtino, jog lenkai tam tikslui, buvo sutelkę ties mūsų 5 p.p. baru gana dideles jėgas:

a) *Bystramo brigados:* 3 ir 16 ulonų pulkus pirmoje linijoje, sustiprintus vienu pėst. batalionu (41 pėst. pulko III batalionu), artilerija, ir sudėtiniuoju ir 211-ju ulonų pulkais — antroje linijoje;

b) *Piaseckio brigados:* 7 ul. pulkas, sustiprintas 41-mo pėst. pulko I bn., su artilerija ir II bn. rezerve, Suvalkuose.

Savo puolamuosius veiksmus lenkai išvystė dviem pagrindinėmis kryptimis:[9]

a) iš už Juodosios Ančios per Gibus, puolant Seinus iš pietų ir juos supant iš pietų rytų pusės;

b) iš už Vygrių - Pertos ežerų linijos, puolant abipus Krasnapolio - Seinų plento ir supant Seinus iš vakarų ir šiaurės vakarų.

Kad supratus kokį didelį pavojų 5 p.p. kairiajam sparnui sudarė priešo jėgų telkimas už Ančios, miškuose abipus Gibų - Augustavo plento užtenka tik mesti žvilgsnį į Seinų srities žemėlapį. Jis parodo, jog Ančios ruožo miškai, kuriuose lenkų kavalerija galėjo nepastebimai jodinėti iš vietos į vietą, buvo Gibų - Želvos rajone išsikišę plačia šaka į šiaurės rytus, iki pat Beržnyko. Tuo būdu jie sudarė puikiausią priedangą lenkų kavalerijai veržtis į mūsų 5 p.p. užnugarį, juo labiau, kad tarp 6 p.p. kairiojo sparno ir kaimyninio 8 p.p., dėl šio pastarojo pavėlavimo užimti jam skirtą barą ant Ančios, žemiau Pranckų, buvo susidaręs didelis neginamas tarpas.

3. PUOLIMAI IR PRIEŠPUOLIAI

Kad nebūčiau atminties suklaidintas, čia minimų kovos įvykių eigą aprašiau prisilaikydamas 5 p.p. karo dienyno, kurį surašė St. Butkus kovų metu, pagal 5 p.p. padalinių vadų lauko knygutes ir kitus to pulko kovos veiksmų dokumentus. Nuo savęs tepridėjau tik paaiškinimų ir papildymų ten, kur tas ar kitas dalykas nepakankamai aiškiai, ar net klaidingai atsispindėjo St. Butkaus rašinyje. Kalbamas dienynas paskelbtas Karo Archyvo I-me tome, 140-160 psl.

Rugsėjo 6 d., prieš piet, kuomet 5 p.p. padaliniai jau buvo išsidėstę jiems nurodytuose gynimosi baruose, lenkai dar nevykdė puolamųjų veiksmų, nes, matyti, dar norėjo pilniau susivokti apie 5 p.p. jėgų pergrupavimą ir jų išsidėstymą Ančios linijoje. Tačiau tą dieną, vakarop, apie 20 val. lenkai įvykdė žvalgybinių judėsių, kurie parodė, jog priešas ruošėsi svarbesniems kovos veiksmams. Jų ilgai laukti nebeprisiėjo...

Rugsėjo 7 d., iš pat ryto, lenkai pradėjo jų suplanuotą operaciją, kurios pagrindinis tikslas buvo iš naujo užimti Seinus. Apie 5 val. ryto lenkai (apie 1½ kuopos) užėmė išeities poziciją kitoje Ančios pusėje, ties plentu ir Pranckais. Paleidę smarkią kulkosvaidžių ir šautuvų ugnį, jie siekė išmušti mūsų 8 kp. iš jos pozicijų. Šis pirmas lenkų pasikėsinimas buvo mūsų kuopos atremtas. Tačiau, apie 10 val. lenkai savo puolimą pakartojo, kokiomis trimis kuopomis (?) ir vienu raitelių eskadronu (3 ul. pulko). Rezultate, 8 kp. buvo lenkų apsupta. Nors desperatiškoje kovoje jai ir pavyko išsinerti, bet kuopa patyrė skaudžių nuostolių — neteko 18 vyrų. Kautynių eiga parodyta Schemoje Nr. 1, paimtoje iš lenkų šaltinio.[10] (Visos detalės schemos, prie šio straipsnio, yra imtos iš lenkų šaltinių — *Red.*)

Lenkai taip pat puolė ir 9 kp. barą, bet buvo atremti ir priversti pasitraukti. Kautynių eiga parodyta Schemoje Nr.2[11] Per kautynes 9 kp. paėmė lenkų 16 ul. pulko padalinio gurguolę. Tai buvo tada labai naudingas grobis. Juo buvo galima nors dalinai užpildyti II bn. nuostolį — netekimą gurguolės miškuose, pasitraukiant batalionui nuo Augustavo.

Nežiūrint III bn. vyriškos laikysenos ir jo vado kpt. P. Plechavičiaus sugebėjimo palaikyti kovos drausmę, lenkams pavyko nustumti to bataliono kuopas nuo Ančios pozicijos ir jas, vieną po kitos, priversti atsitraukti į liniją Pamarių ež., Eretai, Versniai, Baltasis upelis, Pagaržėliai ir Mažieji Ežerai.

Kai dėl rugsėjo 7 d. padėties I bn. (kpt. Gabrėno) bare, tai ten tą dieną jokių stambesnių pasikeitimų neįvyko. Į pavakarę apie puskuopis lenkų, ar nusipėstinusių raitelių, su kulkosvaidžiais puolė 5 kp. kairįjį sparną ir buvo išmušę iš apkasų vieną tos kuopos būrį. Bet prisiuntus jai pagalbos iš bataliono rezervo, padėtį pavyko atstatyti.

Apskritai paėmus, rugsėjo 7 d. lenkai įvykdė

Seinų apylinkės (1:333,333)

eilę didesnių ar mažesnių puolamųjų veiksmų visame 5 p.p. bare, priversdami jo padalinius, ypač III bn. kuopas pasitraukti nuo Ančios krantų. Tos dienos kautynių įvykiai konkrečiai parodė, jog lenkai labiausiai puolė 5 p.p. kairįjį sparną, tuo išsiduodami, jog jiems ypatingai rūpėjo kuo greičiau įsiveržti į Seinus per Gibus. 5 p.p. kairiojo sparno (8 kuopos) nepasisekimą ties Pranckais žymia dalimi lėmė dar ir tai, kad 8 p.p. visai dar nebuvo tada išėjęs į Ančios barą už Prancką, kaip buvo divizijos vadovybės jam įsakyta. Apskritai pasakius, nuo pat 5 p.p. nukreipimo į Ančios barą, rugsėjo 6 d., jo kairysis sparnas ties Pranckais buvo, dėl blogo II Divizijos vadovavimo, išstatytas priešo malonei ar nemalonei.

Nebojant blogos padėties, kurion 5 p.p. buvo atsidūręs rugsėjo 7 d. kovos įvykių pasekoje, II div. vadas plk. Glovackis buvo įsakęs pulkui pra-

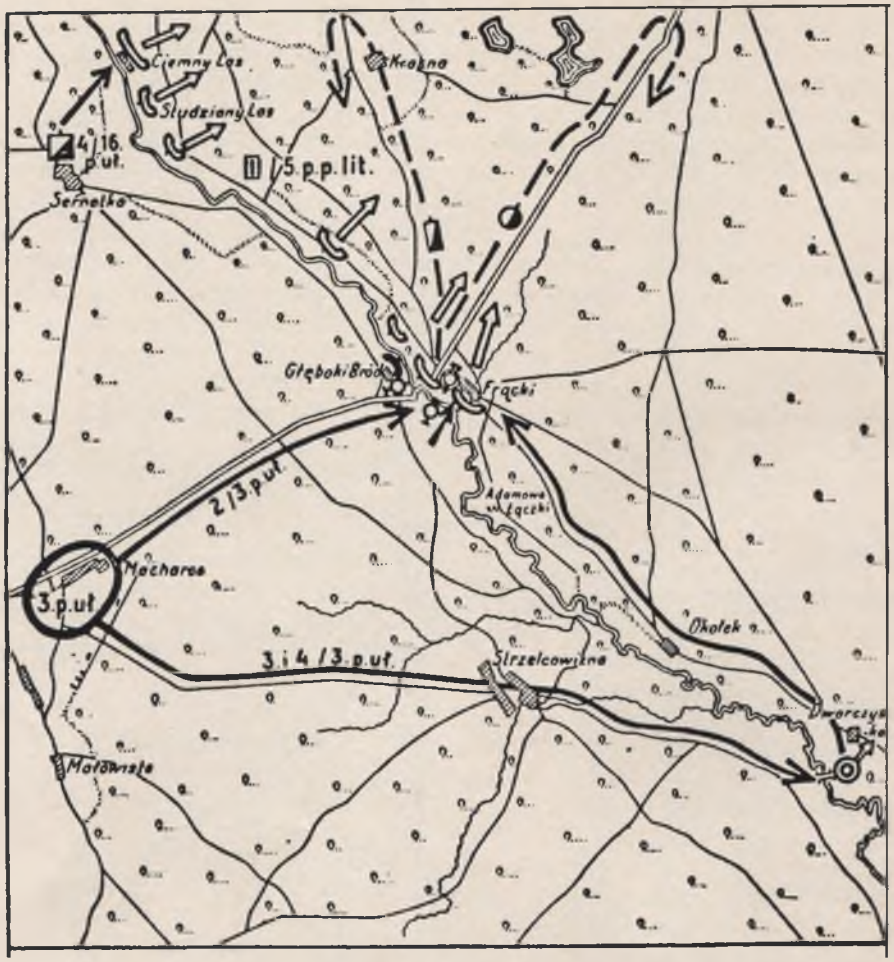

Schema Nr. 1 — Kautynių eiga ties Pranckais, rugsėjo 7 dieną
Lenkų jėgos žymimos juodai, lietuvių — šviesiai. Mastelis 1:100,000

vesti rugsėjo 8 d. priešpuolį Ančios linijai atsiimti, arba, kaip įsakyme pasakyta: "atstatyti padėtį".[12] Įsakymas buvo gautas 5 p.p. štabe tik apie 3 val. naktį iš rugsėjo 7 d. į 8 d., taip kad pasiruošimams iki išauštant tebuvo likę vos kelios valandos. Apskritai paėmus, tas įsakymas darė labai neapgalvoto reikalavimo įspūdį, tarsi Glovackis žaidė "švino kareivėliais", visai nesiskaitydamas su ano meto 5 p.p. taktine padėtimi, nei su tuo ar tam pulkui bebuvo realiai įmanoma Ančios liniją tuoj pat atsiimti, kai lenkai jau buvo suspėję sutelkti ties pulko III bn. nemažiau kaip du kavalerijos pulkus (3 ir 16 ul. pulkus), sustiprintus pėstininkais su artilerija, ir kai buvo paryškėję, jog giliau miškuose, toje kryptyje, turėjo dar du kitus raitelių pulkus (sudėtinį majoro Reliszkos ir 211-jį ulanų).

Jei III bn. priešpuolis ir būtų pasisekęs, tai Ančios linijos apgynimo problema tuo nebūtų išsisprendusi. Turėdami antratiek kavalerijos artimame rezerve, lenkai būtų galėję nekliudomi greitai ją mesti pro tarpeklį tarp 5 ir 8 pulkų dar stipresniam smūgiui prieš 5 p.p. sparną, jo apsupimui miškais, į kairę nuo Gibų - Pranckų plento. Minėtas plk. Glovackio įsakymas, neišspręsdamas Ančios linijos gynimo problemos, faktinai teėjo lenkams, ypač jų kavalerijai, į naudą ir tik stūmė 5 p.p. į tikrą katastrofą, kaip vėliau bus paryškinta.

Divizijos vado įsakymo vykdymui III bn. sustiprinau II bn. 2-ja kp., dar buvusia pulko rezerve, ir priskyriau jam šarvuotį "Šarūnas" puolamiems užvažiavimams plentu iš Gibų į Pranckus. Be to, kad apdraudus III bn. priešpuolį nuo kokių priešo staigmenų į to bataliono dešinįjį sparną, nurodžiau I bn. vadui kapitonui Gabrėnui įvykdyti, rugsėjo 8 d. 5 val. rytą, puolimą su 1-ja kuopa Ruda-Ruska bare, siekiant užblokuoti siaurumą už Gremzdų ežero.

(Bus daugiau)

KRITO ŠAKELĖS

ANDRIUS NORIMAS

Vos praaušus, pirmasis iš šieno pakėlė galvą vadas. Įsiklausė į viešpataujančią ramybę. Iš eilės apžvelgė įsirausiusius kvepiančiuose pievų gauruose savo palydovus. Čia pat, palenkusi galvą, lygiai alsavo mieganti Audrė. Gerbdami vadą, atokiau, prie kito šalinės skersinio, miegojo abu palydovai. Kazys, per miegą išmėtęs abi rankas į šalis, ir Vytas, su iš tolo baltuojančia aprišta ranka.

Pasilenkęs ties mylimosios veidu, su gailesčiu sušnabždėjo:

— Audrele, kelkis . . . Jau žygiuosime . . .

Moters blakstienos pakilo, atverdamos aiškų sielos veidrodį.

— Mmm . . . Almi . . .

Almis neišlaikė, neužantspaudavęs sužadėtinės lūpų bučiniu.

Lyg pajutę besimylinčiųjų laimę, pabudo ir abu vyrukai. Vakar gautus ginklus jau buvo pasidalinę, tai šiandien jais apsikarstė. Už diržų, sujuostų virš apsiaustų ir sermėgų, kabojo kelios granatos, per pečius pakabinti nugaras spaudė automatai. Kišenėse pūpsojo pistoletai ir atsarginiai šoviniai. Perpetiniai diržai prilaikė ir duonmaišius. Jie taip pat pilni.

Neatsisveikino nei su Minkevičium, nei su likusia pas juos partizane Stefa, nenorėdami jų žadinti. Tyliai visi išslinko laukan. Ryto prieblandoje keturi šešėliai išselino į čia pat baltuojantį kamienais beržynėlį. Už jo jau tankesnis mišrus miškas.

Jie ir vėl dabar miško broliai, pilkieji Lietuvos laisvės gynėjai! Audrė su jais pirmą kartą, viena iš nedaugelio moterų partizanių.

— Kur dabar kryptis?

— Bandysime siekti Aukštadvarį.

Vienas paskui kitą vorele leidosi keturiese. Pirmasis ėjo Almis, paskui jį Audrė, o eiseną užbaigė Kazys ir Vytas. Kad balta tvarstomąja medžiaga aprištas kairysis riešas neišduotų, Vytas jį apvyniojo suplyšusiomis kojinėmis, Audrės numestomis dar šalinėje.

Nuo medžio ligi medžio, nuo krūmo ligi krūmo. Kupstai ir medžių šaknys jų kliuviniai, o sausos šakelės, tratėjusios po kojomis, žingsniuojant, — jų išdavikai . . . Nė vienas jų nežinojo šių apylinkių, todėl kiekvienas žingsnis vis artino juos prie nelaukiamų, nežinomų pavojų.

— Stok! . . .

Pusbalsiu Almio duota komanda. Prieky miškas šviesėjo. Atsargiai kelis žingsnius žengęs, Almis įsitikino, kad tai miško spindis. Jo viduriu iškastas gilus griovis tiesėsi tolyn. Tai kažkokiems vamzdžiams paruoštas guolis. Iškastosios žemės kilo anapus griovio lyg gelsvo pylimo, arba apkaso priedangos siena.

Vos spėjo apie tai pagalvoti, kaip iš už pylimo sutratėjo kulkosvaidžio ugnis. Bematant, jis parpuolė ant žemės, jieškodamas uždangos. Tą patį atliko ir kiti jo palydovai, giliau miške. Almis davė ženklą ir abu vyrukai su Audre ėmė atsargiai šliaužti arčiau spindžio, sykiu išsiskleisdami gerokais tarpais. Tik Audrė, lyg saugesnė jausdamosi, prislinko visai arti Almio. Ji nė kiek neišsigandusi.

— Audrele . . . Pabandyk dabar šaudyti . . . Bet tik pamačiusi priešo galvą, nes kitaip neužteksime šovinių . . .

Po ilgos serijos priešo kulkosvaidis nutilo. Partizanai neatsakė nė vienu šūviu.

— Be įsakymo nešaudykit!

O Audrei jis aiškino:

— Nėra jokios abejonės, kad tai sovietų dalinys. Juos vadinam "istrebiteliais". Čia gal koks skyrius, ar būrys . . .

— Almi, ar tai MGB jėgos, veikiančios prieš partizanus?

— Taip, jų yra kiekvienoje apskrityje. Matai, Kazys ir Vytas suprato mano taktiką. Jeigu mes atsišaudytume, tai "istrebiteliams" būtų aišku, kad esame partizanai. Bet kai mes ugnimi į ugnį neatsakome, tai jie netrukus gali pakilti ir drąsiai paklausti mus — kas mes tokie ir ko per mišką einam . . .

Tačiau niekas anapus pylimo nesirodė, partizanams neatsakius ir į antrąją kulkosvaidžio seriją.

— Tai įtartina . . . Atrodo, jie lyg būtų žinoję, kad mes eisime pro čia! Aiškiai užėmė poziciją anapus griovio.

— O iš kur jie galėjo tai sužinoti?

Jis atsakė tik po ilgos tylos.

— Tik pagalvok, Audre . . .

— Negi kas nors galėjo pranešti bolševikams? Ak! . . . Nejau Minkevičius? Juk jis pats partiza-

nas! Dieve! . . . Nejaugi Teofilius? Juk vakar Stefa pasakojo mums sutikusi Teofilių! Ji norėjo sumeluoti einanti pas Gražytę . . . bet kada Teofilius ją nustebino, jog Gražytė tik vakar ištekėjo . . . Dabar suprantu! Kai Stefa turėjo pasisakyti einanti pas Minkevičių, tai tas bolškevikų tarnas . . . Viešpatie, nejau mes . . .

— Atrodo, kad bolševikai, mums miegant, gerai pasiruošė mus sutikti . . . Palauk . . . jie nustojo šaudę . . .

Almis akylai sekė veiksmus už pylimo. Jis su Audre įsirito į išversto kelmo duobę, todėl, susigūžus joje, priešo kulkos lėkė per viršų. Bet tada neįmanoma sekti, kas dedasi aplink.

Trečią kartą suklegėjo kulkosvaidis. Medžių skeveldros, net šakelės, krito į duobę, tartum gėlės laidotuvėse . . .

— Kažin ką daro Kazys ir Vytas? Ei! Kazy, Vytai!

— Kur jie, Almi?

Siaubas Audrės akyse slinko į abiejų sielas. Vis ilgiau niekam neatsiliepiant, nusiminimas virto visagaliu. Atsargiai, užsidengęs nuo priešo pusės augančiu krūmu, Algis pakėlė iš duobės galvą. Pažvelgė ton šalin, kur buvo abu partizanai. Jie gulėjo kniūbšti, visiškai nejudėdami.

— Vytai . . . Kazy . . .

Vieno žvilgsnio pakako. Vėl pritūpė duobėje. Tuo pat metu ties abiem gulinčiais išgirdo sprogus granatą . . . Almis užmerkė blakstienas.

— Nebegyvi?. . .

Audrė žvelgė klausiamai, sulaikius alsavimą. Jis lėtai palenkė galvą.

— Jie nespėjo rasti priedangos, kaip mes . . .

Šaudymas staiga vėl atsinaujino. Atrodė, jog kulkos zvimbė iš visų šalių.

— Ginsimės granatomis . . .

Ištraukęs kaištį, Almis išlaukė tris sekundes. Užuot skaičiavęs, jis visada pusbalsiu pratardavo: "Tegul velnias bolševikų sielas priima į pragarą", kas ir užimdavo skirtą laiką. Tada numetė šnypščiantį kamuolį. Pasigirdus sprogimui, priešo šaudymas nutilo.

— Nejau pataikiau?

Ilgai klausėsi tylos. Augštai šlamėjo medžių viršūnės, lengvo vėjelio kalbinamos. Pakilusi saulė siuntė šilumos pagalbą prasiskverbiančiais pro medžių kamienus spinduliais.

Almis išdrįso pakelti galvą apsidairyti. Vos jam pakilus, pasiutusiai sutratėjo tankia ugnimi kulkosvaidis, sužviegė kulkos, pasipylė vėl medžių šakelės, žievės skeveldros.

— Kas tai? Jie šaudo ir iš miško! Sovietai mus supa!

Dar kartą stryktelėjo, žvilgterėdamas į mišką. Pamatė iš gilumos žybsint ugneles.

— Taip, Audre . . . Apsupti iš visų pusių . . .

— Tada bėkim! Prasiveršim!

Jis nespėjo savo mylimąją sulaikyti, kaip ji atsistojo, išsitiesus duobėj visu ūgiu ir tuoj pat, kruvina galva, krito atgal į duobę.

— Audre! . . .

— Almi . . . Man nepavyko . . .

Ji pakėlė ranką. Almis pastebėjo jos skruoste, po kairiąja ausimi, gilų rėžį. Iš jo kraujas telkėsi į srovelę, rinkdamasis ant apsiausto ties kaklu, nes apykaklė tampriai susegta. Išsitraukęs nosinę, bandė kraują stabdyti, tačiau ji greit pavirto kruvinu skuduru.

— Nieko nepadės . . . Gavau ir į krūtinę . . .

— Viešpatie . . . Audre!

Jis kone pravirko. Gaila mylimos merginos, apmaudas veda įsiutiman. Keršto troškimas staiga verčia veikti. Užtaisęs automatą, Almis visu ūgiu greit pakilo duobėje. Staigiai sukinėdamasis, sėjo ugnį į pylimą, į mišką, į visas šalis. Atsakydami jam, sovietai ėmė dar smarkiau šaudyti.

Staiga pajuto lyg skaudų įgėlimą dešiniajame šone, po pažastimi, tuo pat metu ir prie kairės alkūnės. Krito atgal duobėn. Savo keršto vaisių negalėjo pamatyti. Bet čia pat Audrės akys. Jos lyg ima gęsti . . . Tokios drumzlinos, lyg mieguistos . . .

— Audre! . . .

Jis stveria jos veidą, lyg norėdamas sulaikyti mirtį, lyg jos veide matydamas visą išsigelbėjimą. Audrė pakėlė blakstienas taip sunkiai, sunkiai . . .

— Almi . . . mano . . .

— Audre . . . Mano mylima! Mes abu . . . Bent mirsime kartu!

Paskutinėmis jėgomis nusikabino nuo diržo likusiąją granatą, dantimis ištraukė kaištį. Sužeistąja ranka apkabino stingstantį Audrės veidą, o dešiniąja prie pat abiejų veidų prispaudė šnypščiantį, metalinį obuolį.

— Jie mūsų neatpažins, Audre! . . .

Audrė neatsakė. Jos veidas šaltas, kaip granatos kevalas. Dar sekundė . . . Sprogimas ištaškė duobės žemes, dviejų žmonių kūnus permesdamas prie briaunos. Kraujas susimaišė su smėliu. Dūmuose krito šakelės, o tyla sklido iš nejudančių, beformių veidų . . .

Kitą dieną, Butrimonių miestelio aikšte praeidami pro išstatytus partizanų kūnus, žmonės negalėjo atpažinti nė vieno iš keturių. Tik ketvirtasis, su sudraskytu veidu, turėjo moteriškomis kojinėmis aprištą ranką. Pro jas švietė tvarstomoji medžiaga.

LIETUVOS DIDIEJI ETMONAI

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pradžia KARIO 1 nr.)

Praėjo šeši metai kol karalius paskyrė naują didįjį etmoną — Jonušą Kišką (1646-1653 m.). Kiška pradėjo karinę tarnybą, būdamas rotmistru. Jis samdydavo algininkų vėliavas ir jiems vadovaudavo. Jonušas Kiška buvo dalyvavęs Katkaus žygiuose. Jis pasižymėjo mūšiuose prie Daugavgrivos, Salaspilio ir 1611 m. prieš Maskvą. Nors ir etmonas jis buvo, tačiau, už skolos nesumokėjimą Steponui Pacui, 1650 m. jis buvo paskelbtas *banita*, t.y., be teisių. Visi urėdai jam buvo atimti. Tačiau, sekančiais metais DLK Jonas Kazimieras jam grąžino teises ir etmono buožę.

Kazokų etmonui Bagdonui Chmelnickiui sukilus ir susidėjus su Maskvos caru Aleksieju (1653 m.), kilo didelis pavojus Žečpospolitai. Nors ir sergantis, etmonas Kiška dar atliko paskutinę savo paslaugą. 1653 m. rugsėjo 4 d. jis sušaukė Polocke nepaprastą seimelį, kur buvo skubiai aptariamos gynimosi priemonės prieš artėjančią Maskvos kariuomenę.

Prasidėjo pragaištingas karas su Maskva. 1654 m. viena caro kariuomenė skverbėsi Lietuvon, o kita su kazokais į Lenkiją. Buvo sunku gintis. Lietuvos kariuomenė buvo nedidelė. Jos vadai — didysis etmonas Jonušas Radvilas ir lauko etmonas Gansiauskas — buvo priešai ir veikė atskirai, ne sutartinai. Rusai ėmė vieną miestą po kito. Smalensko tvirtovė išsilaikė 4 mėnesius. Kiti miestai — Polockas, Vitebskas, Mogilevas, Mozyrius — greit pasidavė. Karalius Jonas Kazimieras atvyko lietuviams į pagalbą. Jis šaukė Lietuvos bajoriją suvažiuoti į Gardiną, bet kai jos atvyko labai mažai, karalius grįžo Lenkijon, nusivylęs ir nieko nenuveikęs. Lietuva buvo palikta savo likimui.

Žiemos šalčiai buvo sulaikę rusų kariuomenę, bet 1655 m. vasarą ji vėl žygiavo į Lietuvos gilumą. Jonušas Radvilas su 5,000 kariuomenės paliko Vilnių ir pasitraukė į Kėdainius. Jis tik spėjo išsivežti iš Vilniaus iždą ir susprogdinti tiltą per Nerį. Rusai užėmė miestą be kovos ir 17 dienų siautė ugnimi ir kardu. Netrukus rusai užėmė Gardiną ir Kauną. Etmonas Radvilas stovėjo Kėdainiuose, Gansiauskas Žemaitijoje.

Naudodamiesi suirute, įsiveržė į Lietuvą ir švedai. Mat, naujasis Švedijos karalius Karolis X Gustavas paskelbė Lietuvai-Lenkijai karą ir tais pat 1655 metais viena švedų kariuomenė ėjo iš vakarų pusės ir užėmė Krokuvą ir Varšuvą, o kita dalis ėjo iš šiaurės į Lietuvą. Poznanės vaivada, kartu su vakarų Lenkijos ponais, be kovų pasidavė švedams ir pripažino Karolį Gustavą savo karaliumi.

Turėdamas prieš akis šitokią politinę bei karinę situaciją, didysis etmonas rinkosi iš dviejų blogybių — rusų ir švedų — mažesnę. Radvilas, būdamas vienas įtakingiausių Lietuvos didikų, siekė Lietuvos savarankiškos politikos.

Jonušas Radvilas buvo gerai išauklėtas žmogus, kalbėjo net keliomis kalbomis ir rūpinosi kultūriniais krašto reikalais. Jis taip pat buvo ir Lietuvos kalvinų globėjas ir jų vadas. Be to, jis buvo labai ambicingas politikas. Kaip ir daugumas Lietuvos didikų, Jonušas Radvilas pradėjo savo politinę ir karinę karjerą labai anksti.

1646 m. jis tapo Lietuvos lauko etmonu ir Žemaičių seniūnu: 1653 m. — Vilniaus vaivada. Tik dėl blogų santykių su karalium Jonu Kazimieru, ypač dėl Radvilo atsisakymo su Lietuvos kariuomene žygiuoti į Ukrainą, karalius ilgai delsė su didžiojo etmono pareigų suteikimu. Prasidėjus karui, jis pasižymėjo kovose su Maskva ir kazokais. Anot lenkų istorikų, Radvilas taip išgąsdinęs kazokų sukilėlius, kad jie verčiau puldinėjo Lenkiją, Lietuvos nelietė. Jonušas Radvilas buvo didžiuoju etmonu tik vienerius metus (1654-1655 m.).

Rusams siaučiant rytų Lietuvoje, Radvilas parodė politinio savarankiškumo derybose su švedais. Radvilas norėjo sąjungą su Švedija nukreipti prieš Maskvą. Lenkijoje prasidėjo baisi netvarka, pats karalius pabėgo į Vengriją. Atėjo proga Lietuvai nutraukti uniją su Lenkija. Jonušas Radvilas susitarė su švedų karaliumi ir 1655 m. rugpjūčio 17 d. savo pilyje Kėdainiuose pasirašė su švedais sutartį. Joje buvo pasakyta, kad Lietuva susijungia su Švedija tokiomis pat sąlygomis, kokiomis buvo susijungusi su Lenkija. Lietuvos teisės, papročiai ir tvarka toliau pasilieka nepaliesta. Šią sutartį, be Jonušo Radvilo, pasirašė dar jo pusbrolis Boguslavas Radvilas, Vilniaus vyskupas Jurgis Tiškevičius ir 1000 bajorų. Švedų karalius pasižadėjo išvaryti iš Lietuvos rusus ir įsakė savo kariuomenei sustabdyti karo veiksmus prieš Lietuvą. Tuo būdu Jonušas Radvilas išgelbėjo Lietuvą nuo švedų kariuomenės plėšimų.

Jonušo Radvilo pergalė ir Bobruisko miesto pasidavimas, 1651 m.

Tačiau, švedų karalius Karolis Gustavas nepritarė Lietuvos savarankiškumui, ir Kėdainių sutartis nedavė Lietuvai to, ko iš jos tikėjosi didikai ir senatoriai. Dėl tos sutarties Radvilas susilaukė ne tik Jono Kazimiero, bet ir daugumo lenkų ir lietuvių neapykantos.

Lenkijoje švedams pradėjo nesisekti. Sukilo visas kraštas prieš juos. Ir Lietuvos bajorai pradėjo partizanišką karą prieš švedus. Radvilą apšaukę išdaviku, jo priešai rinko jėgas. Prieš jį stojo ir lauko etmonas Gansiauskas, kuris pasiskelbė Kėdainių sutartį pasirašęs priverstas. Tačiau labiausiai troško nudėti Radvilą Vitebsko vaivada Povilas Sapieha, kuris vadovavo atskirai Lietuvos kariuomenei ir savo lėšomis padidino ją. Radvilas, tuo tarpu, buvo išvykęs iš Lietuvos ir užsidaręs Tikocino pily, Palenkėje. Netekusiam turtų, su maža kariuomene, Radvilui buvo nebeįmanoma apsiginti. 1655 m. pabaigoje jis staiga mirė. Radvilui mirus, niekas negynė unijos su Švedija. Pagaliau, švedų likučiai buvo išvyti iš Lietuvos.

Nuo 1656 m. iki 1657 m. Lietuvos kariuomenės regimentorium buvo Povilas Jonas Sapieha. 1658 m. jis sujungė savo rankose Vilniaus vaivados ir didžiojo etmono urėdus ir pasidarė Lietuvoje galingas žmogus.

Jonušui Radvilui mirus, nebeliko unijos su Švedija šalininkų Lietuvoje. 1656 m. pradžioje Povilas Sapieha pasuko į Lenkiją su savo kariuomene. Kovo mėn. jis buvo Plavoje ir susijungęs su Jono Kazimiero kariuimene, išstūmė švedus iš Liublino ir laikė juos apsupęs Varšuvoje, kol Lenkų karalius atkako su pagalba. Varšuvos paėmime Povilas Sapieha buvo sunkiai sužeistas į koją, bet netrukus dalyvavo sekmingame mūšy ties Prostkovu.

1660 m., kartu su lenkų etmonu Stanislovu Čarnieckiu, Sapieha sumušė kunigaikščio Chovanskio rusų kariauną ties Liachavičiais. Sapieha paėmė daug grobio, patrankų ir maskvėnų stovykloje rastas grandines paruoštas lietuviams sukaustyti, tačiau jomis buvo surakinti patys maskoliai belaisviai. Lietuvos išvadavimo nuo švedų ir maskvėnų nuopelnas, didele dalimi, teko Povilui Sapiehai.

1661 m. seimas pripažino Sapiehai 800,000 auksinų skolos už karo išlaidas ir viešai padėkojo jam už jo duosnumą bei pasiaukojimą tėvynei. Povilas Sapieha mirė 1665 m.

Pacų šeima iškilo Jono Kazimiero viešpatavimo gale. Du broliai Pacai buvo naujieji Lietuvos didžiūnai. Vienas jų, Kristupas, buvo didysis Lietuvos kancleris, o antrasis, Mykolas, buvo naujas didysis etmonas.

Mykolas Kazimieras Pacas buvo žymus karo vadas ir kariuomenės reorganizatorius. Jis savo karinę karjerą pradėjo anksti, dalyvaudamas kautynėse su švedais ir Maskva, taip, kad 1663 m. Šeduvos konfederatai, išrinkę jį savo regimentoriumi, savo paklusnumo Jonui Kazimierui akte, apie Mykolą Pacą galėjo pasakyti, kad jis "skaičiavo daugiau pergalių, negu metų". 1667 metais jis tapo didžiuoju etmonu ir Vilniaus pilininku, o 1669 m. ir Vilniaus vaivada. Vidaus politikoje jis, kaip ir jo brolis Kristupas Pacas, buvo vadinamos prancūziškosios partijos šalininkas. Nors jis ir dalyvavo Žečpospolitos kare su turkais ir totoriais, net 1673 m. Chocimo kautynėse, tačiau, jis nenorėjo pripažinti Lenkų etmono Jono So-

bieskio vadovybės, stengdamasis išlaikyti Lietuvos karinį ir politinį savarankiškumą. Kaip kariuomenės reorganizatorius, jis suredagavo ir Vilniuje išleido Karo Artikulus (*Artykuly Woyskowe*).

Pacai nenorėjo leisti 1674 m. nauju Lenkijos karaliumi ir didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu išrinkti lenką. Sobieskis, lenkų etmonas, siūlė austrų kandidatą, o Pacai prancūzų. Pacai norėjo pasinaudoti ta proga ir atskirti Lietuvą nuo Lenkijos. Jie net atsivedė į seimą Lietuvos kariuomenę. Iš kitos pusės stovėjo Sobieskis su lenkų kariuomene. Atrodė, kad prasidės karas tarp Lenkijos ir Lietuvos. Tačiau, Sobieskio partija pasirodė esanti stipresnė, ir pagarsėjęs ties Chocimu lenkų didysis etmonas buvo išrinktas karaliumi. Nepatenkintas Mykolas Pacas su savo kariuomene turėjo grįžti į Lietuvą. Per visą Sobieskio viešpatavimą jis jam priešinosi.

Sobieskis, jausdamas galingų Pacų nepalankumą, stengėsi į savo pusę patraukti kitą galingą Lietuvos didikų šeimą — Sapiehas. Todėl, kai Mykolas Pacas 1682 m. mirė, karalius Jonas Sobieskis paskyrė į didžiuosius Lietuvos etmonus Kazimierą Sapiehą. Sapiehos buvo labai turtingi. Jie turėjo didžiausius dvarus, išmėtytus po visą Lietuvą. Tūkstančiai smulkių bajorų naudojosi jų malone ir buvo pasiruošę klausyti kiekvieno jų įsakymo. Tačiau Sobieskis apsiriko, nes Sapiehos nelabai paisė lenkų karaliaus, ypač kai jie galėjo kildinti savo giminę iš Algirdo ainių.

8. KAZIMIERAS SAPIEHA — LIETUVOS NEVAINIKUOTAS VALDOVAS

Kazimieras Povilas Jonas Sapieha buvo net du kartus paskirtas didžiuoju etmonu: 1682-1700 m. ir 1703-1707 m. Vadovaudamas ir Lietuvos kariuomenei ir politikai, jis, turbūt, buvo vienas iš galingiausių didikų Lietuvos istorijoje. Iš tėvo etmono ir Vilniaus vaivados Povilo Sapiehos, jis paveldėjo milžiniškus dvarus. Iš bevaikio dėdės Kazimiero Leono jis taip pat susilaukė didelio palikimo. Sapieha buvo gerai išsilavinęs, ypač kariniuose dalykuose. 1676 m. jis tapo lauko etmonu, po Paco mirties gavo iš karaliaus Jono Sobieskio didžiojo etmono bulavą ir daugelį malonių, nes tas tikėjosi iš jo giminės paramos. Tuo būdu į Kazimiero Sapiehos rankas buvo sukoncentruotos nepaprastos galios. Ypač didėjo jo galybė, kai jo brolis Benediktas valdė Lietuvos iždą, o jo giminės turėjo kitus augštus urėdus.

Didysis etmonas Sapieha savo įtakoje turėjo visus Lietuvos bajorus, pagal savo valią tvarkė seimelius ir tribunolus, vartojo kunigaikščio titulą, į bajorus ir valdinius kreipėsi karališku būdu "mes" ir despotiškai valdė kraštą. Būdamas etmonu jis įvedė nuožmią karininkų vietų užpirkimo sistemą, parduodamas brangiai rangus. Algininkai priklausė jo. Net karalius, be etmono, nieko negalėjo padaryti algininkui Lietuvoje.

Kazimieras Sapieha nebuvo amžininkų vaizduojamas vienodai. Draugai jį skaitė šviesiu, atviro būdo, rimtu, griežtu priešams, rūpestingu saviesiems. Priešai jį apšaukė nenuorama, despotu, garbėtroška ir vyliūga.

Kai Turkija 1683 m. susitarė su Rusija ir ruošėsi pulti Austriją ir Lenkiją, Jonas Sobieskis buvo priverstas nutraukti sąjungą su Prancūzija ir sudaryti su Austrija gynimosi-puolimo sutartį. Sapieha tą sutartį pasirašė, kaip Lietuvos atstovas. Kai Sobieskis suruošė žygį Austrijai padėti, Sapieha buvo įpareigotas prisidėti su 12,000 karių. Bet Sapieha delsė su savo kariuomene ir atvyko į Vieną jau po to, kai Karo Mustafos turkų armija buvo Sobieskio sutriuškinta. Delsdamas, etmonas Sapieha su Lietuvos kariuomene veikė Vengrijoje. Jis sumušė turkų sąjungininingą Transilvanijos vaivadą Tekelį ir be didelių nuostolių, su turtingu grobiu, lietuvių kariuomenė grįžo namo. Pakeliui Sapiehos kariai Lenkijoje elgėsi, kaip priešo krašte: plėšikaudami ir degindami. Po to, lenkai nelabai norėdavo Lietuvos kariuomenę matyti savo teritorijoje.

Karalius Sobieskis Sapiehą siuntė toliau kariauti su turkais. Bet kadangi tuo reikalu karalius nesusitarė nei su lenkų, nei su lietuvių etmonais ir kadangi seimas buvo sušauktas Varšuvoje, o ne Gardine, kaip derėjo pagal nustatytą tvarką ir eilę, Sapieha ir kiti Lietuvos didikai pagrąsino karaliui Lietuvą atskirti nuo Lenkijos. Sobieskiui ir lenkams nusileidus, Varšuvoje susirinkęs seimas buvo pavadintas Gardino seimu. Nežiūrint karaliaus nuolankumo, Sapieha darė savaip ir vietoje 12,000 karių, į karą su turkais nusiuntė vos 2,000. 1684 m. jis pats vadovavo Podolės Kameneco apgulimui.

Santykiai su karaliumi buvo visuomet įtempti. Kazimiero Sapiehos politinė veikla yra atskira ir sudėtinga tema, pilna intrigų ir suktybių. Tiek Sapieha, tiek karalius Sobieskis buvo užsispyrę ir ambicingi kariškiai. Audringuose seimuose Kazimieras Sapieha viešai priešindavosi Sobieskio sumanymams, ypač jo planams ruošti kelią į sostą sūnui Jokūbui Sobieskiui. Kiek su karaliumi Sapieha nesiskaitė galima matyti iš 1688 metų Gardino seimo atidarymo. Karalius Sobieskis, norėdamas, kad bajorai priprastų prie sūnaus Jokūbo ir jį laikytų karaliaus pavaduotoju ir įpėdiniu, jam pavesdavo kariuomenės vadovybę, duodavo atlikti valstybinių darbų ir visose iškilmėse laikydavo jį greta savęs. Seimų atidarymo metu, kai į vieną salę sueidavo seimas ir senatas, jis taip pat pasodindavęs ir sūnų šalia savęs. Ir štai, Gardino seimo pradžioje, karaliui įeinant į

salę, didysis etmonas Sapieha, pamatęs greta sosto pastatytą krėslą sūnui, nuspyrė jį koja į šalį, tardamas: "Greta karaliaus pritinka stovėti, o ne sėdėti!" Karalius galingam etmonui nieko negalėjo padaryti: seime jam reikėjo būti labai atsargiam, nes bet koks kivirčas galėjo išardyti seimą.

Suvaldyti Sapiehų niekas negalėjo, nes kiekvieną seimą buvo galima lengvai išardyti. Tačiau, seimai ir be to iširdavo. Sobieskio laikais iš 11 seimų iširo net šeši. 1688-1696 m. laikotarpy iširo visi seimai. Kazimieras su broliu Benediktu buvo net sudarę sąmokslą detronizuoti Sobieskį ir jo vieton pasodinti Lotaringijos kunigaikštį. Sakoma, kad pats Sapieha galvojęs tapti Lenkijos - Lietuvos karaliumi. Tam sumanymui nesirealizuojant jis dar galvojęs atskirti Lietuvą nuo Lenkijos ir tapti jos visagaliu valdovu.

Lietuvoje betgi buvo grupė didikų, kurie nenorėjo būti Sapiehų nustelbti, kurie dėl to dėjosi su karaliumi ir stengėsi Sapiehoms pakenkti. Tik ilgai niekas neišdrįso atvirai kovoti su Sapiehomis. Pirmasis stojo su jais į kovą, artimas karaliaus, o ypač karalienės vedamai politikai, Vilniaus vyskupas Bžostauskas.

1693 m. prasidėjo vaidai su vyskupu Bžostausku. Didysis etmonas Sapieha pastatė Lietuvos kariuomenę vyskupo dvaruose. Kadangi pagal įstatymus bažnytiniuose dvaruose nebuvo galima laikyti kariuomenę (ją, pagal įstatymus, galima buvo laikyti tik valstybiniuose dvaruose), tai vyskupas pradėjo bylą. Byla ilgai tęsėsi, ir dėl jos iširo ne vienas seimas. Patrauktas į teismą ir nuteistas, Sapieha atlygino vyskupui nuostolius, bet šis apskundė jį karaliui, esą, Sapieha, turėdamas ryšius su Austrija, norįs jį pašalinti nuo sosto. Vyskupas, gavęs apsaugos raštą prieš Sapiehą, ėmė elgtis iššaukiančiai. 1694 m. balandžio 18 d. Vilniaus katedroje jis ekskomunikavo Sapiehą ir uždraudė jam lankyti bažnyčias, priimti sakramentus. Betgi Lietuvos kariuomenė liko ištikima savo etmonui. Tą patį vakarą buvę Vilniuje didikai su damomis susirinko Sapiehos rūmuose Antakalny puotos. Kadangi beveik visi Vilniaus vienuolynai gyveno iš Sapiehos aukų, todėl, nedrįsdami nusikalsti etmonui, nepaklausė vyskupo. Etmonas, kuris niekados nebuvo labai maldingas, tuo metu, tyčia, kasdien vykdavo į vienuolynų bažnyčias mišių klausyti. Vyskupo Bžostausko spiriami vienuoliai aiškinosi galį jo neklausyti, nies jiem viršininkai esą tik jų ordinų generolai.

Susidarė painiava. Visame krašte virė agitacija. Iš abiejų pusių pasipylė daugybė pamfletų. Sapiehos visiškai neklausė vyskupo ir jo dvasininkų agitacijos, o seimelyje triukšmaujančią bajoriją suvaldydavo sava kariuomene. Lenkijos primas Radziejovskis nusiuntė papeikimo raštą Bžostauskui ir panaikino jo uždėtą ekskomuniką, tačiau, popiežiaus nuncijus palaikė vyskupą ir patraukė Sapiehą į nunciatūros teismą Varšuvoje.

1694 m. Sapieha išžygiavo su kariuomene prieš turkus ir sustojo Dubienkoje. Iš ten jo kariai nusiuntė delegatus pas karalių, reikalaudami sumokėti jiems prideramas algas ir pareikšdami ištikimybę etmonui. 1694 m. spalio 6 d. Sapieha sumušė turkus ties Podolės Kamenecu, ir Lenkijos emtonas nusiuntė popiežiui Inocentui XI laišką, užtariantį Sapiehą. Bžostauskas grįžo iš Romos nieko nelaimėjęs, ekskomunika liko pamiršta. Vilnius pasitiko grįžusį etmoną, kaip triumfuotoją.

Tuo tarpu, Lietuvoje bajorija ir didikai suskilo ir pasidalino už ir prieš Sapiehą. O kai 1696 m. mirė karalius Sobieskis, tai Žemaičiuose ir Lietuvos rytuose prasidėjo atviras judėjimas prieš Sapiehas. 1697 m. elekciniame seime buvo priimtas Lenkijos-Lietuvos teisių sulyginimo įstatymas (*Coaequatio iurium*), nepaisant priešinimosi tas įstatymas susiaurino Lietuvos ministerių, ypač etmono ir iždininko, galias. Aišku, įstatymas buvo nukreiptas prieš Sapiehas. Kancleris K. S. Radvilas buvo Sapiehos priešas, jis net negynė ir savo titulo prerogatyvų, leisdamas įsigalėti įstatymui, kuris, be kito ko, įvedė Lietuvoje lenkų kalbą dokumentuose. Sapieha naujo įstatymo nepaisė, tuo duodamas progos savo priešams jį dar labiau kaltinti sauvale.

9. VIDAUS KARAI IR ETMONŲ NUOSMŪKIS

1697 metais Sapiehos priešai sudarė Lietuvos Brastoje konfederaciją. Oginskis, Zaranka, Katilas, Pociejus, Krišpinai patraukė į savo pusę dalį Lietuvos kariuomenės ir pradėjo plėšti Sapiehų dvarus. Kol etmonas turėjo savo rankose Lietuvos kariuomenę, jam vis pavykdavo sutramdyti bajorų būrius. Laimėjus elekciją Augustui II, Sapieha perėjo į jo pusę ir gavo iš karaliaus universalą, įsakantį Oginskiui ir jo šalininkams nurimti. Tačiau, 1698 m. Lietuvoje tebeėjo žiaurus naminis karas.

Karalius Augustas II manevravo tarp kovojančių pusių. Jis buvo reikalingas Sapiehos paramos, nors ir nenorėjo jo galybę palaikyti ir neteisėtai laikė saksų kariuomenę Lietuvoje, apsimesdamas, kad tai daroma bajorų apsaugai nuo Sapiehos, bet iš tikrųjų ruošdamasis žygiui į Livoniją, nes 1700 m. jau prasidėjo Didysis Šiaurės karas. Augustas II paprašė Lenkijos ir Lietuvos senatorių dalyvauti kare su Švedija. Lenkai atsisakė, bet Sapieha, nors ir protestavo prieš saksų kariuomenės laikymą Lietuvoje, sutiko ir buvo priverstas už saksams mokamus pinigus pasamdyti kariuomenę ir jai vadovauti.

Sapieha kreipėsi ir į konfederatus, kviesdamas juos taip pat prisidėti, bet lauko etmonas Mykolas Višneveckis, užuot gynęs kraštą nuo švedų, puolė Sapiehą ties Valkininkais. Vyskupo Bžostausko nenuoširdaus tarpininkavimo suklaidintas, Sapieha nesutraukė pakankamai kariuomenės ir 1700 metais buvo sumuštas. Sapieha su broliu Benediktu pasitraukė į Vilnių, palikdamas sūnų Lietuvos žirgininką Mykolą vesti kapituliacijos derybas su Valkininkų konfederatais. Įniršę bajorai nenorėjo derėtis, kardais sukapojo jauną-jį Sapiehą ir paskelbė naują konfederacijos aktą, atimantį iš Kazimiero Sapiehos didžiojo etmono pareigas, dvarus bei turtus. Oginskis su šalininkais užėmė Vilnių, Sapiehų dvarai nukentėjo, o pats Sapieha paspruko į Varšuvą. Augustas II paskyrė komisiją kivirčui ištirti ir jau su Sapiehos sutikimu, pastatė saksų kariuomenę Lietuvoje.

Didysis Šiaurės karas (1700-1721 m.) buvo tikra Dievo rykštė lietuvių tautai. Šalia švedų, saksų, lenkų ir rusų kariuomenių, krašte siautė dar Sapiehos ir Oginskio-Višnioveckio kariaunos. Karas, badas ir pagaliau maras nunešė trečdalį gyventojų. Spėjama, jog kovotojų visose pusėse galėjo būti iki 150,000. Šitoks kovotojų skaičius, tarsi koki skėriai, baisiai nualino kraštą. Ypatingai žiaurios buvo pirmojo dešimtmečio kovos. Jokios garbės nei savo ginklams, nei tautai neatnešė šio laikotarpio didieji Lietuvos etmonai. Jų tikslai ir akstinas buvo savanaudiškumas, gobšumas ir kerštas.

Valkininkų konfederacijos aktas 1700 m. paskyrė Višnioveckį lauko etmonu. Šis dvidešimties metų jaunuolis buvo žinomas savo laiku kaip rašytojas ir poetas. Jis valdė dvarus su 9 miesteliais ir 150 kaimų. Minsko srities Karolino kunigaikštis Mykolas Servacijus Višnioveckis tapo Sapiehos mirtinu priešu dar 1697 m., kai dėl nesusipratimo Vilniaus gatvėje Mykolas su broliu Jonušu buvo didžiojo etmono sargybos sužeisti. Višnioveckis ir Grigas Oginskis surinko iki 30,000 kariuomenės ir išvijo Sapiehas iš Lietuvos. Iš tikrųjų, karalius Augustas II pritarė Višnioveckiui, nes norėjo panaudoti jo kariuomenę prieš švedus Livonijoje.

1702 m. pradžioje Hummerhjelmo vadovaujamos švedų jėgos sumušė Višnioveckį, tačiau, kovo 14 d., Darsūniškyje jis pats pateko į nelaisvę. Balandžio 5 d. švedai netikėtai užpuolė Višnioveckį Vilniuje. Višnioveckis nespėjęs sunaikinti net ginklidės, paspruko į Medininkus. Iš ten jis pasitraukė į Ašmeną, kur persitvarkęs grįžo puoliman. Per pačias Velykas (balandžio 16 d.) jo pasiųsti Pociejus su Valavičium bandė pulti Vilnių, o pats Višnioveckis kitą dieną įsiveržė į Kauną.

Užėjo tikra maišatis: bajorų suvažiavimai, pasitarimai, konfederacijos, bajorijos mobilizacijos skelbimai, kariuomenių susidūrimai ir visuotini plėšikavimai. Kadangi šioje studijoje nagrinėjame didžiojo etmono urėdą ir asmenybes, nesigilinsime į Didžiojo Šiaurės karo veiksmus.

Nusivylęs Saksų karaliumi, Sapieha sveikino švedų antplūdį Lietuvoje. Kai švedų kariuomenė užėmė Vilnių, 1702 m. balandžio 22 d. etmonas Sapieha atvyko į sostinę ir gavęs švedų paramos surinko keletą vėliavų savos kariuomenės. Kazimieras Sapieha ryžosi atgauti savo valdžią. Vadinasi, ir toliau tęsėsi Lietuvos naminls karas. Lietuvis lietuvį piovė su tokiu pat įsiutimu ir kerštu, kaip ir švedus, saksus ar lenkus.

(Bus daugiau)

NEW YORKO RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS

Susirinkimas, įvykęs kovo 19 d., Kultūros Židinio patalpoje, Brukline, svarstė tik vieną dalyką: Centro valdybos bendraraščiuose Nr. 100 ir 101 skelbiamus naujus Centro valdybos rinkimus.

Susipažinus su bendraraščių turiniu, padiskutavus ir patikrinus Ramovės statuto nurodymus, buvo priimtas toks sprendimas:

1. Atsistatydinusios C. valdybos skelbiami korespondenciniai rinkimai yra **nestatutiniai**. Statutas tokių korespondencijos būdu rinkimų, iš viso, nenumato. Tik Ramovės skyrių atstovų suvažiavimas gali rinkti sąjungos organus, arba nustatyti tvarką sekantiems rinkimams. Paskutinysis atstovų suvažiavimas, Čikagoje, to nenumatė.

2. Nustatymas C. valdybai vietovės, šiuo atveju, Čikagos, irgi yra nestatutinis. Valdybai vietą turi nustatyti **atstovų suvažiavimas**, arba pati **naujai išrinktoji** valdyba, bet ne atsistatydinusi.

3. Naujos Centro valdybos rinkimams paskirta nominacijų ir rinkimo komisija yra **neteisėta**. Statutas numato, tokiam atvejui, tik **kontrolės komisiją**, bet ne atsistatydinusios valdybos sudarytą kokį organą.

4. Dėl augščiau išvardintų priežasčių, New Yorko ramovėnai negali šių atsistatydinusios valdybos rinkimų į naują Centro valdybą laikyti **statutiniais** ir nusprendė rinkti naują Centro valdybą **tik per Ramovės atstovų suvažiavimą**, kurį kuo skubiau **privalo** sušaukti atsistatydinusioji valdyba, arba, jai negalint — Ramovės kontrolės komisija.

Apie šį susirinkimo nuosprendį buvo nutarta pranešti Ramovės centro organams ir visiems skyriams.

Dalyvis

Šių metų sausio mėn. 22 dieną, Kanadoje, Sudbury, savo namuose, mirė ir sausio mėn. 28 dieną palaidotas Toronte, Šv. Jono lietuvių kapinėse,

A. A.
leitenantas
JONAS ŽIŪKAS.

Su giminėmis, bičiuliais ir pažįstamais kartu liūdi

P.L.P. Karo mokyklos
Ats. jaun. leitenantų
kursų karininkų
laida.

NUOTAIKOS LIETUVOJE

K. U.

Galvodamas, kad ne kiekvienas turi galimybės kiek plačiau susirašinėti su savo giminėmis ar draugais Lietuvoje dėl įvairių priežasčių, manau, kad bus beveik kiekvienam įdomu sužinoti kai ką apie gyventojų nuotaikas, kaikuriais kasdieninio gyvenimo reikalais. Žemiau talpinu ištraukas iš atskirų laiškų, kurie buvo gauti paskutinių trejų metų bėgyje.

"Jus įtikinėja jūsų valdžia, monopolijos, įvairūs rašytojai, kad pas jus tai geriausia. Tų nuomonių yra įvairių įvairiausių. Gali ir Jūsų galvos susisukti. Šiuo atžvilgiu tikrai Jums prastai. Pas mus kur kas geriau. Ir valdžia, ir laikraščiai ir knygos visi vienodai kalba. Kai viršūnėje sėdintieji, arba kuris vyriausias pasako, kad tas ar kitas dalykas yra baltas — visi šukaia vienbalsiai "baltas", kai pasako: juodas, visi šaukia "juodas". Taigi, mums nereikia rinktis, nereikia galvoti. Tas jau palengvina žmogaus gyvenimą. Kaip buvo sunku mokyklose. Reikėjo visokių teorijų mokytis. Dabar jaunimui tikras rojus: viskas patiekiama jau prieš daug metų apgalvota, o viską kas ne taip — atmest. Todėl mūsų jaunoji karta yra vieninga. O ten, pas jus, universitetuose streikai, fabrikuose streikai, mokytojai ir paštininkai streikuoja. Mūsų žmonės tyliai dirba, jaunimas tyliai mokosi.

Lietuvos istorijos vadovėliuose buvo pridaryta klaidų. o dabar jas ištaisė. Dabar jau Lietuvos istorija mokoma sykiu su Rusijos istorija.

Miestuose pastatėme daug fabrikų. Jiems trūksta žmonių, todėl iš kitų respublikų atvažiavo kiek mums jų trūko. Lietuviai tegul žemę dirba, o kai pritruks galės eiti kitur žemę dirbti. Į fabrikus apie 90% žaliavų atveža iš kitų respublikų, o paskui iš mūsų respublikos gatavus gaminius veža atgal.

Negaliu pasidžiaugti, kad tėvynėje geriau yra. Sūnūs, dukterys,kurie žinojo tėvų kišenę besimokydami, dabar, tapę ponais, tėvams vos vieną kitą laišką per metus parašo. Broliai, seserys irgi dažniau susirašinėdavo, o dabar, gerai jei švenčių proga viens kitą pasveikina. Dar prieš keletą metų autobusuose jaunimas užleisdavo vietą senukams ar moterims, o dabar jau tas gražus paprotys nyksta. Mat, senukai ir senelės yra kaimiečiai, o jaunimas — mokslus išėjęs.

Seniau, gražiais vasaros vakarais, girdėdavome dainas o dabar traktorių ir kombainų ūžimą. Svarbu, kad tas dainas dainuodavo patys darbininkai. Laikraščiai rašo, kad ir studentai jau nebemoką liaudies dainelę padainuoti. Pas jus, žinoma, seniai liaudis nebedainuoja. Tiesa, vienur kitur veikia chorai prie kultūros namų, bet ne tas kada visas jaunimas dainuodavo. Dabar kiti laikai, kiti vargai ir žmonės. Ar tos praeities gailėtis ar ne?

Ar mes tapome geresni? Atrodo, kad ne. Mūsų sąjungoje išgeriama po 4.2 kg. spirito per metus skaitant kiekvieną gyventoją. Girtuokliai sako, kad tai nedaug . . .

Šiandien perskaičiau Maksimo Tauko "Kalendoriaus Lapeliai". Jis baltarusis. Aprašinėja, kaip buvo sunku gyventi lenkų priespaudoje. Veikalas parašytas dienoraščio formoje. Vieną kitą posmą ir Jums pacituosiu.

Jei mes neišsaugosim savo kalbos
Vaikučiams, ir ateičiai žemės savos,
Tegu iš gyvenimo išbraukia mus,
Iš antkapių nutrina mūsų vardus.

Dabar leidžia rašyti tik apie viršininkams malonius dalykus, bet trumpas tų kūrinių amžius. Galima rašyti ir apie nemalonius gyvenimo reiškinius, bet tada labai trumpas autoriaus amžius.

Man labai nemalonu, kad lietuviai Amerikoje susiskaldę. Vieni ant vienų malūno ratų pila vandenį, kiti ant kitų. Senas posakis sako, kad "skaldyk ir valdyk". Taip svetimieji ir daro Jums reikėtų žiūrėti kas lietuvius jungia o ne kas skiria. Vienas gal kalba poterius, o kitas ne, bet ar dėlto turėtų skirstytis. Mes esme maža tauta, todėl negalime manyti, kad kas keis dėl mūsų savo pažiūras.

Aš, kai pavartau Lietuvos istoriją, ar lietuvių literatūros istoriją, stebiuosi, kad senovės lietuviai labai tikėjo, kad Lietuva atgims gi kada. Jų, šviesuolių, buvo tiek maža, o visgi, jie tikėjo. Iš jų juokėsi, net vaikais vadino, o jie tikėjo gražia ateitimi. Buvo išgamų. Jų nei vienoje tautoje netrūko. Turime dabar daug mokytų žmonių, bet ir jų daug pasiduoda nutautinimo bangai.

Turbūt buvai mokytojų suvažiavime Kaune 1940 metais. Dabar tą suvažiavimą vadina I-ju mokytojų kongresu. Šiemet buvo III-čias kongresas. Žurnale Pergalė Nr. 7 1968 m., rašytojas A. Venclova, kuris 1940 m. buvo Švietimo ministeris, rašydamas savo atsiminimus, kurie vėliau bus išleisti atskira knyga, skyriuje "Saulėtas metas", rašo:

". . . Į mokytojų suvažiavimą atvyko nemažiau 10 tūkstančių liaudies švietėjų. (Kitaip sakant, beveik visi, kadangi tuo metu iš viso mokyklose dirbo 10,474 mokytojai.)

Naujosios santvarkos priešai savo minčių reikšti viešai nedrįso, bet baigiantis suvažiavimui jie rado būdą priminti, kad jie egzistuoja ir su-

Civilizacija ir karo eiga

B. B.

Amerikiečių spaudoje, ginkluotos krašto jėgos vis dažniau virsta pagrindiniu diskusijų objektu. Be abejo, nuolatinių karų eigoje, tai suprantama, tačiau, šiuo metu, susidėjus tam tikrom aplinkybėm, organizuotai veikiant, yra sudaryta krašte nuotaika turinti tendencijų nukreipti valstybės politiką kraštui pragaištinga kryptimi.

Pirmoje eilėje, yra dedamos pastangos sugriauti Amerikos mitą, kuris buvo sukurtas viduje ir pasaulyje karinėmis ir ekonominėmis pastangomis Amerikos teigiamą vaidmenį pasaulio taikos ir gerbūvio išlaikyme stengiamasi paversti į imperialistinius siekius; krašto karinio pajėgumo supratimas yra verčiamas į militarizmo sąvoką. Karinių jėgų vadovavimas ir planavimas yra pavedamas civiliams asmenims, kurie karinių mokslų nei patyrimo neigiję, kai šiais laikais technologija išsivysčiusi į tokį augštą laipsnį, ir karo vedimo būdai virto toki rafinuoti.

Ši ideja bandoma jungti (pateisinimui) su anais laikais, kai pagrindinės kariuomenės buvo laikomos mažos, atskirtos nuo civilių gyventojų, gi reikalui ištikus, karinius papildymus samdydavosi. Kai Ameriką skyrė platūs vandenynai ir dideli atstumai nuo desnių problemų, karo menas buvo likusio pasaulio, tuo pačiu ir nuo dilaikomas labai paprastu: kaip ateis reikalas tada bus mobilizuojama kariuomenė, tada bus gaminami ir ginklai, toki, koki pasirodys reikalingi; taip juk daug ekonomiškiau, nes nereikia išleisti pinigų reikmenims, kurie nenaudojami taikos metu. Karo meno mokslas buvo laikomas antraeiliu visai nesudėtingu: puolimas frontu, sparninis apėjimas panaudojant raitelių junginius, gerai atrodanti uniforma, tiesios gretos paraduose, tai ir visas karo mokslas.

Ir taip, Amerikos visuomenės akyse, kai kraštas klestėjo ekonominiai, įsivėlimas į tarptautinius konfliktus krašto tiesioginiai nepalietė, karinis krašto pajėgumas virto sandėliniu objektu — kas nors, kur nors, reikia laikyti, kai bus reikalas, tada bus paimta, kad atliktų tam tikros rūšies darbą; praėjus reikalui vėl bus padėta į sandėlį iki sekančio karto. Ir taip amerikiečiai, laikui bėgant, pradėjo net tikėti, kad karai yra grynai militaristų ir ginklų gamintojų produktas. Ši nuomonė stiprėjo, ir kariuomenės populiarumas mažėjo, net kai buvo įsivelta į moderišką karą su rafinuotu — moderniškom priemonėm kariaujančiu priešu. Kilo riboti karai, kuriem statė uždavinius ir vadovavo civiliai; riboti karai, kurie yra paralelizmas tautų "išlaisvinimo" karams, inspiruojamiems ir vadovaujamiems Kremliaus. Riboti karai turi tiesioginį tikslą įvelti amerikiečius tiesioginiai į karą, alinti ekonominiai, sudaryti blogą nuomonę apie kariuomenę krašte, smukdyti krašto moralę, tačiau Kremliui tiesioginiai neįsiveliant į atvirą karą, kuris, šiuo metu, būtų jam mirtinai pragaištingas.

Amerikiečių karinėje spaudoje, daugelį kartų skausmingai buvo minėta, kad politikai ginkluotoms jėgoms vadovauja pagal žurnalistų nuomones ir sugestijas, kad kariai specialistai su augštu karo mokslu ir patyrimu visai paliekami nuošaliai sprendžiant krašto gynybos reikalus, kad nesiskaitoma su priešo gudriomis priemonėmis turinčiomis tikslą netiesioginiai silpninti krašto karinį pajėgumą. Ten pat sakoma, kad galvojanti visuomenė turėtų suprasti iki šiol nepasikeitusį dėsnį, kad tauta norinti būti nepriklausoma, privalo tvarkyti savo gyvenimą pagal savas tradicijas ir reikalą, neleidžiant pašaliniams kištis į jos santvarką, privalo turėti pakankamai fizinio pajėgumo apsaugot savo interesus tarptautiniame gyvenime, kai reikalai išeina iš diplomatinių ribų, nes žmogaus savybės prieš smurtą, nuo amžių, tebėra tos pačios. Amerikiečių vidinių šūkavimų priedangoje, dėl ekonominių trūkumų, nedarbo, nepopuliaraus karo, civilinių teisių ir kitų, Amerikos priešai tyliai, bet intensyviai, dideliu greičiu ginkluojasi, plečia savo ekonominę ir karinę įtaką tikslu pralenkti amerikiečių ekonominį ir karinį pajėgumą, kad vieną dieną, ginkluoto pajėgumo persvaros grėsmėje, amerikiečiams padiktuotų "taikingo politinio ir ekonominio bendravimo sąlygas" (Barrett, The Military Image). Tuomet anos šūkaujančios grupės iškils krašte kaip geležinės kumštys, kurios šiuo metu nešiojamos kaip simbolis, neva, kovos už pilietines teises, triuškinančios, be sentimentų, kiekvieną laisvės pasireiškimą, laisvės, kurios šiandien amerikiečiai tiek daug turi, kad net pasidarė pavojinga pačiam kraštui, nes ji naudojama besaikiai vadovaujant išorinei jėgai, krašto pavergimo tikslui.

(nukelta į 96 psl.)

---

stoję sugiedojo senąjį buržuazinės Lietuvos himną. Jie patraukė svyruojančius ar šiaip nesusigaudančius mokytojus. Be abejo, iš esmės, neturėjome nieko prieš demokratines idejas kadaise Vinco Kudirkos išsakytas "Tautiškoje Giesmėje", bet himnas daug metų buvo giedamas fašistų bei klerikalų ir, deja, įgijo atatinkamą atspalvį. Maža to, jį dar labiau sukompromitavo policija ir kalėjimų administracija, kuri, pasityčiodama, vertė giedoti jį įkalintus revoliucijonierius. Tomis dienomis todėl nuo jo buvo atsisakyta. Dabar, sugiedojus, tas senasis himnas, pažangesniesiems mokytojams ir visiems naujosios Lietuvos kūrėjams, priminė, kad senąjį pasaulį reikės nugalėti ne tik ekonomikoje ir kultūroje, bet ir žmonių galvose (9-10 puslapis)."

Komentarus patys pasidarykite.

Atsimenu, kad prieš daug metų skaičiau vokiečio profesoriaus Retzelio parašytą 2-jų tomų geografijos veikalą, kuriame, tarp kitko, buvo parašyta, kad Lietuvoje žemės sklypas, palyginus su tokiu sklypu apie Maskvą, ar toliau, esąs 1000 kartų vertesnis. Tada aš jaunas buvau ir negalėjau visko įvertinti. Amerikos lietuvių jaunimas irgi turbūt neįvertina mūsų tos mažutės tėvynės?

Respublikinis biudžetas priimtas didesnis kaip vieno milijardo rublių. Lietuvoje pramonė turi išsivystyti 10% daugiau, kaip kad praėjusiais metais. Žinoma, tokiems dideliems darbams atlikti savų žmonių neužteks. Jų užtenkamai atvyks iš brolišką respublikų. Jiems apsigyventi suteikiamos geriausios sąlygos miestuose, naujuose namuose. Jie taip mielai pas mus ir važiuoja."

Redaguoja —
Š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

Nauja šaulių kuopa

Kliūtys nugalėtos ir Klevelande. Jau šauliai veikia lietuviškame gyvenime, kaip šaulių, taip ir jais nebuvusių tarpe, kurie pritaria šauliškajai idejai. Mes kitų organizacijų veiklos nemažinsime, lietuviško darbo iš jų Klevelande neatimsime ir bedarbiais jų, toje srityje, nepadarysime. Lietuviško darbo yra perdaug ir nereikia bijotis, kad jo bus padarytas perteklius. Priešingai, dažnai lietuviško kultūrinio darbo padaroma per mažai, nes perdaug jėgų išeikvojame tarpusavio ginčams. Mes šauliai ateiname ne lietuviškos veiklos griauti, bet jos statyti ir jai talkinti. Ateiname ne lietuvius skaldyti, bet juos vienyti ir apjungti. Mūsų šaulių statutas sako: "šauliai jieško vienybės lietuvių tarpe". Mes tuo keliu ir eisime.

Šiandieną Amerikoje pergyvename pavojingus laikus. Deginimas ir sprogdinimas valdiškų pastatų, universitetų, šaudymas nekaltų žmonių gatvėse, plėšimai ir kriminaliniai nusikaltimai kas metai didėja, o taip pat — chaosas ir moralinis supuvimas. Narkotikų vartojimas ir lyties populiarinimas, tai ne kas kitas, kaip pusiau viešos prostitucijos įvedimas. To rezultate venerinės ligos jau padidėjo 10% ir vis didėja. Nesimato stiprios valdžios rankos, kad užkirtus kelią toms negerovėms. Priešingai, pataikaujama, nes studentai viešai skatinami daryti riaušes ir toliau. Ohio valdžia paskelbė, kad panašių nušovimų kaip Kento universitete nebus, nes kariams išduodami popierinių kulkų užtaisai. Tai revoliucijos skatinimas, o ne griežtos priemonės su ja kovoti.

Gaila, kad jau ir pabėgėlių vaikų tarpe yra pasiduodančių šiam nusmūkiui!

Šiandien, kaikur spaudoje ir diskusijose lietuvių tarpe yra pasimetimo ir nusigręžimo nuo Lietuvos ir jos nepriklausomybės idejos. Nukrypėliai ir pasidavę svetimųjų įtakai sako, kad Lietuvos nepriklausomybė yra tik sapnas ir mūsų Vytis yra tik paprastas arklys. Mūsų šaulių pirmasis uždavinys yra nepriklausomos Lietuvos atstatymas. Vytis yra mums brangus tautinis simbolis ir Lietuvos valstybės ženklas, puošiąs mūsų namus ir stiprinąs kovoje dėl lietuvybės išlaikymo.

Akivaizdoje šitos, lietuvybei pavojingos, padėties ir amerikoniško chaoso, kaip tik reikia lietuviškos patriotinės grupės kaip šauliai, kurie ne tik pasipriešins Lietuvos ir lietuvybės žeminimui ir niekinimui, bet Lietuvos laisvę ir lietuvybę iškels į pirminius, garbingus uždavinius. Mūsų šaulių rūpestis ir jėgos bus paaukotos lietuvybės išlaikymui ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymui. Šauliškai šeimai rūpi, kad graži lietuvių kalba ne tik būtų gyva šeimoje, bet kad ji būtų perduota ateinančioms kartoms. Šauliai reiškia didžiausią pagarbą lietuvių kalbai, lietuviškiems papročiams ir tautiniams drabužiams.

Kam šitos idejos randa širdyje pritarimo, nuoširdžiai prašome juos stoti į šaulių eiles ir jungtis bendram darbui dėl kenčiančios Lietuvos išvadavimo iš vergijos jungo.

Dr. K. Pautienis

LĖŠOS IR VEIKIMAS

Už trijų metų LŠST švęs savo gyvavimo dvidešimtmetį. Kas per tą laikotarpį atsiekta? Patenkinti esama padėtimi atsakys, kad atsiekta daug. Dauguma betgi atsakys, kad atsiekimai yra neįspūdingi, nes dar nepajėgėme suorganizuoti šauliško jaunimo; beveik neturime sporto grupių; neturime chorų, orkestrų, ansamblių; neturime šauliškos nuosavybės; mažai atsiekta ideologinėje bei kultūrinėje dirvoje ir t.t. Turime eilę gerų sumanymų. Taip pat turime protines pajėgas bei ryžtą tiems siekiams įgyvendinti, tačiau neturime paties svarbiausio — LĖŠŲ.

Kad išjudinus esamą padėtį iš merdėjimo taško ir pastačius LŠST ant tvirtų finansinių pamatų, nutarta pravesti S-gos centro valdybos iždo naudai plataus masto loteriją. Loteriją suorganizuoti ir pravesti yra sudarytas komitetas iš sekančių Čikagos šaulių: Karolis Milkovaitis — pirmininkas, Pranas Tomkus — vicepirm., Stasys

PASTANGOS ĮSTEIGTI ŠAULIŲ KUOPĄ NIUJORKE

V. Mingėla

1921 m. Lietuvos Šaulių Sąjungos Spaudos ir Propagandos skyrius išleido 84 psl. knygelę, vardu "IDEJA IR DARBAS". Ji buvo skirta Amerikos Šaulių Sąjungos rėmėjams — Lietuvos šaulių žodis broliams amerikiečiams. Šio leidinėlio spaudos darbus atliko, 1921 m. pradžioj, spaustuvė "Lituania", Klaipėda, Didžioji Smėlio g. Nr. 13.

Šios istoriškai įdomios knygelės įvade bylojama:

"Norime nenuilstamiems Lietuvos Šaulių Sąjungos rėmėjams, broliams lietuviams, Amerikoje, suteikti kiek galima tikresnį vaizdą apie šios Sąjungos, ne tik šviesius idealus, bet dar daugiau norime pateikti faktų, atliktų darbų, siekimų, trumpai aprašyti nelengvą Sąjungos praeitį ir trumpai paminėti šviesias ir viltingas ateities perspektyvas. Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro valdyba leidžia šią brošiūrą, tikėdamasi, kad ji padės bent truputį pasiimtųjų uždavinių teisingai išspręsti.

Pabrėžiame, kad šioje knygelėje ne vieta ir ne laikas, kol dar teberūksta nepriklausomybės karas, rašyti Š. Sąjungos istoriją ir gilintis į suvaidintą kovose dėl tautos laisvės vaidmenį.

Broliai amerikiečiai, Lietuvos laisvės nuoširdūs rėmėjai! Jūs sunkiai dirbdami, o gal ir valgio kąsnį sumažindami, aukojate ir savo pasiaukojimu padedate Lietuvos Šaulių Sąjungai sustiprėti ir įsigyti ginklų. Taip pat savo didžiu pasiryžimu ir aukomis padėjote Lietuvos Šaulių Sąjungai išaugti į rimtą ginkluotą pajėgą, kuria šiandien su džiaugsmu gali pasigirti Tėvynė. Ačiū Jums! Jūs nusipelnėte amžino dėkingumo."

Šios knygelės 49 psl. tilpo dėmesio vertas straipsnis: **"Lietuviams Amerikoje — Kaip kurti šaulių būrius", Instrukcija Nr. 10.** Tas rodo, kad jau prieš 50 metų Amerikos lietuviai steigė šaulių būrius ir aukojo stambius pinigus Lietuvoje veikiantiems ir kovojantiems šauliams.

Padėkos žodyje bylojama:

"L.Š.S. centro valdyba taria ačiū Jums, broliai lietuviai, amerikiečiai, už gausias aukas, ginklus, maistą, drabužius ir grynais paaukotus pinigus. Iki 1921 m. birželio mėnesio gauta grynais [suma apytikrė. — V.M.] 128,000 dolerių. Vėliau gautas aukas, iškeitus dolerius į, taip vadinamus, auksinus, susidarė 4,043,577 auksinų suma.

"Šie Jūsų pinigai yra neįkainojama pagalba Lietuvos valstybės stiprinimo laukuose. Juo labiau, kad Briuselio ir Ženevos diplomatinės derybės rodo, kad dienai po dienos mes galime susilaukti naujų Lenkijos kariuomenės įsiveržimų į Lietuvą; jie vis dar nenori pripažinti laisvos ir nepriklausomos Lietuvos. Todėl turime viltį, kad Jūs, broliai amerikiečiai, šiais pavojingais mūsų Tėvynei laikais neužgniaušite savo dosnios rankos, bet ir toliau, dar labiau, remsite Šaulių Sąjungą savo gausiomis aukomis ir širdingu pritarimu mūsų tautos vedamajai kovai.

Dar kartą tariame Jums gilios palėkos žodį.

[pasirašė] L.Š.S. pirm. Vl. Putvinskis-Putvys, vicepirmininkas M. Mikelkevičius, ižd. M. Žvirėnas; C.v. nariai: M. Šalčius, R. Skipitis, J. Papečkys, M. Sleževičius, M. Krupavičius, K. Ralys, sekretorius — B. Kemėšis. Kaunas, 1921 m. birželio 15 d."

Toliau, bylojama:

"... Jūs, brangūs tautiečiai Amerikoje, sudarėte nesugriaunamą Sąjungos statomų lietuvybės rūmų pamatą; todėl neleiskite šauliškajai nepartinei-demokratinei idejai susilpnėti, o juo labiau — užgesti. Mes prašome, — sudarykit už Atlanto vandenyno, laisvoje Amerikoje, šaulių būrius. Tą darbą turime dirbti vardan nepriklausomos Lietuvos ir to paties bendrojo, mūsų visų siekiamo, lietuviško tikslo, kad Lietuvos Šaulių Sąjunga stiprėtų. Mūsų bendri uždaviniai mus įpareigoja; mus riša vienodi rūpesčiai. Mum brangus kiekvienas lietuvis ar jis gyventų Lietuvoje ar Amerikoje. Mes sudarome bendrą, tos pačios istorijos, garbingais ataudais ataustą, tautą; sakytume — vieningą, drąsią, kovojančią už tos tautos idealus šeimą. Taigi, mus turi rišti ir įpareigoti tautinis gimininguma, Tėvynės meilė, vienodais idealais degančios lietuviškos sielos. Tad mes visi kartu, nežiūrint kur gyventume, visais galimais būdais esame įpareigojami remti Lietuvos stiprėjimą, o ypač jos laisvės išlaikymą.

"Mūsų ir Jūsų fizinės ir dvasinės jėgos, broliai šauliai Amerikoje, o taip pat Jūsų materialinė ir moralinė parama išugdys tokią galingą jėgą su kuria bus priversti skaitytis mūsų priešai. Taip pat neužmirškime, kad Tėvynė Lietuva, suverenine valstybė, savos vyriausybės valdoma, kuri demokratiniu būdu visos tautos išrinkta, yra reikalinga ne vien tik Lietuvoje gyvenantiems. Jeigu norime, kad tauta amžiais būtų gyva, yra būtina išlaikyti savo valstybę. Svetimųjų okupantų valdomos tautos ilgainiui miršta. Jeigu Lietuvą išlaikysime laisva valstybe, tauta bus laiminga ir klestės. Joje augs visokeriopa gerovė: kultūrinė ir ekonominė Laisva Lietuva kels švietimą, plės mokyklų tinklą, ugdys ir puoselės lietuvių literatūrą, visokeriopą meną. Tik laisvos tautos, turinčios savo valstybę, gali kelti ir puoselėti švietimą, ugdyti savo kultūrą bei ekonominę gerovę. Tokia valstybė atneš

Bernatavičius — iždininkas, Sergėjus Radzvickas — sekretorius ir Petras Padvaiskas — narys.

Šis komitetas kreipiasi į visas JAV ir Kanados šaulių dalinių valdybas, prašydamas tą darbą paremti ir skirti iš savo iždo 50 dol. sumą ar tolygios vertės fantą minėtos loterijos naudai. Taip pat skatiname visus šaulius prisidėti savo aukomis.

Aukotojai, aukos, loterijos eiga, laimėtojai bei galutinė apyskaita bus skelbiami S-gos pirmininko aplinkraščiuose ir šauliškoje spaudoje.

Aukas siųsti k-to iždininkui: Stasys Bernatavičius, 1513 South 48th Court, Cicero, Ill. 60650, *o visais kitais reikalais kreiptis į k-to pirmininką: Karolis Milkovaitis, 7200 South Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629.*

Esame tvirtai įsitikinę, kad LŠST dalinių valdybos į šį mūsų atsišaukimą atsilieps šauliško nuoširdumu.

Visa Nepriklausomai Lietuvai!

š. K. Milkovaitis,
Loterijai pravesti k-to pirmininkas

š. S. Radzvickas,
sekretorius

Tvirtinu ir linkiu sekmės!

š. V. Tamošiūnas,
LŠST pirmininkas

LŠST C.v. pirmininkas Vincas Tamošiūnas ir agron. Vaclovas Butkys, Lietuvos laisvės ir mokyklos draugai, šaulių Sąjungos veikėjai ir organizatoriai. Vaclovas Butkys daro žygius įsteigti Niujorke šaulių Sąjungos dalinį. (Vaclovas Butkys svečiavosi Detroite š.m. sausio mėn.) Nuotr. Kazio Sragausko

didžią garbę viso pasaulio lietuviams, nežiūrint, kur jie gyventų."

Nepagalvokime, kad šie žodžiai rašyti po II Pas. karo. Ne! Juos rašė ir pranašingai bylojo Lietuvos Šaulių Sąjungos vadai prieš 50 metų, t.y. 1921 metais.

Ir kada Lietuva 1940 m. buvo okupuota sovietinės raudonosios armijos, virš 30,000 lietuvių atsidūrė Amerikoje. 1954 m. kovo 7 d. Šaulių Sąjunga Tremtyje atsikūrė ir našiai veikia Kanadoje ir JAV-se. Pirmoji kuopa buvo pavadinta Vlado Pūtvio vardu. Šaulių Sąjungos veikla vis plinta. Kuopų skaičius didėja. Vyrų ir moterų šaulių kiekis auga: šiuo metu į Šaulių Sąjungos eiles įsijungė virš 2,500 šaulių.

1971 m. sausio mėn. pradžioj įsisteigė nauja kuopa Klevelande, Ohio. Šiam daliniui vadovauja š. dr. K. Pautienis. Klevelande dar bus įsteigta ir Jūros šaulių kuopa.

~~~

Vienas pirmųjų uždavinių LŠST Centro valdybos darbuose — įsteigti Niujorke šaulių kuopą. Tuo reikalu į Detroitą buvo atsilankęs ir kurį laiką svečiavosi agr. Vaclovas Butkys, senas laisvosios Lietuvos šaulys. Jis tarėsi su LŠST c.v. pirm. Vincu Tamošiūnu apie naujos kuopos įsteigimą. Iš tų pokalbių susidarė įspūdis, jog Niujorke gyvena gan didelis skaičius buvusiųjų Lietuvoje šaulių. Ten gyveną broliai šauliai ir sesės šaulės turėtų susisiekti su šaulių kuopos steigėju agr. Vaclovu Butkiu. Reikėtų paskubėti, kad ateinančios vasaros šviesios ir šiltos dienos nesukliudytų organizacinio darbo.

Jūsų korespondentui pavyko sužinoti, kad abu seni ir nusipelnę šauliai: Vincas Tamošiūnas ir Vaclovas Butkys yra mokyklos draugai. Vėliau abu buvo uolūs ir pasišventę Šaulių Sąjungos idealams, budrūs ir energingi būrių vadai. Jie buvo žinomi organizatoriai ir labai uolūs šaulių veikėjai.

Bolševikmečiu — maskvinės raudonosios armijos ir Hitlerio nacių okupacijos metais V. Tamošiūnas ir V. Butkys buvo įsijungę nuožmion ir nenuolaidžion pogrindžio kovon su žiauriais mūsų tautos pavergėjais. Vėliau abu buvo įsijungę į Tėvynės Apsaugos Rinktinę ir dalyvavo kovose su rusų parašiutininkais ir kt. Lietuvos priešais, ypač žemaitijos kovų frontuose.

Tikimės, kad V. Tamošiūnui ir V. Butkiui pavyks Niujorke įsteigti bent vieną LŠST šaulių kuopą. Sėkmės!

ŠAULIŲ ŽVAIGŽDĖS ORDINU APDOVANOTAS R. BRIEZĖ

Vladas Mingėla

Dar neužmiršome Simo Kudirkos ir mūsų visų lietuvių ir net ne lietuvių išgyventos tragedijos, kai "Vigilant" laive buvo leista "Sovietskaja Litva" laivo matrosams, maskoliams, gaudyti iš rusų laivo pabėgusį ir azilo teisės prašantį, rusų laivo buvusį telegrafininką. Tai buvo daroma laivo kapitono ir jūrininkų akivaizdoje. Vėliau šeši rusai, maskviniai komunistai, Simą pagavo, su geležiniu įrankiu mušė jam per galvą, sukruvino ir netekusį sąmonės lietuvį jūreivį, surišę virvėmis, nuleido į amerikiečių laivelį.

Visą tą baisų ir tragišką įvykį savo akimis matė, savo laiku iš raudonosios armijos okupuotos Latvijos pabėgęs, latvis **Roberts Brieze**. Jis skaudžiai išgyveno jo matytą įvykį, pabėgusio iš rusų laivo lietuvio jūrininko Simo sumušimą ir išdavimą.

Simo išdavimo siūlai veda į State Departamentą ir poną Volpę. Amerika ne visada linkusi globoti antikomunistinius pabėgėlius. Amerikos politika buvo ir yra kartais labai klastinga. Mes matėme patys, po II Pas.
~~~

karo, kaip ginkluoti raudonarmiečiai ir Amerikos kariai gaudė antisovietinius pabėgėlius net bažnyčiose. Matėme patys, kaip ukrainiečiai ir rusai žudėsi — gyslas persipjaudami, kad tik negrįžtų ten, iš kur jie buvo pabėgę. Ir pabaltiečiams toji grėsmė, kaip koks Damoklo kardas, kabojo virš galvų. Mus išgelbėjo mūsų tautiečiai gyveną Amerikoje, kurie energingai protestavo Vašingtone ir reikalavo specialaus įstatymo mums atvykti ir apsigyventi Amerikoje. Toks įstatymas, kuris buvo išleistas 1949 metais, mus išgelbėjo.

°

Simo Kudirkos išdavimas — tai Amerikos politikos istorija pradėjusi reikštis ypač po II Pas. karo. Simą grąžinti nusprendė, ne adm. Williams B. Ellis, nei kpt. Fletcher W. Brown. Šį įsprendimą padarė Valstybės Departamentas. Simas buvo išduotas "norint nepakenkt deryboms, dėl žvejybos Amerikos pakrantėse, sėkmingumo."

Laikraščio "The Day", 1970 m. gruodžio 23 d., žurnalistė Edith Kermit Roosevelt savo straipsnyje gana vykusiai tą Amerikos politiką iliustruoja "Keelhaul operacija". Dokumentai, dar nesunaikinti, rodo, kad amerikiečių ir anglų vyriausybių buvo nutarta prievarta repatrijuoti į Sovietiją apie 2,5 milijono antikomunistinių pabėgėlių iš karo belaisvių ir Unrros stovyklų. (Kitur minima 5 mil. masė.) — Vokietijoje, Anglijoje, Kanadoje ir JAV-se. "Keelhaul operacija" pradėta vykdyti 1944 m. birželio mėnesį — 8 mėn. anksčiau negu įvyko Jaltos konferencija. Švedijos vyriausybė išdavė Sovietijai 167 pabaltiečius; 1945 m. birželio mėn. iš Fort Dix, N.J., 200 belaisvių buvo suvaryta į sovietų laivą, kuris stovėjo New Jersey vandenyse. Kai kuriuos prievartinius išdavimus sovietams iškėlė spaudoje Julius Epstein, Hooverio instituto tyrinėtojas. Bet kad nepakenktų "Amerikos politikai", 1970 m. birželio 15 d., Vašingtono Vyr. Tribunolas jam ir kitiems uždraudė naudotis teismo bylomis, kadangi tas teismas visada rėmė antikomunistinių bei antisovietinių pabėgėlių repatrijavimą prieš jų pačių valią.

Dabar, išdavus Simą Kudirką, vėl kyla klausimas ar tas slaptasis susitarimas dėl pabėgėlių grąžinimo tebeveikia? — savo straipsnyje klausia autorė Edith Kermit Roosevelt.

LŠST c.v. pirm. Vincas Tamošiūnas pristatė Šaulių Žvaigždės ordino t-bai lietuviams nusipelniusį latvį Robertą Briezę apdovanoti Šaulių Žvaigžde. Š.Ž.o. taryba tą malonų ir tiek daug šiai bylai pasitarnavusį latvį apdovanojo minėtu ordinu. LŠST c.v. pirm. tą ordiną su atitinkamu pažymėjimu išsiuntė į Bostoną, J. Vanagaičio vardo šaulių kuopos pirm. J. Stasaičiui, kuris Nepriklausomybės šventės paminėjime tą ordiną ir užkabino nusipelniusiam mūsų broliui latviui.

PRANEŠIMAS

Pranešama šaulių žiniai ir vadovavimuisi, kad šiuo metu jau yra sudarytas **Spaudos ir Informacijos** sekcijos branduolys, kurį sudaro šie šauliai: Algirdas Budreckas, Antanas Gintneris, Antanas Grinius, Stepas Jakubickas, Stefanija Kaunelienė, Kunigunda Kodatienė, Karolis Milkovaitis, Petras Petrušaitis, Vladas Selenis, Juozas Šiaučiulis, Vincas Tamošiūnas ir Pranas Turūta.

Pastaba: Reikalingi šauliškos spaudos informatoriai — nuolatiniai korespondentai: Brockton, Mass. — M. Jankaus š.kp., Boston, Mass. — J. Vanagaičio š.kp. ir Los Angeles, Calif. — J. Daumanto š.kp.

Š. Vladas Mingėla
LŠST CV Spaudos ir Informacijos vadovas

J. Vanagaičio š.kp. pirm. š. inž. J. Stašaitis, įteikęs Robertui Briezei ordiną, spaudžią jam dešinę. Jų tarpe p. Briezienė; toliau šaulės (iš k.) B. Šakenienė ir E. Valiukonienė. S. Urbono nuotr.

Šaulė Tremtyje

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Mielosios "Šaulė Tremtyje" skaitytojos,

Nuoširdžiai dėkoju sesėms, kurios bendradarbiauja šiame skyrelyje, bei siunčia patarimų. Tačiau jaučiu, kad skyrelis dar netoks, koks galėtų ar turėtų būti. Jis dar neatspindi visų kuopų moterų veiklos, dar nėra ideologinių straipsnių, kurie padėtų naujoms sesėms pažinti Šaulių s-gos siekius bei uždavinius. Permaža bendradarbių. Dar kartą kreipiuosi į visas, kviečiu į talką. Prašau kuopų moterų sekcijas išsirinkti korespondentes, o šaules veteranes, šaulių ideologijoj dar nepriklausomoj Lietuvoj subrendusias, siųsti straipsnius, prisiminimus, nuotraukas. Juk ne veltui mūsų liaudis sako: " kai du stos — visados daugiau padarys". Maloniai prašau seses skaitytojas atsakyti į žemiau talpinamus klausimus ir prisiųsti redaktorei. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės man geriau redaguoti skyrelį.

1. Ar prenumeruojies "Karį"?
2. Ar skaitai "Šaulė Tremtyje"?
3. Kas skyrely patinka, kas nepatinka?
4. Kodėl nerašai į "Šaulė Tremtyje"?
5. Kaip padaryti skyrelį įdomesnį?
6. Ar sutinki įsijungti į skyrelio bendradarbių eiles?
7. Ar gali rasti vieną naują "Kario" prenumeratorę?

Darykime visa, kad skyrelis būtų tikrai įdomus, visas jėgas skirkime Nepriklausomai Lietuvai.

Kultūrinė Savaitė Dainavoje

Š.m. birželio 13-20 d.d., gražiojoje Dainavoje įvyks antroji Šaulių S-gos kultūrinė savaitė — stovykla.

Centro valdyba ruošiasi visu rimtumu, kad kultūrinė savaitė būtų įdomi ir turininga. S-gos parmininkas pasiūlė šaulėms moterims suruošti savo atskirą dieną.

Norėtųsi, kad ta diena būtų mūsų našaus, kruopštaus darbo diena. Be įdomių pašnekesių numatyta ir praktiškų darbų, o taip pat manoma suruošti savo rankų darbų parodėlę.

Jūs, sesės, gal ir pačios nepagalvojate kokios išradingos įvairiose srityse esate, kaip daug ką pačios pasigaminate, pasidarote. Vienos gražiai mezgate, siuvate, audžiate; kitos lipdote, paišote ir t.t. Viską kas tik savo rankomis padaryta ir galėtų būti įdomu ir kitiems pasižiūrėti, — atsiveškite kartu su savim. Paimkite ir negalinčių atvažiuoti sesių darbus. Čia viena iš kitos galėsim pasimokyti.

Taip pat kiekviena atsiveškite du būdingus skaniausių, rečiausių, kokių nors specialių, dar mažai žinomų — valgių receptus. Pasidalinsime ir kulinarijos žiniomis. Čia pasimokysime ir lietuviškų šiaudinukų varstymą ir kit.

Mielos sesės, susitvarkykite su atostogomis, tarkitės su broliais dėl atvažiavimo, kad galėtumėte tikrai atvykti ir gražiosios gamtos aplinkoje šauliškai pabendrauti ir kartu dvasiniai sustiprėti.

Lauksiu iš jūsų, mielos sesės, pageidavimų ir sugestijų kultūrinės savaitės Moterų Dienos reikalu. Rašyti

K. Kodatienei, Nida Resort, Linden, Mich. 48451

Lidija Mingėlienė — Detroito St. Butkaus kuopos moterų sekcijos vadovė, išbuvusi pareigose 3 metus iš jų pasitraukė.

Sesė Lidija dar gimnazistė būdama įstojo į šaulių eiles, į 22 būrį Šančiuose. Dainavo chore, buvo aktyvi šaulė. Detroite, būdama moterų sekcijos vadovė, suorganizavo išsiųsti Suvalkų trikampin 30 siuntinių. Ji aktyviai reiškėsi kuopos meninėse programose ir įvairių parengimų darbuose. Dirbo, taip pat, Kultūros klube. Ypatingai ji aktyvi — mūgių metu, meno bei tautodailės parodų rengėja, eksponatų rinkėja ir t.t. Eilę metų ji buvo Kultūros klubo valdybos narė.

Sesei Lidijai nuoširdžiai dėkoju už visą atliktą šauliškę ir lietuvišką darbą. Kviečiu ir toliau, kiek jėgos leis, likti aktyvia šaule.

Sofijai Sirutavičienei — Švyturio jūrų šaulių vadovei, pasitraukus iš pareigų, nuoširdžiai dėkoju už atliktą darbą.

Nelę Urbšaitienę — naująją Švyturio kuopos moterų šaulių vadovę ir pavaduotoją Verą Kulbokienę — sveikinu ir linkiu gražiausios sėkmės ateities darbuose.

Moterų šaulių vadovė

ŠAULĖ STEFANIJA RŪKIENĖ

Šaulė — rašytoja Stefanija Rūkienė, šių metų Vasario 16-tos šventėje, už didelius nuopelnus Šaulių s-gai, už Lietuvos bei jos laisvės meilę ir tos meilės ugdymą Lietuvos dukrose, dėl to žiauriai kentėjusi ir tas neįsivaizduojamas lietuvės tremtinės kančias ir siaubingą rusišką komunizmą aprašiusi, buvo apdovanota Šaulių Žvaigždės ordinu.

Stefanija Šalugaitė-Rūkienė gimė 1906 m. gruodžio mėn. 25 d. Negirvos kaime, Ariogalos vlsč., Kėdainių apskrity. Baigusi Kėdainių Mokytojų seminariją, mokytojavo Panevėžio ir Zarasų apskrityse. Nuo jaunų dienų priklausė Šaulių s-gai ir pasižymėjo ypatingu veiklumu. Ji Imbrado valsč., Zarasų aps., buvo šaulių būryje moterų vadovė ir labai pakėlė šaulių mergaičių ir moterų veiklos prasmę. Šaulių s-gą taip mylėjo ir jos tikslus bei veikimą taip vertino, kad siaubingomis trėmimo dienomis pasiėmė savo nuotrauką šauliškoje uniformoje ir ją, paslėpusi prie krūtinės, išsaugojo per visą tremties laiką ir su giliu pasididžiavimu atsivežė į Ameriką.

Ji bolševikinio teismo buvo už akių nubausta 25-riems metams tremties už tai, kad buvo patriotė lietuvė-šaulė ir mokinių bei kamo žmonių mylima ir gerbiama.

Atskirta nuo savo 2 metų dukrelės Nijolės ir vyro, Zarasų apskr. pradžios mokyklų inspektoriaus-mokytojo Kosto, ji dirbo taigoje, tiesė kelius, kirto miškus, šienavo tundrose. Vėliau dėstė rankdarbius mokykloje, bet saugumas, sužinojęs, ją iš to darbo išmetė. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Gyveno Kaune, bet darbo negalėjo gauti.

Mielos dukros Nijolės didelių pastangų dėka, ji 1964 m. gruodžio mėn. 25 d. atvyksta į Ameriką. Praeina pusmetis kol tremties, baisių išgyvenimų, sunkaus darbo bei bado išsemtos fizinės ir dvasinės jėgos atsigauna. Grįžta viltis, pasitikėjimas, dingsta persekiojimo baimė.

Tėvynės Lietuvos ir laisvo žmogaus meilės skatinama prabilsta. 1968 m. išleidžia savo atsiminimų pirmą tomą "Vergijos kryžkeliuose". 1970 m. tu-

rime ir antrą tomą "Grįžimas į laisvę", kuriame autorė viltingai žiūri į šaulių veiklą tremtyje.

Sveikatos, Kristaus pažadėtos ramybės ir ilgiausių metų mielai sesei Stefanijai.

APIE NAUJĄSIAS ŠAULES

Sesė Jolanda Dainora Miltakytė-Baužienė

Atsikūrusi išeivijoje šaulių s-ga ėmė sparčiai augti skaičiumi, ir vis plačiau leisti šaknis lietuvių kolonijose. Detroito Stasio Butkaus kuopa, energingų vadovų vedama, labai gražiai reiškiasi lietuviškam gyvenime ir smarkiai auga naujais nariais. Džiugu — daugelis naujųjų šaulių yra jaunos, ar net visai jaunutės.

1970 m. spalio mėn. į kuopą įstojo jauna, energinga ir gabi Jolanda Dainora Miltakytė-Baužienė. Vos septynerių metukų Jolanda su tėveliais ir sesute pabėgo nuo kraštą užplūstančio raudonojo tvano. Vokietijoje, drauge su visais benamiais, kentė nedateklius, nežinomo rytojaus baimę. 1950 m. bal. 27 d. emigravo į Ameriką ir įsikūrė Detroite. Tuoj įstojo į "Gabijos" tuntą. Tunte buvo aktyvi skautė, vėliau gabi ir energinga vadovė. Ypač gražiai veikė su Paukštyčių "Birutės" draugove. Jaunųjų sesyčių buvo labai mylima, vyresniųjų vadovių ir tėvelių gerbiama.

1955 m. ji baigė Chadsey gimnaziją — trečiąja iš 244 mokinių. Gavo Phi Betta Kappa raktą. Tai didelis laimėjimas, vos prieš penkerius metus, į naują kraštą atvykusios lietuvaitės. Gavusi stipendiją studijuoja ekonominius mokslus Marygrove kolegijoje. 1959 m. baigia, o 1960 m. sukuria šeimą su tokiu pat naujuoju ateiviu, diplomuotu laidotuvių direktorium, skautu akademiku Valentinu Bauža. Jaunavedė nesėdi rankų sudėjusi, gavusi gerą darbą padeda vyrui mokėti Laidotuvių namų skolas. Tik laukdama šeimos, meta darbą ir visą meilę paskiria šeimai. Augina Audrą Ismeną, 8 metų, Nikolę Remigiją, 4 metukų ir Lianą Andreją, pustrečių.

1969 m. gruodžio 8 d. vienos konferencijos metu, Portorikoje, staiga, ištiktas širdies smūgio, miršta šeimos galva. Jolanda skaudžiai išgyvena smūgį, tačiau nepalūžta. Pamiršta save ir sukaupusi visas jėgas tampa ne tik motina, bet ir šeimos galva — aprūpintoja. Ima vadovauti Laidotuvių namams. Įsitraukia į darbą, bet kiekvieną laisvalaikio minutę skiria dukrelėms. Jei anksčiau ji buvo lietuvių ir svetimtaučių mėgiama, tai dabar, pagarba ir meilė jaunai našlei yra dar gilesnė, nuoširdesnė.

J. D. Baužienė

"Įstojau į Stasio Butkaus kuopą todėl, kad kuopos kultūriniai darbai, ypač per buvusias demonstracijas, atkreipė dėmesį ir sukėlė pasididžiavimą. Be to, kuopa labai kilniai ir didingai pagerbia savo mirusius narius," — sako naujoji sesė.

Naująjai sesei Jolandai linkiu sekmės asmeniniam gyvenime ir dirbti Stasio Butkaus kuopoje Nepriklausomai Lietuvai su tokia pat energija ir pasišventimu, kaip kad dirbo būdama jaunesniųjų skaučių Birutės draugovės draugininkė.

Iš Čikagos Vytauto Didžiojo kuopos moterų veiklos

Kuopos ruoštas Naujųjų Metų sutikimas labai gražiai praėjo. Atsilankė pilnutėlė salė svečių — apie 250 žmonių. Nuotaika buvo pakili.

Vasario 14 d. šventėme Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo šventę. Šv. Mišiose dalyvavome 9 sesės ir 20 brolių uniformuoti. Tai gražus būrys.

Vasario 28 d. visuotinis susirinkimas, renkama nauja valdyba. Po susirinkimo tradicinė kavutė su užkandžiais.

Kovo 14 d. a.a. Pūtvio minėjimas. Gaila, šiemet negalėsiu dalyvauti, nes kp. p-kas, brolis Vladas Išganaitis tą dieną Clevelande naujos karininko A. Juozapavičiaus kuopos ruošiamam Pūtvio minėjime skaitys paskaitą. Vykstame kartu bent trys moterys parodyti uniformų. Uniformos visas labai traukia. Nors kainuoja nemažai, bet daugelis numato pasisiūti.

Kovo 28 d. šauliai ruošia vaidinimą. Po vaidinimo, kuopos Juozų ir Juzių pagerbimas.

Balandžio 24 d. pavasarinis kuopos balius.

Šiuo metu kuopa turi 96 šaules. Per paskutiniuosius dvejus metus, man esant vadove, įstojo 42 naujos šaulės. 23, kaip visai neaktyvios, atleistos. Viena, dėl svarbių priežasčių, pašalinta ir viena, a.a. Emilija Petrauskaitė, buv. "Šaulė Tremtyje" redaktorė, mirė.

Jau pradėjom ruošti siuntinius į Suvalkų trikampį. Paruošusios gabensim į paštą.

Mūsų Vytauto Didžiojo kuopa, atrodo, ne tik gausiausia nariais, bet turi ir darbščias moteris, kurios, ruošiant parengimus, dirba nemažiau už vyrus.

S. Cecevičienė

////

Buvusi Stasio Butkaus kuopos moterų vadovė Lidija Mingėlienė ir brolis Vladas Mingėla jau antrą kartą tapo seneliais. Jų dukra Liucija pagimdė dukrelę **Dainą**. Sveikiname tėvelius, bet ypač senelius, kurie abu būdami dideli lietuviškos dainos mylėtojai labai džiaugiasi anūkėle ir tuo gražiu anūkėlės vardu.

////

Po operacijos ligoninėje ilsisi Stasio Butkaus kp. sesė **Stasė Hotrienė**. Linkim kuo greičiau atgauti jėgas ir su nauja energija **įsijungti į kuopos** gyvenimą ir lietuvišką veiklą.

St. Butkaus š. kp. moterų sekcijos vadovė Lidija Mingėlienė

— Čikagoje mirė vyr. ltn. **Antanas Steikūnas**, savanoris, buvęs Trakų apskr. virš., sulaukęs 77 m. Sausio mėn. 21 d., Pietų Vietname žuvo čikagiškis **D. Levickas**, vos 21 metų. Orland Parke, Ill., vasario 2 d. mirė sav.-kūrėjas **Juozapas Liškūnas**, sulaukęs 72 m. Philadelphijoje mirė kpt. **Zigmas Knystautas**, dirbęs Šančiuose auto batalione; Čikagoje netekome sav.-kūrėjo **Viktoro Kilakausko**, sausio 8 d. sulaukusio 72 m. Okupuotoje Lietuvoje, gruodžio mėn. 12 d. Rokiškyje, mirė mjr. **Juozas Navickas**, 15 metų išbuvęs Sibire. Aviacijos vyr. ltn. **Simonas Mockūnas** mirė Čikagoje vasario 23 d. Sausio 16 d. mirė Dariaus ir Girėno posto narys **Mykolas Rudauskas**, 78 m. amžiaus. Sausio 22 d., Port Credit, Ont., Kanadoje, mirė ltn. **Jonas Žiukas** iš Kupiškio, 62 m. amžiaus. Wilkes-Barre, sausio 23 d., auto nelaimėje, žuvo 24 metų **Stasys Zakarauskas**, buvęs Vietnamo kare ir apdovanotas keliais medaliais. Visiems artimiesiems "Karys" taria gilią užuojautą liūdesio vaalndose.

— **Kostas Astrovas** buvo nuvykęs iš P. Vietnamo į Japoniją atostogų. Jis kilęs iš Los Angeles, Cal.

— Kpt. **Audris Endrijonas** baigė 8 mėn. artilerijos kursą, priešlėktuvinės apsaugos mokykloje, Fort Bliss, Tex.

— Mjr. dr. **Saulius Vaičaitis** yra paskirtas į P. Korėją, kur dirba Seulo kariuomenės lig. vidaus ligų skyriuje. Jis yra kilęs iš Lawrence, Mass.

— **Darius Karalis** iš Hinsdale, Ill., buvo priimtas į laivyno akademiją Annapolyje; ten jis pasireiškia sporte, futbolo komandoje.

— Sgt. **E. V. Jarašius** iš Čikagos, atlieka tarnybos pareigas Japonijoj.

— JAV armijos pritaikomosios matematikos skyriaus vedėjas dr. **Česlovas Masaitis**, už balistikos mokslinį darbą, gavo 1970 m. R. H. Kent premiją.

— **Juozas V. Paulauskas** iš Lowel, Mass., tarnavo laivyne ir studijavo jūrų teisę, kurią nesenai ir baigė.

— Ltn. **Petras Markūnas**, sav.-kūrėjas, gyv. Montrealyje, kuris buvo ištiktas širdies priepuolio, iš ligoninės jau grįžo į namus. Linkime sveikatos.

— **Robertas Balzekas** St. John's karinėje akademijoje buvo pakeltas į seržanto laipsnį. Jis aktyviai reiškiasi spaudoje, yra plaukimo komandos narys ir klasėje pripažintas geriausiu mokiniu.

— **Arnoldas Baltrušaitis**, iš Čikagos, tarnauja JAV kariuomenės laivyne jūrininku, naujame USS apsaugos laive Quelet, S.C.

— **Juozas Laurinaitis**, Lietuvos sav. - kūrėjas, veiklus šaulys, buvo operuotas; dabar sveiksta namuose — Bridgeport, Čikagoje.

— Lt. col. **Edward Bulka**, iš Čikagos, P. Vietname buvo apdovanotas "Silver Star", "Flying Cross" ir kitais medaliais bei pasižymėjimo ženklais. Dabar jis dirba aviacijos bazėje, Aliaskoje.

— **Denis Novickis**, iš Čikagos, atvyko į Ellsworth aviacijos bazę, kur išeis įvairius karinius mokslus.

— **Kostas Petrauskas**, vasario 16 d. proga, kalbėjo Lietuvių Prekybos rūmų susirinkime; pasakojo, kaip jis įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę ir kokie sunkūs tada laikai buvę.

~

Pranešu, kad L.K. Kūrėjų-Savanorių Sąjungos, Toronto karin. Juozapavičiaus skyriaus išrinktoji valdyba pasiskirstė pareigomis taip: St. Paciūnas — pirmininkas, St. Banelis — sekretorius, V. Štreitas — iždininkas, Vl. Kazlauskas ir V. Tamašauskas — kandidatai. Į revizijos komisiją išrinkti: A. Jakimavičius, K. Kregždė, P. Punkris ir A. Poškus — kandidatu.

St. Paciūnas,
Skyr. pirmininkas

A.A. ANTANAS JASIKONIS

mirė liepos 25 Wuerzburge. Palaidotas liepos 29 Walfriedhof kapinėse. Buvo sulaukęs 61 metų amžiaus.

Lietuvoje jis buvo spaustuvininkas. 1941 m. su šeima repatriavo į Vokietiją. Tarnavo vokiečių kariuomenėje ir kariavo Rytų fronte. Patekęs į rusų nelaisvę, buvo pasiųstas į Sibirą, kur iškentėjo keliolika metų, o vėliau buvo grąžintas į Lietuvą. Į Vokietiją antrą kartą atvyko prieš 12 metų. Dirbo spaustuvėje. Mėgo lietuvišką spaudą.

CIVILIZACIJA IR . . .

(atkelta iš 89 psl.)

Akivaizdoje šiandieninės pasaulinės būklės ir tarptautinių interesų plėtotės, sąmoningų amerikiečių patriotų žvilgsnis krypsta į pačių savęs sąmoningą sudrausminimą ir stiprinimą krašto fizinio pajėgumo. Šios srities darbas negali būti bazuojamas mintimi: — first install, then see how it works. Krašto pajėgumo išlaikymas turi būti planuojamas ir vykdomas tos rūšies specialistų, apsišarvavusių mokslinėmis žiniomis ir patyrimu. Laikai praėjo, kai amerikiečiai įsiveldavo į karus visai jiems nepasirengę, nes gyveno atsiriboję vandenynais. Šiandieninio karo atveju, nuo pasirengimo iki lemiamo vykdymo, gali likti tik kelių minučių klausimas.

Amerikiečiai ieško naujų kelių krašto pajėgumui sustiprinti socialiniame ir ekonominiame gyvenime. Karinės problemos susipynė su kultūrinėmis koncepcijomis, tautinėmis aspiracijomis, gudriai pridengtomis ekonominėse ir socialinėse problemose. Išvadoje amerikietis karys pasidarė ekspertu sociologijoj, psichologijoj, civilinio gyvenimo aspektuose ir politinėje-karinėje srityse. Karinė žinyba prasideda okeonografija, nusitęsia per erdves ir perskrodžia visą ikišiolinės žmonijos sukurtą mokslo spektrą. Išsivysčiusios technologijos kolose, ją apvaldyt reikia ir kolosališko kiekio žinių, patyrimo ir sugebėjimo, dar daugiau rafinuotumo ir sumanumo. Minėtos savybės yra galimos darniame turimų valstybės priemonių ir išteklių panaudojime, darnioje organizacijoje parenkant ir paruošiant darbininkus ir atitinkamai paskirstant jų funkcijas.

Reikia pastebėti, kad amerikiečių karinis pajėgumas tebėra pasaulio stabilizatorius ir pagrindinis faktorius pasitaimuose su rusais. "Mes privalom visus naminius trūkumus derinti su patenkinimu reikalavimų, kurie apsaugoja mūsų gyvenimą. Mes privalom vienodai gerai sutvarkyti abu — krašto vidaus reikalus ir santykius su likusiu pasauliu, arba, vieną dieną, mes patys nebegalėsime tvarkyti nei vieno, nei kito. (Barrett — The Military Image).

— Prancūzai **lengvą žvalgybos tanką AMY-S-530** apginklavo dvivamzdžiu 20 mm automatiniu pabūklu ant sukiojamo bokšto, pritaikyto šaudyti į lėktuvus. Šie tankai numatomi vartoti žvalgybinių šarvuotų dalinių priešlėktuvinei apsaugai.

— NATO pradėjo organizuoti **povandeninių laivų sekimo laivyną**, kuris turės visus moderniškus sekimo įrengimus ir povandeninių laivų skandinimo priemones. Pirmoji grupė, kuri pradėjo veiksmus šį pavasarį, susidės iš amerikiečių lydimo laivo Vesole, dviejų norvegiškų naikintojų, olandiško naikintojo ir fregatos ir britiškos fregatos. Grupės vadas — olandas. Patruliavimo rajonas — tarp Norvegijos ir Lediniuotojo vandenyno. Patruliavimo laikas — audros, rūkai, ledlyčių laikotarpis, naktys.

Šios grupės pirminis uždavinys — sekti rusų laivus ir atlikti jungtines pratybas, kaip veikti karo metu. Šis reikalas iškilo didėjant rusų povandeniniam laivynui. Dabartiniu metu rusai turi daugiau povandeninių laivų negu visos 15 NATO valstybių (britų strategijos studijų instituto žiniomis). Rusai turi apie 380 povandeninių laivų iš kurių 88 yra Poliaris tipo. NATO — apie 330 ir tie nevisi vienoje vietoje —išskirstyti visuose pasaulio kampuose. Poliaris tipo — apie 40.

— Čekų "liaudies" armija aprūpinta **"Skot"** pėstininkų šarvuotais vežimais, kuriuos pasigamina Čekoslovakijoje. Ginkluoti prieštankiniais pabūklais.

— Varšuvos pakto kraštų **kariniai manevrai**, vykdyti 1970 m. spalio mėn., Rytų Vokietijoje, buvo pirmą kartą vadovaujami ne ruso. 100,000 karių, iš jų 30,000 rusų, junginiui vadovavo vokiečių gynybos ministeris Heintz Hoffman.

— **Prancūzų karo biudžetas 1971 m.** grindžiamas 5 metų planu; pagrinde yra "masinė branduolinės energijos gamyba". Pagalbinės priemonės numatomos — du Poliaris tipo povandeniniai laivai, 18 tolimo našumo raketų ir Pluton taktinių raketų su branduolinės energijos užtaisais; Roland priešlėktuvinės raketos; apie 300 transporto ir tiesioginės kautynių paramos helikopterių, taip pat, ASW helikopterių nešiojimui laivas ir keturi dyzeliniai povandeniniai laivai. Oro jėgoms skiriama didelis kiekis Jaguar ir Mirage kautynių lėktuvų.

— Amerikiečiai per metus sunaudoja virš 600 milijonų šovinių M-16 šautuvams.

— Europoje tebėra apie 300,000 amerikiečių karinėse jėgose, kurias išlaikyti metams kainuoja 14 bilionų dolerių.

— "... amerikiečių Polaris laivų Poseidono raketos kiekvienais metais tobulinamos (šiemetinė tolinaša yra 6000 mylių), tačiau jas nešiojantieji laivai tebėra pagaminti pagal 1955 m. konstrukcijos planus. Mums yra žinoma, kad rusų povandeninis laivynas ir povandeniniai — povandeninių laivų naikintojai yra paskutinių dienų technikos žodis" (P. Eleson — Strategic Navy).

— Lenkų armija šiais metais apginkluota **rusų ZIL raketomis**, kurios vežiojamos ant motorizuotų platformų, nuo kurių ir laidomos.

— Vakarų Vokietijos armija iki 1971 m. turės 200 daugiavamzdžių **110 mm raketų laidytojų**, įrengtų ant motorizuotų platformų (panašiai į Stalino vargonus).

— Britai šiais metais išleidžia **584 kariūnus** — 200 mažiau negu 1970 m. ir 300 mažiau normalaus kiekio.

— **Rytų Vokietijos** ginkluotas jėgas sudaro apie 210,000 vyrų: pėstininkai — 95,000, aviacija — 31,000, laivynas — 17,000, pasienio policija — 66,000, policijos rezervas — 14,000 vyrų. Paruošiamąsias atsargines ginkluotas jėgas sudaro 400,000 vyrų; sporto ir technikos grupė — 500,000 (karinis apmokymas pagrinde). Priedui — 400,000 rusų armija.

— 1970 m. lapkričio šventės didžiajame parade, Maskvoje, dalyvavo tie patys ginklai kaip ir 1969 m.

— **Rusų karinis biudžetas** 1971 m. yra -19.8 biliono (toks pats kaip ir 1970 m.). Tai sudaro 11% viso krašto biudžeto. Karinių išradimų ir pritaikymų išlaidos į šį skaičių neįeina. Tai atliekama švietimo ir pramonės institucijų sąskaiton.

— Rusai gamina **"Aligator" klasės išsikėlimo laivus**. Vienas laivas gali talpinti 30 kautynių vežimų su lydimaisiais daliniais.

— Šiais metais amerikiečiai parduos žydams 18 Skyhawks ir 18 Phantom F-4 kautynių lėktuvų. Iki šiol žydai iš amerikiečių yra gavę **100 Skyhawk naikintojų**.

— 1980 metais amerikiečių karinė vadovybė susidarys iš "kompiuterių tipo indoktrinuotų biurokratų, kurie valdys šimtus bilionų dolerių vertybių sėdėdami už kabinetinių stalų" (Leon Shloss — Government Executive"), nes dabartiniai generolai turintieji augštąjį karinį mokslą ir patyrimą kautynėse (II pas. karo, Korejos, Vietnamo) bus jau išėję atsargon.

Iki šiol augštesnį karininko laipsnį (generolo) gaudavo baigę augštąjį karinį mokslą su papildymais civiliniuose universitetuose ir turėję kautynių patyrimą — stažą. Tokias kvalifikacijas turinčių amerikiečių karinėse jėgose tėra apie 500, kurių amžius šiuo metu jau viršija 50 metų. Jieškomi nauji metodai parengti karininkus augštom pareigom.

Keletas bendrų apybraižų iš amerikiečių pažiūrų į ateities paramą kitiems kraštams, pagal plk. S. C. Holliday "Warfare of the Future" ir "Future forces for the Army".

Iš patirties žinome, kad kariai būna apmokomi kariauti paskutinį karą — tai labai ryškiai pasirodė Vietnamo karinių veiksmų pradžioje. Amerikiečiams tokios rūšies karas buvo ir pasiliko visai nepriimtinas — karinės jėgos reikalingos ne kariauti, panašiai kaip Vietname, bet apsaugoti nuo galimybių panašių Vietnamo karui.

Po Vietnamo karo amerikiečių visuomenė bus linkus mažiau remti pagalbos reikalingus kraštus karinėmis jėgomis tiesioginiai, todėl tenka jieškoti galimybių kitokioje formoje, kur mažiau kainuotų medžiagomis, pinigais ir žmonėmis. Nenumatoma skubi globalinė karinė pagalba, kur gresia užpuolimas ar vyksta infiltracija, todėl remtinų valstybių gynyba turi būti pilnai išvystyta ir savistovi. Atsiradus reikalui, numatoma padėti ekonominiai ir socialpolitiniai, kad pirmoje eilėje sustiprinus kraštą viduje; inspiruoti tamprų bendradarbiavimą su

kaimynais savitarpinei pagelbai (nepriklausomą nuo amerikiečių Europos gynybą propoguoja prancūzai). Šiandien galima užtikrinti, kad ateityje amerikiečiai saugosis 1965 metų atvejo Vietname pasikartojimo. Ateities amerikiečių pagelba pasireikš tokioje formoje, kad galėtų nutraukti paramą ir išeiti iš konflikto bet kuriuo metu, nesusirišant įsipareigojimais. Kur gresia infiltracija, sudaryti sąlygas ją sustabdyti, pirm negu išsivystis į tokį laipsnį, kad amerikiečiams reikėtų siųsti savo karines jėgas.

Amerikiečiai turi teigiamų patyrimų iš Vietname išbandytų patarėję, kurie buvo karinių jėgų sudėtyje. Jų neabejotina įtaka buvo vidaus organizacijai — vietos administracijos organizavime, saugumo palaikyme, medicinos, ryšių, inžinerijos — techniškuose reikaluose, sekimo, psichologiniame parengime ir kit. Sunkesnis uždavinys yra suformuoti krašto karines jėgas. Tuo reikalu paskutiniojo penkmečio patyrimai nebuvo sekmingi, nes neprieita prie metodo suorganizuoti pastovias jėgas, kurios tiktų ateities kariniams veiksmams.

Ruošiamos dvi institucijos: organizavimui rajoninės vidaus gynybos numatytoje srityje (kurios nors valstybės), apmokant vadus atskiroms paskirtims; kita — apsaugoti, neutralizuoti arba išstumti infiltruojančias jėgas karinių jėgų pagalba. Šios organizacijos susidėtų iš kilnojamų parengimo - apmokymo grupių, vadų mokyklų, paramos grupių, susidedančių iš įvairių sričių specialistų pagalbinių priemonių paruošimui, mažų karinių jėgų vidaus gynybai karinių operacijų pradžiai. Visa tai turima omenyje, ne įprastinio karo atveju, bet infiltracijos — "tautų išlaisvinimo" akcijos atveju, kada prasideda judėjimas iš vidaus ir prieinama kaimyninė — draugiška "proletariato" pagelba.

Karinės organizacijos ir pagelbos vienetą — grupę sudarytų, divizijos ribose, štabas su vadu, kurie atliktų visą organizacinį ginklavimo ir apmokymo darbą, pagal vietos reikalavimus ir galimybes, nesilaikant bendrų šablonų. Čia įeitų transporto, ryšio, inžinerijos, sekimo, sanitarijos ir administracijos dalinai, įprasta sudėtimi su pakeitimais pagal vietos reikalavimus. Amerikiečiai ypatingai pabrėžia reikalą organizuoti pėstininkų operacines oro jėgas su šarvuočiais, numatant, kad pradžioje tuos kraštus tektų aprūpinti visomis mechaninėmis priemonėmis. Kur vietos sąlygos leidžia, turėti paslankius jūrinius smūgio dalinius. Visuose minėtuose daliniuose vadovavimas, nuo kuopos vado ir toliau, turėtų būti amerikiečių kartu su to krašto karininkais (jei tokie būtų) kaip padėjėjais, kol jie prieitų iki tokio pasirengimo, kad galėtų perimti junginio vadovavimą amerikiečių priežiūroje. Tai tęstųsi iki remiamas kraštas pasidarytų pajėgus perimti visą gynybą į savo rankas.

Kokias turėtų ši sistema pasekmes, šiuo metu tektų tik spėlioti, nes labai daug priklausytų kuriame krašte tai būtų vykdoma; ši sistema Vietname laikoma pavykusia; ji pritaikyta ir Pietų Korėjoje. Reikia pridėti, kad į šią sritį neįeina politinių ir ekonominių santykių formos, kurios taip pat turi būti atatinkamai suderintos tarp bendradarbiaujančių kraštų vyriausybių.

Ko mes galime tikėtis savojo krašto išlaisvinimui, tenka kiekvienam pajieškoti atskirai — viena yra aišku, kad ši sistema vargu ar gali būti tokioje formoje pritaikyta mūsų krašto atveju ir kad formą, galimos pagelbos atveju, tenka susirasti mums patiems.

NAUJA ŠARVUOČIŲ TAKTIKA

B. B.

Šarvuota divizija, aprūpinta atatinkamais helikopteriais, galinčiais pakelti nuo 30 iki 50 tonų tankus, ateities kare, galės daryti, ne vien sparninius spėjimus, bet ir vertikalius iš oro, giliai į priešo užnugarį. Tai bus ne vien taktinė ir strateginė naujenybė, bet turės įtakos į globalinę politiką ir karines sąjungas. Divizijos organizaciją sudarys šarvuotos brigados ir sunkiųjų helikopterių junginys, tankų perkėlimui oru ir pagelbinių priemonių remiančių šarvuotas brigadas, kurios bus helikopteriais iškeltos apie 100 mylių priešo užnugarin. Helikopteriai, be kuro papildymo, turės atlikti kelią į abi puses. Tankų įgulos bus tankuose ir tarnybų personalas savo vietose keliant helikopterius, kad nusileidus žemėn, galėtų tuojau pat pradėti veiksmus, be įprasto ugnies parengimo.

Ideja atrodo paprasta ir priemonės yra, tačiau ši ideja šiuo metu dar neturi pakankamos dirvos pilnutiniam įvykdymui, nei vienos šiandieninės valstybės ginkluotos jėgos.

Šiandieninėse aplinkybėse yra galimi kai kurie šarvuotos oro divizijos veiksmų daleidimai. Pavyzdžiui, numatyto smūgio vieton nuleidus pagrindines jėgas, trečioji, arba rezervinė brigada, kartu su motorizuota artilerija, net turint 50 proc. nuostolio helikopteriais, galės būti perkelta norimon vieton, apie 100 mylių atstu vienos valandos bėgyje. Šis laikas būtų tinkamas panaudoti rezervus kur pasirodytų reikalinga, sudarius sąlytį su priešu ir išryškėjus aplinkybėmis.

Divizijos išlaipinimas vyktų tokiame atstume nuo tikslo, kad daliniai, kelių minučių bėgyje, galėtų sudaryti sąlytį su priešu ir tokioje tvarkoje, kuri numatyta puolimui išeities padėtyje. Tiekimo reikmenys turėtų būti sumažinti iki minimumo ir tik tam tikram laikui. Papildymai virš apskaičiuotų normų, pagal aplinkybes ir pareikalavimus, lemiamo smūgio kryptyje. Dalinių veiksmai neprivalėtų sustoti iki leidžia kuro ištekliai. Kai skverbimasis, dėl perstipraus priešo pasipriešinimo pasidarytų neįmanomas, daliniai tuojau pat turėtų atsipalaiduoti ir pradėti puolimą kita kryptimi. Esant naujam tikslui tolimesniam atstume, jėgų permetimui vėl būtų pavartoti helikopteriai.

Išėjusių iš rikiuotės tankų ir sužeistųjų evakuacijai būtų vartojami įvairių tipų helikopteriai.

Kadangi desanto dalinių veiksmai turės būti labai judraus pobūdžio, tampri taktinių veiksmų kontrolė turės eiti iki kuopos imtinai, todėl ir ryšių priemonių išvystymas, kontrolė, vadovavimas ir informacija turės vykti be pertraukos. Pagelbinė ryšių priemonė — bus panaudoti satelitai. Šiuo metu, amerikiečių 7 laivyno grupėje, bandomi elektroniniai įrengimai, taktinių operacijų skaičiavimai, sekimui, kautynių sistemos nustatymui, meteorologijos duomenų praktiškam apipavidalinimui, tiekimo papildymo planavimui ir kt. Šios priemonės labai daug padės desantinės divizijos vadovavimui.

Desanto helikopteriai turės ginklavimą iškeltų dalinių paramai iš oro — prieš priešo tankus ir atsparos lizdus, taip pat, apsaugai nuo priešo prieštankinių helikopterių. Priedui bus panaudojami specialūs lėktuvai, ginkluoti ypatingom raketom, kurie veiks ir didesniame augštyje priešlėktuvinei apsaugai. Kadangi helikopterių greitis ir augštis bus žemas, todėl jie turės šarvus prieš pėstininkų lengvus ginklus. Skaitantis su aplinkybe, kad dienos bėgyje desanto daliniai galės pajudėti kelis šimtus mylių, lydimoji helikopterių parama turės labai didelės svarbos.

Pastaruoju metu rusai pagreitintai gamina sunkius helikopterius, kas gali būti pradžia šarvuotos oro divizijos organizavimo. Amerikiečiams

tektų rasti metodus ir priemones gynybai prieš tokios divizijos supimo veiksmus iš oro, nes tokios divizijos sudarymas dar toli nuo realizavimo. Šiuo metu būtų galima galvoti apie užnugaryje motorizuotos artilerijos rezervų telkinių sudarymą ir premetimą desanto vieton, vidutinių tankų apsaugoje. Kadangi oro desantinių dalinių pirminiai taikiniai ir bus artilerijos pozicijos, todėl šalia tankų priedangos, reikės pridėti aviacijos ir helikopterių apsaugą. Labjausiai sekmingas būtų tokios pačios divizijos priešpuolis, desanto nuleidimo metu, formuojantis puolimui.

Pilnai suformuotos ir parengtos šarvuotos oro divizijos pasidarys nesulaikomas puolimo ginklas, kurio negalės sulaikyti nei Reino upė, Anglijos kanalas, Alpių kalnai, ar kokios dirbtinos kliūtys bei įtvirtinimai. Europos užėmimas su Anglija imtinai, būtų savaitės laiko klausimas. Šiaurės Atlanto Sąjungos išmėtyti pasipriešinimo punktai pasidarytų neapginami. Išblaškytos bazės Artimuose Rytuose ir šiaurinėje Afrikoje, gali turėti skirtingos reikšmės.

Pakreipus veiksmus iš vakarų link Uralo, desantinės oro divizijos turėtų panašias problemas, kokias turėjo Napoleonas ir vokiečių armijos. Tačiau, išvysčius staigius ir stiprius veiksmus, su puolimų deriniu iš Azijos, "veiksmų sėkmingumas yra užtikrintas, agresyviems ir kariniai drausmingiems sąjungininkams" (A. Karemaa — The Armored Airmobile Division).

Kada tokios divizijos galės būti suorganizuotos, galima tik spėlioti. Rusai gamina helikopterį, galintį pakelti 54 to tanką su įgula ir šaudmenimis; turimas helikopteris Mi-12 gali nešti vidutinį T62 tanką. Reikėtų 400 tokių Mi-12 aptarnauti šarvuotos divizijos perkėlimą oru, tam tikrose ribose. Jei pridėti gaminamų T 10M sunkių helikopterių atitinkamą kiekį, galinčių nešti 50 to sunkius tankus, tai po septynių metų rusai turės pirmą šarvuotą desanto diviziją.

Helikopteris—netik transporto priemonė; jo ginklai ugnimi remia pėstininkus.

Amerikiečiai apie save kalba pesimistiškai — jei krašto gynybos problemos ir toliau bus sprendžiamos civilių žmonių, neatsižvelgiančių į karių specialistų ir patyrimo reikalavimus, jei politikų ir tam tikra kryptimi nusiteikusios visuomenės krašto karinių jėgų traktavimas nebus pakeistas krašto karinio pajėgumo stiprinimo linkmėn, tai "šarvuotos oro divizijos organizavimo pradžia nenusimato anksčiau kaip po 15 metų" (A. Karemaa).

Reikėtų pridėti, kad šarvuotos oro divizijos atsiradimas priklausys ne vien nuo tankų ir helikopterių pritaikymo veiksmams, bet ir nuo taktikos evoliucijos, ryšių sistemos išvystymo ir karo meno filosofijos.

Gerb. p. Redaktoriau!

Prašau patalpinti šį laišką, kaipo pagrindą — atsakymą, į p. jr. A. Tallat-Kelpšos užmetimus KARIO žurnalui ir mano vardu, asmeniniai.

Nemalonu giminėms, tuo labiau šeimos nariams spaudoje skaityti mano atsiminimus, kaip jie tikrumoje vystėsi tą istorinę ir kartu tragišką birželio mėn. 15 d. naktį. Objektyviai galvojant, nieko negaliu nuneigti, pridėti—pagrąžinti kieno nors asmeniškai naudai . . .

Kaip jau esame skaitę gana daug atsiminimų, beveik po kiekvieno spaudoje pasirodo sveika ir kultūringa kritika, ar praleistų faktų ir datų pataisymas; kartais, skaitome gana piktą ir pagiežos persunktą — autorius bandomas suniekinti, arba skaitytojų akyse pajuokos objektu pristatyti.

Šį kartą, jr. A. Tallat-Kelpša išėjo į spaudą viešai apginti savo tėvo a.a. K. Tallat-Kelpšos garbę. Labai gražus ir girtinas pavyzdys iš sūnaus pusės, aš tam pilnai pritariu.

Kada jau išėjote į viešumą, ar naudinga karščiuotis ir nekultūringais, necenzūruotais žodžiais švaistytis. Reikėjo turimais rimtais ir pagrįstais faktais, atremti, sugriauti mano atpasakotą istorinį įvykį. Įrodyti, kad jis yra prasimanytas ir autoriaus fantazija sukurtas. Savo laiške jr. A. T.K. jokių įrodomų ir įtikinančių faktų nepatiekė. Kadangi jų tikrumoje ir nėra. Tai ėmėsi savo labai žemo lygio argumentais mane suniekinti, ačiū ir už tai! Šiandien jaunimas pasikarščiuoja, atleistina.

Truputį darosi koktu, kada imasi mokytojo rolės ir visai joje pasiklysta. Sako, reikėjo pamiršti praeitį. Koks tikslas buvo griebtis rašeivos plunksnos?

Atsakymas aiškus, kaip diena: parodyti ateinančioms kartoms, kad iš padarytų mūsų tėvų klaidų pasimokytų ir ateityje tokių klaidų nekartotų; aišku, ponas majore.

Reiškiu pagarbą

Lietuvos Laisvės Kovų dalyvis
pol. ltn. K. Morkūnas

VLADO MINGĖLOS

65 metų amžiaus ir 45 m. plunksnos darbo sukaktys

Nesenai suėjo 65 metai amžiaus ir 45 m. plunksnos darbo vienam žymesniųjų mūsų rašyto žodžio kultūrininkui, žurn. Vladui Mingėlai. Jis gimė 1905 m. spalio mėn. 19 d., Ukrainoje. Jaunas grįžęs į Lietuvą,apsigyveno Kaune, kur tęsė nutrauktą mokslą. Apie 15 metų ištarnavo nepriklausomos Lietuvos kariuomenės Karo Technikos štabe bibliotekos vedėju, civilinio tarnautojo teisėmis. Tame gyvenimo laikotarpyje, nuolatos šviesdamasis ir plėsdamas kultūrinį akiratį savo paties vedamos bibliotekos knygomis, pilnai subrendo į pažangų ir produktyvų plunksnos darbuotoją.

Rašyti pradėjo jaunas. Pirmasis literatūrinės kūrybos darbas — apysaka "Medžio verksmas" pasirodė 1923 m., tuometiniame "Ryte".

Jo gyvenimas, tačiau, nebuvo toks nuoseklus ir lengvas, kaip iš paviršiaus atrodo. 1924-25 metų laikotarpyje, kaip ir daugelis veržlios dvasios jaunuolių, jis išvyksta Prancūzijon laimės ieškoti. Tačiau, darbas Audun-le-Tiche geležies rūdos kasyklose jaunam, lakios literatūrinės sielos Vladui yra persunkus. Tad užsienio "pyragais" pasimaitinęs ir nusivylęs, susitaupo kelionpinigius ir grįžta pasiilgton tėvynėn. Nors sunkiai gyvendamas ir mažai laisvo laiko turėdamas, iš Prancūzijos rašė vaizdžius reportažus į "Rytą" ir "Šiaulietį" apie ten patekusių tautiečių sunkų gyvenimą. 1927 m. "Karys", per kelis numerius, spausdino jo "Mano atsiminimai iš kelionės Prancūzijon." Nepriklausomoje Lietuvoje jo straipsnius galėdavai rasti "Mūsų žinyne", "Karyje", "Naujojoje Romuvoje", "Skautų Aide", "Trimite" ir kituose periodiniuose spaudos organuose, pasirašytus tikrąja pavarde, arba inicialais V.M., Vl.Mg., v.mg., arba V. Čia reikia pabrėžtinai iškelti, kad vien "Karyje" ir "Trimite" jis pastoviai bendradarbiavo virš 20 metų.

Atsiradęs tremtyje, Vokietijoje, jis našiai prisidėjo prie tenykštės kultūrinės veiklos. Stovyklose platino periodinę ir neperiodinę lietuvių spaudą. Redagavo ir leido Nuernbergo ir Ansbacho stovyklinius laikraščius "Tremtinio Balsą" ir "Žinių Biuletenį". Rašė į įvairius tremties laikraščius.

Ankstokai atsiradęs Amerikoje, tuoj pat įsijungė į spaudos darbą. 1948-1949 m. laikotarpyje, "Darbininke", per daugelį numerių, ėjo jo pasakojimas "Kristaus stovyla", pasirašyta V. Saurimo slapyvardžiu.

Žurnalistas Vladas Mingėla

1956 m., čionykščiame "Karyje", tilpo jo apysaka "Medinis Dievas". Tais pat metais "K. K. Laivas" atspausdino stamboką psichologinio - auklėjamojo pobūdžio darbą: "Mano tėvo patarimai".

Visų Vlado Mingėlos darbų riboto masto rašinyje, žinoma, negalima suminėti. Jų ir dabar nuolatos užtinkame "Karyje", "Drauge", "Lietuvių Dienose", "Naujienose" ir kitur.

Stambiausias jo darbas yra biografinis kūrinys: "Kun. Milukas" — kun. Antano Miluko gyvenimas ir darbai. Tai arti 400 puslapių knyga, apie kurią Alė Rūta, Faustas Kirša, Pr. Skardžius, V. Čižiūnas ir eilė kitų mūsų rašyto žodžio žinovų, bei skaitytojų atsiliepė labai palankiai.

Per 45 su viršum kūrybinio darbo metus, Vlado Mingėlos plunksna išvagojo nemažą plotą Lietuvos kultūros dirvono. Neskaitant "Kun. Milukas" stambaus veikalo, viso jo spausdintų darbų: įvairių studijų, publicistinių ir biografinių straipsnių, knygų ir meno kritikos darbų, reportažų ir t.t., anot paties sukaktuvininko, turėtų būti apie 1000. Be to, spaustuvei jis yra paruošęs svarų pluoštą naujos medžiagos.

Nesvetimas jam taip pat yra spaudos platinimo darbas, kurį jis atlieka jo gyvenamame Detroite. Jis taip pat aktyvus yra visoje eilėje tautinių, kultūrinių, katalikiškų, visuomeninių organizacijų, daugely jų būdamasvaldybos ar net garbės nariu. Labai aktyvus yra Lietuvos Šaulių sąjungoje, kuriai priklauso jau nuo 1929 metų. Šiuo metu, jis yra jos Spaudos-Informacijos sekcijos vadovas. Taip pat aktyviai dirba Lietuvių Žurnalistų s-goje, kurioje šiuo metu eina c.v. vykd. vicepirmininko pareigas.

Anot prof. Juozo Ereto, tautos brandumą, jos vertę, kaip tik galima pažinti iš to, kaip ji gerbia jos priešaky žygiuojančius, jos labui pasiaukojančius. Objektyvus spausdinto žodžio kultūrininkas yra priešaky žygiuojantis asmuo, šviečiantis kelią tiesos kelio jieškantiems. Tačiau, mūsų sąlygose, jis, kažkodėl, retai susilaukia tinkamos pagarbos, dar rečiau — padėkos už savo darbą. Šis kuklus rašinys tad tebūna mažutis, simbolinis padėkos gestas didesnės pagarbos laurų nusipelnusiam kultūrininkui.

Telydi Vladą Mingėlą mūsų visų geriausi linkėjimai!

Karolis Milkovaitis

LIETUVIS PRIEŠ KOLUMBĄ ATRADO AMERIKĄ

Andriaus Norimo istorinė apysaka "Be namų". Knyga jauniem ir suaugusiem

A. Norimas istorinėj apysakoj "Be namų" rašo vaizdžiai, veiksmingai ir intriguojančiai:

"Apie laužą sėdi, stoviniuoja keli vyrai, šildydami savo rankas. Kiti nuošaliau pakrūmėje tvarko nakčiai guolius. Toliau, tarp medžių, pievelėje ganosi supančioti žirgai. Retkarčiais pasigirsta jų prunkštimas, beskabant tamsoje drėgną žolelę.

— Ar toli dar ligi lenkų žemės? — prataria vienas ūsorius, valydamas prie laužo nusiimtus šarvus.

— Dar vieną naktį reikės nakvoti vengruose.

Kalbasi vokiškai. Tai šventosios Romos Imperatoriaus Zigmanto pasiuntiniai. Jie veža Didžiajam Kunigaikščiui Vytautui, Lietuvos Valdovui, imperatoriaus siunčiamą karališkąjį vainiką ir atitinkamus dokumentus".

Vaizdas ryškus.

Pasiuntinių tarpe yra ir lietuvis Stepas Galminas. Jo sūnus Jovilas, slaptai lydėjo grupę ir dabar atvyko pranešti, kad juos seka žymiai didesnis ginkluotų karių būrys, greičiausiai, lenkų.

Netrukus, lenkai užpuola pasiuntinius, atima karūną, likusius gyvus nusivaro į Italiją ir parduoda vergų pirkliams. Jaunąjį Jovilą, su jo tėvu, didiku, nuperka svetimo laivo savininkas sunkiem siuntiniam nešioti.

Laivą jūroje užpuola piratai. Daugelį jūrininkų nužudo, laivą nuskandina, pasiima brangenybes, stiprius vyrus, jų tarpe ir abu Galminus. Piratų laive miršta Jovilo tėvas. Jovilas, nors jaunas, bet išskirtinai stiprus, grumtynėse nugali kiekvieną piratą. Kapitonas jį pamėgsta ir palieka saloje, kurioje gyvena piratų žmonos ir nesveiki, seni piratai, kažkur Atlanto vandenyne. Tenai Jovilas įsimyli piratų kapitono dukterį. Apie tai patyręs, kapitonas jį nori nubausti, vėl paima į laivą. Staiga, juos užpuola portugalų pakrančių sargybos laivas. Sprukdami piratai plaukia vis toliau ir toliau į Vakarus.

Piratai nuogąstauja, nes "tenai" esanti pasaulio pabaiga. Jovilas, išmokęs ispaniškai, jiems aiškina, ką skaitęs įvairiose knygose, kurių daug buvo piratų laivo bibliotekoje: Vakarų tolumoje nesanti pasaulio pabaiga, pasaulis nepasibaigiąs kaip puodo kraštas, bet esąs apskritas, lyg obuolys. Kyla didelė audra, laivas paskęsta. Jovilas išsigelbsti. Atsigauna indėnų globoje, vienoje saloje. Su indėnais gyvendamas, juos išmoko įvairių europietiškų kultūros naujadarų, laimi stipriausio ne tik jų giminės, bet net žemyno (dabartinio Amerikos) indėno vardą.

Susenęs jis vėl grįžta į tą pat salą, kurioje buvo surastas žuvaujančių indėnų. Sykį pastebi tolumoje tris laivus. Išlipa ispanai su jų vadu Kristupu Kolumbu. Naujos žemės atradėjai nustemba, kad jau prieš juos kitas baltas žmogus yra pasiekęs naują žemyną, naują salą, kurią dabar ispanai pavadina San Salvadoro sala. Jovilas nežino, kiek metų gyveno pas indėnus, bet prisimena, jis gimęs 1417 metais, o Kristupas Kolumbas pasako, kad tą dieną yra 1492 metų spalio 12, taigi Jovilas jau 75 metų. Ispanas siūlo plaukti su jais, bet Jovilas senas, įpratęs su indėnais, atsisako anksčiau trokšto grįžimo į savo tėvynę Lietuvą, kurios ir nebuvo matęs, nes buvo gimęs kitame krašte.

Šiame paprastame, atrodo, veiksme yra paslėpta mintis: ir mes, naujieji iš Lietuvos pasitraukėliai ar net už jos gimusieji, jos nemačiusieji, esame netiesioginiu būdu parduoti vergai, po visokiausių nuotykių atsiradę tolimame, mums visiškai svetimame krašte. Čia mums reikia grumtis su vietiniais, juos mokyti savo kalbos (Jovilas su savo mergaite, pirato dukrele, kalbėjosi lietuviškai) ar išmokti vietinių kalbą, nes jie sudaro daugumą, yra šeimininkai. Ir mes, kaip tas Jovilas, svajojame grįti į savo tėvų žemę Lietuvą, kuri vis dilsta atmintyje, kiti jos nėra matę, tik apie ją daug girdėję. Ir kai pagaliau sulaukiama grįžimo į išsvajotą kraštą, į tą tolimąją Lietuvą, prieš akis stojasi kieta realybė: ką tenai surasiu, kas tenai manęs laukia? Čia jau įprasta, čia viskas pažįstama, o laikas žilus nešulius užkrovė ant linkstančių pečių.

Nevykęs knygos viršelis, pieštas autoriaus. Šiais laikais lietuvių dailininkų tiek daug. Leiskime jiems pasireikšti, neuždarykime jų vien dusinančiose parodose. Jie irgi maguliuojančiai siekia per knygas ateiti į pasaulį.

Knygoje įrašyta: JAV LB Kultūros Fondo leidinys nr. 42, 1970 m. Kaina 3 dol. 50 ct., 200 psl.

Algirdas Gustaitis

BALTIJOS VALSTYBIŲ KARIŲ VETERANŲ RAŠTAS

pasiųstas Jungt. Tautų gen. sekretoriui ir asamblėjos nariams 1970 m. spalio 9 d.

Spalio 24 d. JTO minėjo savo 25 metų sukaktį, žvelgdama į daug jau nudirbtų darbų ir nustatydama gaires ateičiai.

Iškilmėse, steigiant JTO, dalyvavo 51 valstybės atstovai — tų valstybių, kurios anksčiau buvo sukūrę Tautų Lygą (Sąjungą). Pagal JTO konstituciją ir Žmogaus Teisių deklaraciją, JT asamblėjos priimtą 1948 m. gruodžio 10 d., generalinė asamblėja užaugo iki 126 narių. Naujieji nariai yra valstybės pasiskelbę nepriklausomos po II Pas. karo. J. Tautos jas visas, nežiūrint maža ar didelė, pripažino lygiais organizacijos nariais.

Baltijos valstybių — Estijos, Latvijos ir Lietuvos atstovai — valstybių, kurios pasiskelbė nepriklausomos po I Pas. karo, ir kurios buvo Tautų Sąjungos nariai, dabar nėra JT nariais. Tų valstybių okupacija Sovietų Sąjungos vykdoma, vadovaujančių demokratinių valstybių, JT narių, yra skelbiama nelegali.

Žiauri ir negailestinga Savietų Sąjungos tų valstybių okupacija turi būti generalinės asamblėjos pasmerkta, o Estijos, Latvijos ir Lietuvos atstovai, paskirti teisinių jų ambasadorių, akredituotų prie JAV vyriausybės Vašingtone, turi būti priimti nariais į generalinę asamblėją.

Tuos atstovus pakviesdamos į generalinę asamblėją, JT atliktų istorinės reikšmės žygį, kuris visiems laikams būtų garbingas Jungt. Tautoms. Tas parodytų, kad JT remiasi savo konstitucija ir Žmogaus Teisių deklaracija ir nepripažįsta laisvų ir nepriklausomų valstybių neteisėtos okupacijos per jėgą, nežiūrint kaip stiprus ir galingas yra agresorius.

Švęsdami JT 25-tas metines, Baltijos valstybių Karo Veteranų korpas Toronte, primena, kad J. Tautos nepadarė visko, ką jos galėjo seniai padaryti tų valstybių reikalui.

Mes rimtai tikime, kad Estijos, Latvijos ir Lietuvos atstovai netrukus užims vietas JT generalinėje asamblėjoje ir aktyviai dirbs tos organizacijos gyvybinį darbą.

Pas. Estų, Latvių ir Lietuvių atstovai (už lietuvius pasirašė S. Jokubaitis).

1970.XI.15 Balzeko Lietuvių kultūros muzėjuje (Čikagoje), pirmųjų Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių ir Vyčio Kryžiaus ordino kavalierių: gen. št. plk. K. Škirpos ir vyr. psk. Stasio Butkaus paveikslų, pakabinimo proga. Iš k. kūrėjai-savanoriai: V. Avižius, K. Petrauskas, K. Gudaitis MD ir Vyčio kryžiaus ordino kavalierius, inž. prof. generolas Stasys Dirmantas, plk. Jonas Švedas, kūrėjų-savanorių C.v. pirmininkas; 2-je eilėje: kūrėja-savanorė Stasė Statkevičienė, Vyčio kryžiaus ordino kavalierius generolas Mikas Rėklaitis, žymus Lietuvos aviatorius plk. Leonardas Peseckas, teisininkas Leopoldas Murelis, kūr.-sav. V. Markevičius, A. Valys. Toliau matosi: kūr.-sav. kpt. Alf. Urbonas, Stasys Balzekas jr., kpt. Andrius Juškevičius — Čikagos "Ramovėnų" skyr. v-bos pirmininkas, kpt. J. Gaižutis — "Ramovėnų" C.v. narys, kūr.-sav. gen. št. plk. J. Rapšys, Lietuvos Karaliaus Vytauto Didžiojo kūrėjų-savanorių skyr. valdybos pirm. kpt. Leonas Balzaras, Jonas Jakubonis — pramonininkas, teis. K. Juknevičius-Juknys ir S. Gladišius. Nuotrauka Jurgio Kasakaičio

LIETUVOS KŪRĖJŲ-SAVANORIŲ LIET. KULTŪROS MUZĖJUJE PAGERBIMAS

"Idejos, jei didžios, nemiršta kaip žmonės" — Maironis

Pagerbiant didžiąją Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių ideją ir pasiryžimus pastoviai ją naujoms mūsų kartoms demonstruoti, praėjusių metų lapkričio 15 d., Balzeko Lietuvių kultūros muzėjuje, dalyvaujant Lietuvos karaliaus Vytauto Didžiojo skyriaus kūrėjams-savanoriams, Lietuvos kariuomenės veteranų sąjungos "Ramovė" atstovams ir kt. svečiams ir viešnioms, įvyko iškilmingas pirmųjų Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių ir Vyčio Kryžiaus ordinų kavalierių: gen. štabo pulkininko, politiko ir doplomato Kazio Škirpos ir šviesaus atminimo vyresniojo puskarininkio žurnalisto-rašytojo Stasio Butkaus, paveikslų, žymiųjų lietuvių skyriuje, pakabinimas.

Be muzėjaus prezidento St. Balzeko su žmona Irena dalyvavo: vienintėlė JAV esanti kūrėja-savanorė Stasė Statkevičienė, inž. prof. gen. St. Dirmantas — "Ramovės" CV pirmininkas, kūrėjas-savanoris ir Vyčio Kryžiaus kavalierius gen. Mikas Reklaitis, kpt. Vyčio Kryžiaus kavalierius dr. Kristupas Gudaitis, gen. štabo plk. J. Rapšys, žymusis Lietuvos aviatorius plk. Leonardas Paseckas, kūrėjų-savanorių skyr. valdybos p-kas kpt. Leonas Balzaras, kpt. Alf. Urbonas, Čikagos "Ramovės" skyr. valdybos p-kas kpt. A. Juškevičius ir CV narys kpt. J. Gaižutis bei gražus būrys kūrėjų-savanorių, kitų svečių ir viešnių.

Trumpu įžanginiu žodžiu 4:30 val. apeigas atidarė ir susirinkusius pasveikino bei muzėjaus prezidentą tarti žodį pakvietė, šių iškšilmių iniciatorius ir "kaltininkas", kūrėjas-savanoris Konstantinas Petrauskas. Muzėjaus prezidentas St. Balzekas pasveikino anglų kalba susirinkusius, padėkojo už labai brangią, prasmingą muzėjui dovaną, kurią pažadėjo labai pagarbiai garbingoje vietoje laikyti ir globoti. Vėilau kalbėjo gen. St. Dirmantas, kuris tarp ko kito, pasakė: "Jei nebūtų buvę savanorių, nebūtų buvę kariuomenės, o be kariuomenės nebūtų buvę nepriklausomos Lietuvos. Nors Lietuva nepriklausomybe tesinaudojo virš 22 metus, bet per tą laikotarpį padarė labai daug, ko kitos tautos tik šimtmečiais atsiekia. Ir po šiai dienai, ne tik JAV, bet ir kitos valstybės, teisiniai nepripažįsta klasta ir smurtu rusų-bolševikų įvykdytos Lietuvos okupacijos, tebelaiko ją tik laikinai sužalotu suvereniniu funkcijonavimu, kuris laikui slenkant bus pašalintas ir Lietuva vėl gyvuos, kaip nepriklausoma." Po šios profesoriaus kalbos, ilgėlesnį žodį tarė kpt. Andr. Juškevičius, kurs įdomiai, išsamiai ir

"šiltai" paminėjo savanorių žygius frontuose, jų didžius nuopelnus Lietuvos nepriklausomybę atkuriant, už ką jie įstatymu buvo pavadinti kūrėjais-savanoriais ir apdovanoti specialiai jiems pažymėti įsteigtu medaliumi "SAVANORIUI", kurio niekas kitas, už jokius nuopelnus, negalėjo gauti. "Be savanorių nebūtume turėję nepriklausomos Lietuvos" — baigė savo nuoširdų žodį A. Juškevičius. Visiems kalbėjusiems buvo gausiai ir nuoširdžiai plota.

Programą pravedė muzėjaus bendradarbis, kūrėjas-savanoris Konstantinas Petrauskas, kuris baigiamajame žodyje, padėkojęs visiems už atsilankymą ir gražius kūrėjams-savanoriams linkėjimus bei jų žygių (1918 - 1920 m.) įvertinimą, pakvietė visus pasilikti vaišėms — taurei šampano bei skanėstų užkandžiams, kurias parengė ir visus nuoširdžiai vaišino St. ir Irena Balzekai, Jr.

Kalpas Uoginius

PLK. V. ŠLIOGERIS LANKO BUVUSIUS KARIUS

1970 m. gruodžio mėn. 5 d., gyvenantis Sydney, savanoris-kūrėjas plk. V. Šliogeris atvyko į Adelaidę, Pietų Australijoje aplankyti savo gerus bičiulius ir susipažinti su Pietų Australijos bendruomenės veikla. Gruodžio mėn. 6 d. jis dalyvavo pamaldose Šv. Kazimiero koplyčioje. Po pamaldų šventoriuje jis buvo apsuptas buvusių Lietuvos karių ir visuomenės veikėjų, nes plk. V. Šliogeris Adelaidėje gyvenantiems kariams ir visuomenės veikėjams yra gerai pažįstamas iš 1966 metų, kai jis lankėsi Adelaidėje ir skaitė eilę paskaitų.

Po pamaldų jis dalyvavo, kartu su Adelaidės kariais ir visuomenininkais Lietuvių Namuose pietų vaišėse, o 4 val., ten pat, kultūrinėje popietėje. Plk. V. Šliogeris išbuvo Adelaidėje 5 dienas ir daugelio buvo pakviestas į namus svečiuosna.

Gruodžio mėn. 8 d., 7 val. vakare, jis išvažiavo į savo gyvenamą vietą, Sydney. Čia viešėdamas plk. V. Šliogeris ragino visus buvusius karius, šaulius, partizanus ir kitus užsisakyti knygą "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės", kuri yra leidžiama Amerikoje karinio istoriko plk. K. Ališausko.

Plk. V. Šliogeris, būdamas Adelaidėje aplankė ir mano namus, nes mudu abudu esame pažįstami dar iš 1919 metų, kai kartu kovojome su Lietuvos priešais už Lietuvos laisvę.

Linkiu plk. V. Šliogeriui geros sveikatos ir dar ilgai gyventi.

Leonas Vasiliūnas
Savanoris-Kūrėjas

Žuvusiems dėl Lietuvos Laisvės paminklas St. Catharines, Ont. Kanadoje, pastatytas 1968 m. Paminklo fundatorius kun. T. B. Mikalauskas, OFM, projektas dr. inž. A. Kulpavičiaus.

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAMS PRAĖJUS

1970 m. lapkričio 14 d., Niagaros Pusiasalio ramovėnų rengtas kariuomenės šventės minėjimas St. Catharines mieste gražiai praėjo. Jame dalyvavo 180 asmenų. Niagaros Pusiasalyje, iš gyvenančių apie 500 lietuvių ir lietingam orui esant, tai jau reikia laikyti, kad buvo gražus subuvimas. Šį kartą, stipriausiai parėmė minėjimą artimiausi Hamiltono kaimynai ir ne tik pavieniai asmenys, bet ir organizuotai stipriais meniniais vienetais — Aušros Vartų parapijos mišriu ir vyrų chorais, V. Paulionienės solo dainomis, kurios maloniai skambėjo. Chorams vadovauja muz. A. Paulionis.

Šia proga naudodamiesi, mes Niagaros Pusiasalio ramovėnai, reiškiame širdingą padėką ir pagarbą didžiai gerbiamam prelatui dr. J. Tadarauskui, Hamiltono lietuvių Aušros Vartų parapijos klebonui, už organizavimą, rėmimą ir palaikymą meninių vienetų, kurie yra pajėgūs garsinti lietuvišką dainų, šokių ir vaidybos meną, ne vien tik Hamiltono miesto gyvenančiųjų tarpe, bet ir išvykstant į kitas vietoves ir net užsienius, bei po plačiasias Kanados padanges.

Minėjimą pagražino Toronto, Hamiltono, Niagaros Pusiasalio organizacijų atstovų tartas žodis bei organizacijų dalyvavimas minėjime su vėliavomis. Šventiškai nuteikia minėjimo dalyvį ir salės didingas papuošimas. Buvo pakabintos dvi tautinės vėliavos, viduryje Vytis ir iš šonų Vytauto ir Kęstučio paveikslai, virš scenos užrašas "Tremtyje, mokslas, darbas ir kova, Tau tėvyne Lietuva!"

Lapkričio 15 d. buvo pamaldos už žuvusius už Lietuvos laisvę ir buvo padėtas vainikas prie žuvusiems prisiminti pastatyto paminklo. Tėvų pranciškonų koplyčioje pamaldose dalyvavo daug žmonių, organizacijos su vėliavomis. Dienai buvo skirtas didingas pamokslas pasakytas kun. J. Liaubos, OFM. Marija, Marija ir Tautos himno garsams skambant buvo užbaigtas 52-sis atkurtos kariuomenės paminėjimas.

Revanšui, mūsų skyriaus atstovai, su vėliava, dalyvavo minėjime Toronte ir Hamiltone. Trijuose minėjimuo-

Hamiltono lietuvių Aušros Vartų parapijos choras, ved. muz. A. Paulionio, koncertavęs St. Catharines, Kariuomenės atkūrimo minėjime, 1970 m. Foto Nerses

se dalyvavusiems buvo kuo pasigėrėti, kaip pamaldose, taip ir oficialiose dalyse, gražiais parapijų klebonų pamokslais ir gražiu gestu — kaip Šv. Jono ir Prisikėlimo parapijų klebonų skirta kasmet, bažnyčioje pamaldų metu rinkliava, karo invalidams šelpti. Teisingi ir svarūs žodžiai Lapkričio 23-sios proga, kad ši šventė yra visos kovojančios lietuvių tautos šventė, kad šeštadieninėse mokyklose, taut. šokiuose ir stovyklose ruošiami šių dienų kariautojai ir mūsų ateities laisvės statytojai ir, kad Orleano mergelės pranašystė pasikartos ir Lietuvoje, jeigu visur laikysimės vieningai.

Skyriaus valdyba

Kariuomenės atkūrimo minėjimo, St. Catharines, iškilmės.

PAMINĖTOS A.A. PLK. P. GENIO MIRTIES METINĖS

Pernai spalių 18 d., Tėvų Jėzuitų koplyčioje, Čikagoje, buvo atnašautos šv. Mišios už a. a. kūrėjo - savanorio plk. Petro Genio sielą. Šv. Mišias ir momentui pritaikytą pamokslą pasakė kun. A. Grauslys. Pagerbti mirusiojo į koplyčią susirinko: artimieji giminės — žmona ir 3 dukterys su šeimomis, ginklo draugai bei buvę pavaldiniai ir pažįstami, kurių velionis turėjo nemaža.

Po pamaldų dalyviai nuvyko į Lietuvių Šv. Kazimiero kapines, kur buvo pašventintas gražus ir prasmingas paminklas.

St. Juras

Plk. Petro Genio paminklas, Čikagos kapinėse.

VIENERI METAI PAŠAUKIMĄ NUTRAUKUS

Mūsų tautos gilus mastytojas dr. A. Maceina šiaip apibūdina mirtį: "Mirtis fizine prasme yra ne kas kita, kaip pašaukimo nutraukimas: tai įsakymas tarnams susirinkti pas savo valdovą ir parodyti, kiek talentų yra laimėta aname buities žaidime."

Štai, jau metai prabėgo negrįžtamybėn, kaip a.a. ats. plk. ltn. Vincas Sakalas, 1969 m. liepos 19 d. (savo vardadienio metu), Šv. Kryžiaus ligoninėje, po sunkios ir gana ilgos ligos, iškeliavo amžinybėn, palikdamas gilaus liūdesio prislėgtus: žmoną Viktoriją, dukterį Žibą Žiūpsnienę ir žentą Zigmą su anūkais, bei sūnų Rimgaudą su šeima.

Velionis buvo gimęs Lietuvoje, Merkinės parapijoje, Ilgainių kaime, geraširdžių dzūkelių šeimoje. Jo žemiškoji kelionė nebuvo rožėmis klota, nes jo tėveliai nebuvo apdovanoti gausiomis žemiškomis gėrybėmis, bet užtat — kilniomis dvasiškomis. Augęs varge, mylimų tėvelių didžiu rūpesčiu bei savo ryžtu, siekia mokslo ir štai, mokyklos suole jį užklumpa lietuvių tautos Laisvės kova su kraštą užplūdusiu okupantu. Velionis, degdamas Tėvynės meile, įsijungia į kovotojų eiles. Įstoja į Lietuvos Karo mokyklą, baigia IV karininkų laidą ir tuoj įsirikiuoja į kovotojų eiles, dalyvaudamas Nepriklausomybės atstatymo kovose.

Plk. ltn. V. Sakalas

Užsibaigus kovoms, pasilieka Lietuvos kariuomenės eilėse iki pasitraukimo iš Lietuvos. Per eilę metų, eidamas įvairias atsakomingas pareigas, pasižymi darbštumu, rūpestingumu ir pavyzdingu viršininku savo pavaldiniams, dėlko viršininkų įvertintas, pasiekė augšto karininko laipsnio ir buvo apdovanotas pasižymėjimo ženklais. Besisielodamas karinėmis pareigomis, nepamiršta ir šeimos gyvenimo. Vedęs Oną Kairytę, susilaukia dukters ir sūnaus.

Tik neilgai tenka jam džiaugtis šeimynine laime, nes einant tremties kelią, Vokietijoje, miršta jo mylima žemiškosios kelionės palydovė, palikdama jį vieną su mažais vaikais vargelį vargti. Viską palikus, svetimoje aplinkumoje, maži vaikai — tai didis rūpestis jo ateities gyvenimui. O, gi, tėvo troškimas užauginti, išmokslinti ir parengti vaikus savistoviam geram gyvenimui. Kad palengvintų spaudžiamą naštą, susiranda širdžiai artimą asmenį — Viktoriją Vasiliauskaitę, kuri jo siekimus bei troškimus neapvylė. Ji liko ištikima ir rūpestinga sielos drauge iki grabo lentos.

1949 m. su šeima atvyksta į JAV, įsijungia į kitą ir neįprastą abiem darbą, kuris iščiulpia jo jėgas ir suardo sveikatą. Įvairių ligų, kurios buvo surištos su operacijomis, iškankintas, palūžta fiziškai, bet užgrūdintas kieto gyvenimo, nepalūžta dvasiniai. Teko iš arti stebėti a.a. velionio paskutines gyvenimo dienas, kada jam buvo jau žinoma jo liga ir kad jis nebegalės grįžti į sveikųjų tarpą; jis kantriai slėpdamas savo skausmus, nuo žmonos ir vaikų, viską aukojo amžinybėn ir krovė ten turtus.

Jis nuoat sielojosi savo tautos kančiomis, — kad palengvinus jas buvo įsijungęs į Jaunimo Centro statybos rėmėjus, buvo Lietuvių Fondo narys, Liet. karių veteranų "Ramovė" s-gos narys.

1969 m. liepos 22 d. buvo surengtas jam atsisveikinimas ir uždėta Lietuvos Trispalvė ant jo karsto, o liepos 23 d. jo palaikai atlydėti į Šv. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo bažnyčią ir iš ten nulydėtas į Lietuvių Šv. Kazimiero kapines. Metams

praėjus, velionies žmonos rūpesčiu, buvo pastatytas gražus paminklas, liūdijąs, jog tai vėl naujas Lietuvos kario kapas. St. Juras

A.A. KŪRĖJAS-SAVANORIS ADMINISTRACIJOS MAJORAS SIMAS NARUŠIS

Prieš metus, tolimoje Australijoje, Sydney mieste, mirė kūrėjas-savanoris adm. mjr. Simas Narušis.

Jo mirtis "Karyje" nebuvo paminėta. Taigi, užpildau spragą.

Su Simu Narušiu mane riša labai sena pažintis. Kiek prisimineu, susipažinau su juo 1919 m. birželio mėn. Kaune, taigi prieš 50 metų. Dar ir šiandien prisimenu augštą, žvalų, blondiną, visada besišypsantį, gerai pasiūtoje gusarų uniformoje, einantį Laisvės Aleja. Po tiek daug metų šis jo paveikslas dar neišdilo man iš atminties. Prisimenu jį ir suvargusį, ligos (vidurių vėžio) iškankintą, gulintį ligoninėje ir vis dar besitikintį, kad pasveiks.

Kai 1969 m. Kūčių dieną sužinojau apie jo mirtį, ši žinia mane labai pritrenkė, nors to ir tebuvo galima tikėtis.

Mirė Simas Narušis 1969 m. gruodžio 23 d., sulaukęs bemaž 71 metų amžiaus. Jis yra gimęs 1899 m. kovo 13 d. Karališkių kaime, Kidulių vlsč., Šakių apskr., neperdidelio ūkininko skaitlingoje vaikais šeimoje.

Dar nesulaukęs šaukimo amžiaus, jis 1919 m. gegužės mėn. įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenės gusarų pulką Kaune. Kadangi buvo raštingas vyras, berods baigęs dvi klases gimnazijos, tai greit buvo perkeltas į Kauno komendantūros raštinę. Nors ir buvo tik eilinio kareivio laipsnyje, tačiau jau tuomet jam teko eiti atsakomingas pareigas. Jam buvo pavesta Kauno butų rekvizicijos reikalai. Vėliau buvo prikomandiruotas prie Užsienių Reikalų ministerijos ir apie metus išbuvo diplomatiniu kurjeriu. Būdamas tose pareigose jis keliolika kartų važinėjo į mūsų pasiuntinybę Maskvoje. Tai buvo revoliucijos, pilietinio karo, bei bado laikai Rusijoje, tad ir kelionės anuo metu buvo pavojingos, tačiau ir įdomios, pilnos visokių nuotykių. Vėliau S. Narušis iš Kauno komendantūros buvo perkeltas į Krašto Apsaugos ministerijos Spaudos ir Švietimo skyriaus raštinę. Čia tarnaudamas, vakarais lankė suaugusių gimnaziją ir baigė septynias gimnazijos klases 1927 m.

Tarnaudamas Sp. ir Švietimo skyriuje jis gana greit buvo pakeltas į karo valdininko laipsnį. 1930-31 m. studijavo Vytauto D. universitete, teisių fakultete.

Mjr. Simas Narušis

Vėliau, karo valdininkų laipsnius keičiant į administracijos karininkų laipsnius, S. Narušis gavo adm. kapitono laipsnį, o po kelerių metų buvo pakeltas į adm. majoro laipsnį. Spaudos ir Švietimo skyriuje jis ėjo įvairias pareigas. Nuo 1929 metų buvo bendrosios dalies vedėjas.

Tarnaudamas Spaudos ir Švietimo skyriuje, bendradarbiavo Mūsų Žinyne, Karyje, Karde, Trimite ir kitoje spaudoje. Jam, Sp. ir Švietimo sk. bendrosios dalies vedėjui, ne tiek iš pareigos, o tur būt dėl jo malonių būdo ypatybių, Krašto Apsaugos ministerio būdavo pavedama eilė ryšio pareigų su visuomene. Taip jis vadovavo ir organizavo eilę karių ekskursijų po Lietuvą, ypač į pajūrį — Klaipėdą, Palangą, Šventosios uostą, Nidą ir po kitas istorines Lietuvos vietoves, kaip Rambyno kalną ir kitas vietas palei Nemuną.

Skautams ir jaunalietuviams organizuojant stovyklas, jam Krašto Aps. m-jos tiekimo įstaigų būdavo pavedamas aprūpinimas palapinėmis, lauko virtuvėmis ir kitomis stovyklavimo priemonėmis.

Jam būdavo pavedama, kartais, ir reprezentacijos organizavimo reikalai. Pav., Kr. Aps. ministerio pavestas, jis organizavo ir taip vadinamas, reprezentacines medžiokles. Kadangi jis mokėjo sklandžiai palaikyti ryšį tarp kariuomenės ir visuomenės, tai jam, berods, 1934 m. buvo pavesta garbinga pareipa nuvežti į Junvtines Amerikos Valstybes Lietuvos karininkų ramovės dovaną — Dr. J. Basanavičiaus biustą. Ta proga, JAV-se jį, Lietuvos kariuomenės atstovą, iškilmingai priėmė įvairios lietuvių organizacijos, suruošdamos -specialius parengimus. Parengimuose S. Narušis gražiai reprezentavo mus ir pasakė eilę patriotinių kalbų.

Mokėjo S. Narušis gerai ir ekonominiai tvarkytis. Taip, Kaune buvo pasistatęs keturių augštų gražius mūro namus ir iki karo pradžios jau nedaug skolų beliko.

Turėjo gerą širdį, pagal išgales rėmė savo gimines, brolius ir seseris. Kadangi buvo gero, linksmo ir sugyvenamo būdo, gerai sugyveno su karininkais, buvo mėgiamas draugijoje ir turėjo įsigijęs daug draugų ir pažįstamų. Pirmosios rusų okupacijos metu tarnavo lietuviškame korpe eidamas įvairias administracines pareigas. Vokiečių okupacijos metu kiek laiko buvo Vilniuje butų skyriaus vieno rajono vedėju. Vėliau, vadovavo vienam iš lietuviškų statybos batalionų Rytuose.

1944 m. pasitraukęs į Vokietiją, po visokių pergyvenimų, 1948 m. spalio mėnesį atvyko į Australiją, Sydney miestą. Čia jam teko būti ir pirmos Australijos Krašto valdybos — Organizacinio komiteto nariu. Vėliau, kiek ilgesnį laiką, buvo užsiėmęs savo ekonominių reikalų tvarkymu, kol įsigijo namus. Nuo 1963 m. vėl įsijungia, labai plačiai, energingai ir nuoširdžiai, į visuomeninę veiklą: buvo A. Liet. Bendruomenės Sydney miesto apylinkės pirmininku, o nuo 1965 m. iki mirties, penkerius metus, išbuvo A.L.B-nės Krašto valdybos pirmininku. Jam, Australijos Lietuvių B-nės pirmininkui, teko atstovauti ir dalyvauti Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seime, JAV-se.

Jo pastangos Australijos lietuvių bendruomenėje išlaikyti taiką ir vienybę buvo pasigėrėtinos ir sekmingos. Jo nuoširdus pasiaukojimas ALB-nei buvo visų matomas ir vertinamas. Savo pavyzdžiu ir ugningu žodžiu jis įstengė įtraukti į lietuvišką darbą dirbančiųjų eiles net ir tokių, kurie lietuvybei buvo atšalę, ar kuriems stigo laiko. Būdamas ALB-nės Krašto valdybos pirmininku, jis kelis kartus aplankė visus bendruomenės padalinius visoje Australijoje. Tolimas, tautiniai bemirštančias ir prisnūdusias lietuvių kolonijas jis pažadino, veikliems žmonėms sustiprino ryžtą plėsti tautinę veiklą. Bendrai, jis ypač daug dirbo pats ir kitus ragino dirbti visuomeninį darbą, savo sveikatos nesigailėdamas, iki paskutinės gyvenimo dienos.

Ilgokai, nuo 1962 m., S. Narušis buvo ir Karių Veteranų sąjungos Ramovės Sydney skyriaus pirmininku. Nuo pat įsikūrimo dienos 1953 m., jis buvo ir L. K. Kūrėjų-savanorių Australijos skyriaus nariu.

Vienu žodžiu, S. Narušis Australijoje buvo vienas iš dr. V. Kudirkos minimų stulpų, kurio Australijos lie-

tuviai netekome. Dar paskutiniais savo gyvenimo metais, išoriai atrodė stiprus, negalavimais nesiskundė, tačiau nepagydoma liga — vėžys jį iš mūsų atėmė.

Jo gražus visuomeninės veiklos pavyzdys pasiliks atmintinas ilgiems laikams. **V. Šliogeris**

AV. MJR. VAIČIŲ AMŽINYBĖN PALYDĖJUS

1969 m. sausio mėn. 15 d., 9 val. ryto, Kalifornijoje, Santa Monika mieste, San John Vardo katalikų ligoninėje, širdies smūgiu mirė nepriklausomos Lietuvos Karo aviacijos majoras Juozas Vaičius. Liko žmona Marcelė (gailestingoji sesuo), sūnus Kęstutis (architektas), marti ir 3 vaikaičiai: 9, 7 ir 5 metų.

Juozas Vaičius gimė 1906 m. sausio mėn. 25 d. Milvydžių kaime, Ylakių vlsč., Mažeikių aps., pasiturinčio ūkininko šeimoje.

1925 m. baigęs Telšių gimnaziją, įstojo Karo mokyklon, kurios IX laidą baigė 1927 m. Jo baigimo pažymių vidurkis buvo 8.21. Respublikos Prezidento aktu Juozui buvo suteiktas artilerijos leitenanto laipsnis.

Ltn. Juozas Vaičius karininko tarnybą pradėjo 3-čiame artilerijos pulke, 3-čioje baterijoje jaun. karininko — būrio vado pareigomis. 1929 m. ltn. Vaičius Augštuosiuose Karininkų kursuose baigė 4 mėnesių artilerijos karininkų kursą.

1930 m. jis įstojo į Augštųjų Karininkų kursų Aviacijos skyrių, III-čią laidą. Tuose kursuose besimokant, 1930 m. jis buvo pakeltas į vyr. leitenanto laipsnį.

Kursus baigė 1932 m. Tada jam buvo suteiktas II-os eilės karo lakūno vardas. Karo lakūno karjerą Juozas pradėjo 2-je žvalgybos eskadrilėje. Tais pat metais, po 5 mėnesių, būdamas kruopštus, sąžiningas ir geras lakūnas, jis buvo perkeltas į Karo Aviacijos mokyklą. Joje jis išbuvo 6 metus, eidamas įvairias pareigas: skraidymo instruktoriaus, puskarininkių mechanikų klasės vedėjo ir mokomosios grupės technikos karininko.

1933 m., atlikęs visus reikalingus I-os eilės karo lakūno vardui gauti uždavinius ir sėkmingai apgynęs iš aviacijos srities tezę, buvo pakeltas į I-mos eilės karo lakūnus. 1934 m. išlaikęs, egzaminus, pakeltas į kapitono laipsnį.

1938 m. kpt. Juozas Vaičius buvo paskirtas 7-tos naikintuvų eskadrilės vadu. Tais pat metais jis išlaikė bataliono vado vietai užimti egzaminus ir buvo pakeltas į majoro laipsnį. Be to tų pat metų paskutinę dieną jis buvo apdovanotas karo lakūno garbės ženklu — Plieno Sparnais. Juo būdavo apdovanojami žmonės, atlikę ypatingus, naudingus Karo aviacijai darbus, arba karo lakūnai, išskraidę nemažiau 6 metus ir išbuvę ore nemažiau 1000 valandų.

Mjr. J. Vaičius

1939 m. 2 kartus buvo komandiruotas Prancūzijon patikrinti ir priimti naujai pagamintus Lietuvos lėktuvus.

1940 m. pradžioje iš Kauno Karo aviacijos, tarnybos labui, buvo perkeltas į Šiaulius ir paskirtas 5-tos naikintuvų eskadrilės vadu. Tų pat metų birželio 15 dieną, rusams komunistams okupavus Lietuvą, mjr. Juozas Vaičius pirmoje bangoje, 1940 m. liepos mėn. 16 d., kaip nepatikimas, "jam pačiam" prašant, buvo paleistas iš kariuomenės. Po ilgų pastangų ir gerų žmonių pagalba jam pavyko tik 1941 m. pavasarį gauti darbą Kaune Universiteto Klinikose. Jose jis nenutrūkstamai dirbo iki 1944 m. vidurvasario, t. y., bėgimo į Vokietiją nuo atūžiančios rusų raudonosios armijos ir neaprašomo teroro.

Vokietijoje, dar karo metu, Juozui teko dirbti fabrikuose. Po karo, su visa šeima jis įsikūrė Kempteno D. P. stovykloje ir visą laiką ėjo stovyklos policijos vado pareigas.

1949 m., giminėms padedant, su šeima atvyko į J.A.V. ir įsikūrė Cicero valstybėje. Čia išgyveno 11 metų ir dirbo Motorola Kompanijoje. Sveikatai sušlubavus, 1960 m. su visa šeima jis persikėlė į pietų Kaliforniją, Santa Monika miestą. Čia jo sveikata greit susitvarkė ir Juozas pradėjo pamažu įsitraukti į visuomeninį darbą. Deja, po poros metų sveikata, nei iš šio nei iš to, vėl labai staiga palūžo ir jis turėjo vėl iš visur pasitraukti, net ir į darbą eidavo tik tada, kai jautėsi visiškai gerai.

1968 m. pabaigoje, siaučiant aziatiškajam gripui, susirgo juo ir Juozas. Dvi savaites pasirgęs, jis išsikrapštė iš ligos ir pradėjo vaikščioti. Tačiau kiekvienas žingsnis buvo labai sunkus — Juozas jautėsi labai silpnas. Vieną ankstų rytą, apie 4 val., dar tebegulint lovoje, jį ištiko širdies smūgis — priepuolis. Tuojau buvo nugabentas į minėtą ligoninę. Ten labai greit atgavo jėgas ir gerą savijautą, tačiau po poros savaičių širdies smūgis pasikartojo. Jis buvo labai stiprus ir sustabdė Juozo širdį. Mjr. Juozas Vaičius apleido mus.

Netekome gero, rūpestingo, sąžiningo ir pasišventusio pareigai žmogaus. Juozas mėgo juokus, mėgo anekdotus, reikalui esant retkarčiais su saiku išgerdavo vieną kitą stikliuką, o kartais imdavo "tūzą pavartyti". Tačiau jis viską darydavo laiku, tinkamoje vietoje ir neperžengiant ribų. Darbe jis buvo formalus, po darbo labai draugiškas, nuoširdus ir geras bičiulis, visiškai nežiūrėdamas, kokio laipsnio bebūtum.

Juozas buvo praktikuojantis katalikas. Jo kūnas 1959 m. sausio mėn. 18 d. buvo palaidotas katalikų kapuose Holy Cross — Culver City (Los Angeles priemiesty). Į kapus palydėjo žmona, giminės, buvę ginklo draugai — 8 buvę karo lakūnai, ramovėnai, bičiuliai ir pažįstami. Vilkstinė susidėjo ir 30 automobilių.

Prie kapo atsisveikinimo kalbas pasakė: buvusių karo lakūnų vardu A. J. Audronis ir ramovėnų vardu K. Liaudanskas.

Mjr. Juozas Vaičius buvo lietuvis su nugarkauliu. Jis buvo pasirįžęs savo karo mokslo žinias ir patyrimą, kai tik bus reikalas, panaudoti Lietuvos nepriklausomybės atgavimui, bet ne "šilkuose" įvyniotiems" kitų valstybių reikalams. Jis atsisakė talkininkauti raudoniesiems, atsisakė taip pat ir rudiesiems, nors jam buvo siūloma ir gražios su skambiais pavadinimais karinės vietos.

Majoras Juozas Vaičius buvo šviesi, platesnio akiračio ir toliau matanti asmenybė. Jo supratimu 1938 m. turėjo būti atmestas Lenkijos ultimatumas, o kilus karui Lenkijos su Vokietija, mes turėjome atsiimti savas istorines žemes, kurias Lenkija klastingai užėmė 1920 metais.

A. Aja.

A.A. JUOZAS SIMINKEVIČIUS

Prieš metus, 1970 m. kovo 26 d., po sunkios ir ilgos ligos, atsiskyrė su šiuo pasauliu, Toronte, Kanadoje, taurus lietuvis, Lietuvos kariuomenės karys, viršila.

"Įvairiai galima tarnauti tautai: einant augštas pareigas, būti visų matomu, giriamu, ar peikiamu, arba žingsniuojant mažiau pastebimu keliu, nuoširdžiai, be reklamos. Antrąjį kelią kaip tik buvo pasirinkęs a.a. virš. J. Siminkevičius." Taip išsireiškė apie velionį A.R., rašydamas "Tėviškės Žiburiuose".

Velionis buvo gimęs 1902 m. kovo 22 d., Utenos apsk., Skiemonių valsč., gausioje ūkininko šeimoje. 1923 m. pašauktas kariuomenėn, buvo paskirtas į 1 artilerijos pulką. Kadangi buvo baigęs keletą klasių, tarnybai buvo paskirtas į pulko štabą, raštininku.

Tarnaudamas mokėsi suaugusiųjų gimnazijoje. Atitarnavęs puskarininkiu, toliau mokėsi Kauno Sim. Daukanto mokytojų seminarijoje, kurią baigė, bet mokytoju nebuvo. Buvo įstojęs į Kauno Kunigų seminariją, bet dėl ligos mokslo nė nepradėjo.

Pasveikęs, pasuko savo gyvenimą kitu keliu — grįžo į kariuomenę liktiniu puskarininkiu, į 3-čią artilerijos pulką. Buvo pakeltas į viršilos laipsnį ir ėjo pulko štabo rikiuotės skyriaus viršilos pareigas, iki kariuomenės likvidavimo.

Pareigose buvo stropus, tvarkingas ir darbštus. Viršininkų augštai vertinamas, o draugų tarpe turėjo autoritetą ir buvo gerbiamas.

Be kariuomenėje einamų pareigų, velionis buvo ne eilinis šaulys. Atostogaudamas, suorganizavo Skiemonių šaulių būrį, kuris stipriai veikė ir turėjo savo namus. Už nuopelnus būriui ir paramą statant šaulių namus, buvo pakeltas į būrio garbės narius ir įrašytas į paminklinę lentą.

Vokiečių okupacijos metais, norėdamas pasitarnauti tautiečiams, sutiko imtis nedėkingas viršaičio pareigas ir jas ėjo keliuose valsčiuose, Ukmergės ir Utenos apskrityse. Užstodamas valsčiaus ūkininkus, bupo patekęs į nemalonę savo viršininkų ir okupacinės valdžios.

Frontui artėjant, su šeima atsidūrė Vokietijoje, Britų zonoje ir gyveno Blombergo stovykloje. Prasidėjus emigracijai, su šeima atvažiavo Kanadon, į Torontą, kur dirbo popieriaus fabrike, o vėliau, daugiausiai ūkininkavo, augindamas tabaką. Kanadoje gyvendamas buvo susipratęs lietuvių bendruomenės narys, lietuviškos spaudos mylėtojas ir nuolatinis "Kario" skaitytojas.

Virš. J. Siminkevičius

Velionio ir jo žmonos Pranės didžiausias nuopelnas ir palikimas Lietuvai yra, stipriai lietuviškoje dvasioje išauginti, vaikai: duktė Prima ir sūnus Vytas, kurie jau sukūrė lietuviškas šeimas ir yra stiprūs lietuvių bendruomenės ir jaunimo organizacijų ramsčiai ir vadovai. Jie, taip pat, lietuviškoje dvasioje augina velionio anūkus.

Už nuopelnus Lietuvai ir sąžiningą pareigų ėjimą, buvo apdovanotas 10 Metų Nepriklausomybės, Gedimino ir Vytauto Didž. ordenų III laipsnio medaliais.

Ilsėkis, taurus lietuvi ir garbingas kary, ramybėje, Toronto lietuviškose Šv. Jono Kr. kapinėse.

P. Gulbinas

A.A. KPT. JUOZAS MATULAITIS

Rugsėjo 16 Mainzo universiteto klinikose mirė VLB Mainzo apylinkės pirmininkas, dipl. ekonomistas, kpt. J. Matulaitis. Palaidotas rugsėjo 21 Waldfriedhof (Mainz - Mombach) kapinėče. Block 10 Feld 10 Reihe 3 Nr. 8. Kapo vieta išpirkta 40 metų.

Jis buvo gimęs 1908 vasario 2 Stolaukių kaime, Pajavonio valsč., Vilkaviškio apskr. Tarnavo karininku 4 artilerijos pulke Vilkavišky ir Tauragėje. Klaipėdoje buvo baterijos vadas. Paskutinė tarnyba nepr. Lietuvoje — karo mokyklos instruktorius A. Panemunėje.

Į Vokietiją atvyko 1944 m. 1950 m. baigė ekonominių mokslų studijas Tuebingene. Tarnavo amerikiečių darbo kuopų liet. daliniuose Darmstadte, Schwetzingene, Bad Kreuznache. Uhlerborne buvo 4204 sargybų kuopos vadu iki jos išformavimo 1964. Vėliau dirbo karininku kitų tautybių LS kuopose. Paskiausia buvo karininkas 4011 LS sargybos kuopoje Grafenwoehre.

Šeimoje buvo 4 seserys ir du broliai. Seserys gyvena Lietuvoje.

Laidojimo apeigas atliko kun. Br. Liubinas. Pamoksle prie kapo duobės jis nušvietė kai kuriuos velionio būdo bruožus bei gyvenimo epizodus.

Lietuvių kūrėjų - savanorių sąjungos skyriaus Vokietijoje pirmininkas plk. V. Sutkus prisiminė Karo mokyklos laikus, kur J. Matulaitis ruošėsi karininko profesijai. Vėliau, būdamas pavyzdingas karininkas ir tarnaudamas 4 artilerijos pulke, auklėjo Lietuvos vyrus gerais kariais ir patriotais. Po karo, Vokietijoje, įsigijęs diplomuoto ekonomisto vardą, nesiskyrė su kario tarnyba. Sargybų kuopą, kuriai jie vadovavo Uhlerborne, buvo iškėlęs į pavyzdingiausių kuopų tarpą. Velionis visą gyvenimą pavyzdingai atliko savo pareigas kaip lietuvis, karininkas ir žmogus.

Vokietijos lietuvių bendruomenės valdybos pirmininkas ir Schwetzingeno lietuvių kuopos vadas J. K. Valiūnas prisiminė pirmąjį savo susitikimą su velioniu Karo mokykloj 1939 m. Kariūnams jis darė tokį stiprų įspūdį, kad visi laikė jį karininko idealu ir sau pavyzdžiu. Vėliau teko susitikti ir bendrauti darbo kuopose ir Lietuvių bendruomenėje. Čia jis buvo renkamas į Kontrolės komisiją, Tautos fondo ir lietuvių fondo atstovybes Vokietijoje. Ilgus metus vadovavo VLB Mainzo apylinkei. Kai jis iš Mainzo išvyko, apylinkė pakriko. Nors ir toli gyvendamas, velionis ją atgaivino ir vėl jai vadovavo. Sargybų kuopa, kurioje jis tarnavo, neteko gero karininko, o Vokietijos lietuvių bendruomenė — uolaus darbuotojo.

Buvusių tarnybos draugų vardu vokiečių kalba atsisveikino vienas bendradarbis. Jis pabrėžė velionio prisirišimą prie Mainzo. Nors ir toli dirbdamas, nuolat lankė čia paliktus tautiečius ir draugus. Sulaukęs pensijos amžiaus, žadėjo pasigyventi Mainze. Dabar jis čia susirado amžino poilsio vietą.

Į laidotuves susirinko apie 100 asmenų, daugiausia lietuvių. Ant kapo sudėta per 10 gyvų gėlių vainikų, tarp jų Vokietijos lietuvių bendruomenės ir jos Valdybos, VLB Mainzo apylinkės narių, LSCo. 8593, 8491, 6950, 4011, 2040 kuopų, FH ATC Grafenwoehr ir kit. ir daugybė puokščių gėlių.

Kaina
2 u c

LAIŠKAS REDAKCIJAI

Pernai, KARIO 4 ir 6 Nr., patikslinimuose apie kpt. E. Noreikos žuvimą, vienur sakoma, kad jis žuvo užimant Sendvarį, kitur, kad užimant kareivines.

Ta proga noriu kiek smulkiau nusakyti tą įvykį.

Kpt. Noreikos kuopa, atžygiavusi iš Bajorų, buvo Klaipėdos miesto apgulimo metu užėmusi pozicijas abipus plento, kuris eina iš Bajorų į Klaipėdos miestą.

Klaipėdos miesto puolimo išvakarėse, t. y. sausio 14 dieną, jau sutemus, ši kuopa buvo pakeista kitais daliniais. Čia pat visi kovotojai buvo gausiai aprūpinti (tiesiog apkrauti) šaudmenimis ir rankinėmis granatomis. Lengvųjų kulkosvaidžių skyrių tarnyba, be savo šovinių, dar gavo po dėžę iš 500 šovinių kaspinuose lengviesiems kulkosvaidžiams. Kulkosvaidžiai buvo vokiški Maxim tipo, kurių vamzdis aušinamas vandeniu.

Pasipildžius šaudmenimis, kpt. Noreika naktį vedė kuopą aplink Klaipėdos miestą dideliu lanku, labai prastais keliais, per gruodą. Oras buvo labai blogas — žvarbus vėjas, snigo ir šalo.

Šis nakties žygis labai išvargino nepamaitintus, be poilsio ir šaudmenimis apkrautus kovotojus.

Į parytį (dar tamsi naktis) buvo sustota prie kokio tai sukilėlių štabo, tik neilgai, gal pusvalandžiui. Čia pat kpt. Noreika gavo uždavinį miesto puolimo plano ribose.

Iš tos vietovės artėjome plentu (ar vieškeliu) Klaipėdos miesto link. Oras vis dar buvo blogas, snigo. Kuopos sauga, patrulis iš kelių vyrų, buvo pasiųstas į priekį. Kuopa artėjo gretomis abipus kelio. Kelio pakraščiais buvo krūmai ir dideli medžiai.

Taip žygiuojant, iš priekio kuopa buvo staiga apšaudyta iš šautuvų ir kulkosvaidžių. Netikėtai apšaudžius, kovotojai ir be komandos krito į abipus kelio buvusius gilius ir pripustytus griovius. Po sniegu būta vandens.

Iš priekinės saugos patrulio nebuvo gauta jokios žinios. Vėliau paaiškėjo, kad peržengę menkas vielų kliūtis, įrengtas prie pat prancūzų - vokiečių žandarų apkasų, jie buvo paimti į nelaisvę.

Kpt. Noreika, žygiavęs kuopos priešakyje, įsakė pirmo būrio I sk. lengv. kulkosvaidžiui atidengti ugnį. Šitame skyriuje buvau ir aš. Bet, lengv. kulkosvaidis neveikė. Tada kpt. Noreika atnešė antrą ir trečią kulkosvaidį, bet ir šie neveikė. Ir šituo momentu kpt. Eduardas Noreika buvo nukautas. Ten pat žuvo ir vienas kovotojas, pavarde Stašaitis.

Žinoma, daug kam kilę klausimas, kodėl l. kulkosvaidžiai neveikė? Aš manau, neveikė todėl, kad aušintuvuose vanduo buvo užšalęs. Po nakties žygio, žengiant į kautynių lauką, nebuvo progos kulkosvaidžių patikrinti. Kuopa turėjo, rodos, 6 l. kulkosvaidžius.

Negaliu pasakyti, kokia buvo kpt. Noreikos kuopos puolimo kryptis. Sendvaris, ar kitur, bet ta kryptis ėjo netoli Sendvario. Iš to aišku, kad kpt. Noreika žuvo Sendvario apylinkėje, užimant Klaipėdos miestą, kautynėse.

S. Baniulis

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Jurgis Gliauda, AITVARAI IR GIRIA, romanas, 256 psl. Su aplanku. Viršelis dail. A. Rukštelės, Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio premijuotas.

Liudas Dovydėnas, MES VALDYSIM PASAULĮ, atsiminimai, I ir II tomas, viršelis — dail. P. Lapės, išleido Romuva, abu tomai 520 psl., po 4 dol.

AMERIKOS LIETUVIŲ BALSAS, 1945 - 1970 Detroitas. 28 psl. iliustr. nuotraukomis. Išl. Amer. Liet. Balso Radijo Klubas, Detroite, Mich.

A. Kairys, DU BROLIUKAI, trijų veiksmų pasaka, 78 psl. su aplanku. Viršelis ir iliustr. dail. J. Kiburo. Amerikos Lietuvių Vaiko Ugdymo Dr-jos leidinys, 1970 m.

LIETUVIŲ SPAUDOS METRAŠTIS, 1968 m, 118 psl. brošiūruota. Išl. Užsienio Lietuvių Bibliografijos Tarnyba, 1970 m., Kultūros Fondo lėšomis; kaina 2 dol.

NAUJOJI VILTIS, Politikos ir Kultūros žurnalas, Nr. 1, 1970 m., Čikaga. 148 psl., kaina 2 dol.

AUKOS KARIUI PAREMTI

$25.00

Tamošiūnas Vincas, Detroit, Mich.

$20.00

LVS "Ramovė", St. Catharines skyr., Canada

$13.00

Šadeika Česys, Farmington, Mich.

$7.00

Gruodis Juozas, Monticello, NY
Rėklaitis M., Chicago, Ill.
Truškūnas Juozas, Chicago, Ill.

$5.00

Bortkevičius Jonas, Woodhaven, NY
Burneikis Povilas, Chicago, Ill.
Dimas Adolfas, Middle Village, NY
Diminskis Viktoras, Chicago, Ill.
Grajauskas Bronius, Hamilton, Can.
Lukas Alf., Detroit, Mich.
M. J., Worcester, Mass.
Povilavičius Ignas, Yonkers, NY
Ugianskis Juozas, Gr. Rapids, Mich.

$4.00

Janonis F., Brockton, Mass.
Klimas Antanas, Hamilton, Can.
Krištolaitis Jonas, Cleveland, Ohio
Rimas Zigmas, Brooklyn, N.Y.
Vegėlis Jonas, Hudson, NY

$3.00

Balzaras Petras, Chicago, Ill.
Daunys K., Toronto, Canada
Gepneris Jurgis, Chicago, Ill.
Simanauskas Petras, Hartford, Conn.
Stelmokas Jonas, Lansdowne, Pa.

$2.20

Dūda Kostas, Boston, Mass.

$2.00

Aidukas Antanas, Paterson, NJ
Andrikonis Juozas, Manchester, Conn.
Aukštaitė Marija, Toronto, Canada
Aukštuolis Vytautas, E. Chicago, Ind.
Baltušis Leonas, Chicago, Ill.
Balzaras Leonas, Chicago, Ill.
Baniulis Stasys, Cicero, Ill.
Barvydas Stasys, Detroit, Mich.
Buškevičius Pranas, Hartford, Conn.
Butkys Vaclovas, Great Neck, NY
Dainys Vladas, Boston, Mass.
Dapkus Jonas, Hartford, Conn.
Dudėnas Kazys, Chicago, Ill.
Dziubinskas Vladas, Gloucester, Mass.
Gelažius Antanas, Paterson, N.J.
Griauzdė A., Boston, Mass.
Ignas Monika, Cleveland Hts., Ohio
Jakubonis Zen., St. Catharines, Can.
Jonkutė Augustina, Chicago, Ill.
Kenstavičius Ant., Boston Bar, Can.
Kiaunė Vladas, Easton, Pa.
Klimavičius Jonas, Brooklyn, NY
Kukarskas Juozas, Baltimore, Md.
Lendraitis L., Boston, Mass.
Machulis Pranas, Baltimore, Md.
Mėlienė Matilda, Chicago, Ill.
Poderys K., Sudbury, Canada
Raziūnas Bronius, Chicago, Ill.
Romanauskas Zig., Philadelphia, Pa.
Sejonas Petras, Cleveland, Ohio
Sutkus Juozas, Chicago, Ill.
Švilpa Balys, S.S. Marie, Canada
Tarvydas Jonas, Hamilton, Canada
Tutinas Kostas, Sudbury, Canada
Urbonas Stasys, Dorchester, Mass.
Urbšaitis Jonas, Cleveland, Ohio
Ūsas Bronius, Chicago, Ill.
Vieraitis Kazys, Chicago, Ill.
Vilinskas S., Windsor, Conn.
Vyšniauskas Olga, Chicago, Ill.
Žibas Vladas, Paterson, NJ
Židžiūnas V., Worcester, Mass.

$1.00

Baika Alfonsas, Boston, Mass.
Gečiauskas Myk., Manchester, Conn.
Kacilauskas Juozas, Lemont, Ill.
Kasperavičius Al., Binghampton, NY
Šlapelis Juozas, Euclid, Ohio
Telksnys Jonas, Great Neck, NY

"KARYS" nuoširdžiai dėkoja aukotojams!

Kario portreto žodžiu
KONKURSAS

Žurnalas *Karys*, puoselėdamas lietuviškąjį žodį ir norėdamas įamžinti KARIO-KOVOTOJO portretą žodžiu, skelbia literatūrinį konkursą.

Karys tiki, kad ras gausaus susidomėjimo ir daug nuoširdumo, nes portretas nepaprastas. Jis — to, kuris kovojo už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę 1918-1919 metais. Jis to, kuris vedė ir veda nelygią kovą su okupantu, o sugaudus trimitams ir vėl bus visų kovojančių gretų priešakyje.

Visa tai aiškiai išsako konkurso tematiką. Ji laisva ir nevaržoma, nei forma, nei apimtimi. Vienintelė sąlyga: KARIO PORTRETAS žodžiu turi būti literatūriniai brandus ir meniškai vertingas.

Konkurso data: Lapkričio 23 d. 1971 metai.

Visi gautieji konkursui kūriniai gali būti spausdinami žurnalo *Karys* nuožiūra be atskiro leidimo bei honoraro.

Skiriama simbolinė premija: $100.00.

Kūrinius siųsti žurnalui *Karys* iki š.m. lapkričio 1 d. Ant pagrindinio voko, būtinai pažymint — *Konkursui*; viduje, atskirame uždarame vokelyje, tikroji autoriaus *pavardė ir adresas.*

Kviečiami visi dailiojo žodžio meistrai — rašytojai ir poetai šiame konkurse gausiai dalyvauti ir savo kūriniais įamžinti būsimosioms kartoms KARIO PORTRETĄ.

Kūriniams įvertinti komisija bus paskelbta vėliau.

Karys

P.S. Kitus laikraščius prašome persispausdinti.

Skelbimas

Jau spausdinama knyga "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės". Autorius — K. Ališauskas; redagavo Pr. Čepėnas. Spausdina dr. Morkūno spaustuvė Čikagoje.

Knyga apima laikotarpį nuo 1917 m. iki 1920 m. pradžios. Pagrindą sudaro lietuvių kovos su bolševikais ir bermontininkais. Bus atspausdinta 1971 m. balandžio mėn.

Iki šiam laikui istorijos apie kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės mes neturėjome, tad ši knyga bus vienintėlis liudininkas apie mūsų kovas dėl Laisvės. Joje bus santrauka anglų kalba.

Veikalą paruošti ir išleisti reikalingos lėšos. Ši aplinkybė verčia kreiptis į lietuviškąją visuomenę ir prašyti paramos.

Kviečiu į talką būti knygos mecenatais, rėmėjais ar prenumeratoriais. Iš anksto užsisakiusiems ir pinigus sumokėjusiems kainuos $12.00.

Veikalo mecenatais bus įmokėjusieji nemažiau $200.00. Veikalo rėmėjais bus įmokėjusieji nemažiau $25.00. Mecenatų ir rėmėjų sąrašai bus paskelbti knygos pabaigoje.

Čekius ar perlaidas siųsti: (1) K. Ališauskas, 7312 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629; arba (2) M. Rėklaitis, 6643 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

Reiškiu gilią pagarbą ir dėkoju

K. Ališauskas

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.